

Živa voda.

Povest. — Spisal Matija Malešič.

Sedmo poglavje.

Ko po trnju stopica Trdan okoli komisarja in inženirja in Janka. Kod naj išče pomoč in zavetje pred pikrimi opazkami in neverjetnimi zahtevami odvetnika. O, pripravil se je bil, kako povrne Kržanu vse gorke, ki mu jih je sikal ob njegovi komisiji v obraz! Gad soseščni — pa ti pripelje h komisiji odvetnika! Nikomur ni črnil o tem, niti v sanjah ni slutil Trdan, kako kašo kuha potuhnjeni sosed za njegovo komisijo. Kržanu sije škodoželjno veselje iz obraza, ko zahteva odvetnik, kar se še komisarju, ki se sklicuje na zakon, zdi pretirano in nepotrebno. Uživa duša soseščna, ko vidi, kako odvetnik bega soseda in kako mu nagaja. Ob odvetnikovih predrznih besedah dvigajo glave mejaši in mislijo, da je prišel dan, ko izžmejo iz Trdana več, ko je vredna vsa njihova beračija ob vodi. Da jih ni na tihem naščuval nevoščljivi Kržan? Je jih naščuval! Kako mu žari oko ob vsaki besedi mejaša, ki zbode Trdana! Da bi Kržan vsaj kako zinil! O, to bi mu jih povedal Trdan! Pa molči ko grob, le škodoželjno se posmehuje in uživa ob Trdanovih mukah. K besedi ga ne izzove, pa naj še tako vneto in glasno pripoveduje komisarju, da so sosedje in mejaši odvetnika namenoma napačno poučili. Zmiguje z ramo Kržan in prepušča svojemu zastopniku besedo.

O, da ni pomislil prebrisani Trdan na to, da je Kržan zmožen vsake zahrbtnosti! Da ni najel odvetnika, ki bi prestregel vsako pikro in jo vrnil z obrestmi! Upadel bi pogum mejašem, ko bi pobil zastopnikove zahteve in dokazal, da jih stavlja le iz

načajivosti in nevoščljivosti! Pa da ni prišel na misel na odvetnika Janko, izšolani, studirani!?

Janko, ali nimaš besedice za odvetnikove zahteve? Ali nimaš besedice, s katero ustaviš tok njegove zgovornosti? Ali se ti vsaj oče ne smili? Premisli, koliko denarja je zmetal zate! In kdo je zmešal očetu glavo s turbino in elektriko in lokomobilom in tovarno, če ne ti? Za tvoje načrte gre, pa molčiš!

Ne ganejo Janka proseči očetovi pogledi. Z inženirjem govori, s komisarjem razpravlja, na nobeno odvetnikovo ne črhnje ne črne ne bele.

Bedak je človek! Stopi na sinovo prigovarjanje na led. Ko ne moreš z mesta, ti odtegne roko. Mar bi delal po svoji pameti, pa bi se ne režal Kržan v zmagoslavju!

»Tako je po zakonu: Ozirati se moramo na pomen, ki ga ima kako podjetje v narodnem gospodarstvu. Da pomeni Trdanovo podjetje večjo korist narodnemu gospodarstvu ko Kržanovo, tega, gospod doktor, ne morete zanikati.«

Tega ne izreče Janko, komisar pove tako.

»Tako je, da, tako je!« hiti Trdan, hvaležno pogleda komisarja, po strani odvetnika in Kržana. Pravijo, da človek pri potapljanju grabi za sleherno bilkico. »Ves les iz grajskih gozdov pride na našo žago. In lesa ni malo. Pa koliko bodo zaslužili domačini pri nas!«

»Tek imajo Trdani!« blekne Kržan izza odvetnikovega hrbita komisarju.

»Aha, tu te boli!« vzkipi veselje v Trdanu. »Če imajo tek, zelene zavisti nimajo.«

»Vse bi požrli, vse sami, Trdani. Z avtomobilom se že vozijo!«

»Janko, pozabil si opozoriti tiste gospode, ki so kupili graščinske gozdove, na Kržana. Kak hlod bi morda le zapeljali na njegovo žago. In na avtomobil bi ga gotovo povabili, da so vedeli, kako se mu cede sline po taki gosposki vožnji. Saj so dobri tisti gospodje, ki sklepajo z nami pogodbo.«

Janko z nemirno kretnjo zavrne očeta.

»Kakopa! Samo Kržan in njegov odvetnik se bosta širokoustila!« In Trdan pripoveduje komisarju o graščinskih gozdovih, o dobrih gospodih, o pogodbi. Govori glasno, da izziva Kržana.

Ali Kržan molči. Na strani sta na tihem spregovorila z odvetnikom nekaj besed. In sporazumel se je z očmi z mejaši. Sedaj molči. Odvetnik je pa vse predrznejši v zahtevah in vse pikrejši v besedah.

Trdanu mine veselje do izzivanja. Jeza kipi v njem proti odvetniku, proti Kržanu, proti sinu, ki molči, proti komisarju, ki dopušča, da odvetnik toliko in tako govori. Za jezo se skriva plaha, trpka misel: Kaj, če ne dovolijo? Kako boš gledal ljudem v oči, Trdan?

»Zini kako! Župan si! Kolika korist bo naše podjetje za občino!« se obregne ob zeta.

Ali zet ne zine. Stvaren in nepristranski bi bil rad pred Kržanom in odvetnikom in komisarjem. Na nobeno stran se ne bi rad zameril.

Ko po trnju stopica Trdan, vleče na uho komisarjeve in odvetnikove besede, kipi v njem, skeli ga skrb. »Nikdar ne podpišem tega!« se razburka v jezi ob odvetnikovih zahtevah, ki jih hoče doseči za mejaše.

»Ne prosimo Vas!«

»Trdan je ko Jozve iz svetega pisma,« se zareži mejaš, ki je Trdanu že dolgo gorak. »Zaukaže dežju: Stoj! In Bog ga bo uslišal. Dež ne bo padal, povodnji ne bo!«

»Trdanov novi jez bo kriv vsake povodnji, kakopa! Učenjak, ki poznaš sveto pismo...«

»Nisem učen ko Trdani, ki imajo inženirja, ali na povodenj, ki mi lahko radi vašega novega betonskega jezu zasuje travnik, mislim. Učeni Trdani na to ne mislijo, ker jim ne gre v račune.«

»Povodnji dosedaj ni bilo! Odslej bodo radi našega novega jezu vse drugačne! V peščene puščave bodo spreminjale travnike in njive! Škodo, vso škodo — plačaj, Trdan!«

»Ne dišijo Trdanu povodnji! Še misliti noče nanje!« omeni odvetnik komisarju.

»Vam bi dišale! Saj govorite tako, ko da jih želite...« Trdan se razburja.

Janko razloži mirno in razumno: »Mislili smo tudi na povodnji. Zatvornica na jezu bo taka, da ne bo radi jezu zastajalo nič več vode ko dosedaj pri največjih povodnjih. Izračunal sem, prestudiral sem množine vode pri povodnjih zadnjih let...«

»Pa če pride večja povodenj ko dosedaj katera?«

»Pa če pošlje Bog vesoljni potop na nas?! Kaj, učenjak? Gospod komisar, ali ne uvidite sami, da so ta jamstva pretirana in te zahteve smešne?«

»Po zakonu odločimo! Brez vseh jamstev za dokazano škodo ne pojde!«

»Pritožimo se, če ne boste upoštevali vseh naših zahtev. Na vse instance! Pravico dosežemo, verjemite! Poznamo zakone! Gospodu Trdanu starejšemu se ne čudim, čudim se pa gospodu inženirju Trdanu, ki pozna zakon, pa ni mislil na povodnji...«

Trdana zbega opazka. »Čuješ, Janko?«

»Potrpežljiv je papir! Prenese vse, kar morajo povedati odvetniki, če hočejo kaj zaslužiti in kaj veljati v očeh svojih klientov. To je njihov kruh!«

Ta je bila Trdanova, Janko!

Ali kdo se naj bode z odvetniki!?

»Toliko Vam povem, da ne boste ni kamenčka premaknili, dokler ne zagotovimo svojim zahtevam veljave in potrebne odškodnine. Na srečo so še višje instance, ki bodo uvidele, da so naše zahteve po zakonu opravičene.«

»Ali je mogoče, gospod komisar, da nam zabranite delo, dokler ne odločijo vse instance?«

»Pred pravomočnostjo naše razsodbe ne boste smeli začeti delati.«

»Ali naša pogodba! Pred zimo morajo teči naše žage! V graščinskih gozdovih zapoje v prihodnjih tednih sekira.«

Komisar zmigne z ramo.

»Prekleti Kržan! In tvoja misel na odvetnika! In tvoj odvetnik!«

* * *

Ko bolan teka Trdan na županstvo povpraševat po razsodbi. Sili zeta, naj uradno prosi glavarstvo za hitro rešitev. Jezi se nanj. Kaj tak župan, ki se ničesar ne upa! In če njegova beseda pri glavarstvu ne zaleže, čemu ne odloži županske časti? Križ je s takim cincavim zetom!

Vozi se Trdan na glavarstvo in prosi, sili, dreza. Janka vlačí s seboj. Nerodno je Janku in neprijetno to moledovanje. Draži ga očetova malodušnost in strah. Naveliča se teh vednih povpraševanj, dvomov, strahu, nepotrebnih potov in drezanj, ki človeka le smešijo. In se jezi na očeta: Prej ni bilo koraka z mesta, samo cincanje. Tekli so dnevi, tedni — sedaj so mu ure predolge, minuto ni miren. »Kaj bi se bali in bili nestrpni! Že dovolijo!«

»Že dovolijo!« Trdan se udari s pestjo po čelu. »Leto naj čakamo na dovoljenje?!« In teka po mlinu in žagi. Za nobeno delo ni. O, koliko trpi Trdanka ob moževem nemiru! Premetava se oče po postelji v nočeh brez spanja; če malo zadremlje, stoče in krili z rokami, da ga mora prebuditi in rešiti težkih sanj; ne govori podnevi; poveša glavo, stopica po mlinu, stopica po žagi, stopica okoli jeza in misli, misli. Ne briga se za nobeno delo. Izogiblje se Janka, ne od-

Peter v. Cornelius.

Apokaliptični jezdeci.

(Berlin, Nacionalna galerija.)

„In sem videl, da je Jagnje odprlo pečat, in sem slišal kakor z gromovim glasom reči: Pridi in glej! In sem videl: glej, bil je bel konj, in kateri je na njem sedel, je imel lok in dana mu je bila krona in je venkaj šel — premagavec (Kristus). — — — In je šel venkaj drugi, rdeč konj; in kateri je na njem sedel, mu je bilo dano vzeti mir od zemlje, da bi se ljudje med seboj morili. (Vojska.) — — — In ko je Jagnje odprlo tretji pečat, glej, bil je črn konj, in kateri je na njem sedel, je imel tehtnico v roki in sem slišal glas: Merica pšenice za en denar! (Lakota.) — — — In ko je Jagnje odprlo četrti pečat, glej, bil je bled konj, in kateri je na njem sedel, mu je bilo ime smrt, in pekel je šel za njim in mu je bila dana oblast moriti z mečem, z lakotjo in smrtjo in z zvermi zemlje. (Smrt, ki kosi v vojski in lakoti.)“

Raz 6, 1–9.

govarja Katici na najprijaznejše besede, ne pogleda Toneta. In v Trdankini glavi se ne porodi beseda, ki bi ga potolažila, srce ne iztisne iz sebe usmiljene besede. Janko, Janko, kako si zavdal očetu! Kaj si to prinesel iz tujine? —

»Razsodba!« kriči župan že od daleč in vihti šop papirja v roki.

»Dovoljeno?« Trdan oživi in mu hiti naproti.

»Dovoljeno!«

»Hvala Bogu! Ne bodo Trdanovi! Še je pravica na svetu!« Ko da je padla težka mora z njegovih prsi.

Gleda v razsodbo, gleda, gleda, ko da jo hoče natančno prestudirati. Pa mu plešejo v veselju črke pred očmi in ne razume ničesar. »Zdaj pljunemo v roke, zavihamo rokave, stisnemo zobe. Župan, ni malo delo, ki nas čaka. Ali si že kaj povprašal pri voznikih? Za opeko in cement in turbino in dinamo se že dogovarjamo. Povprašal sem že po tesarjih in zidarjih.«

Župan je s tantom vesel. Vse razsodbe niti ni prebral, le do stavka, ki dovoljuje napravo. In je stekel z njo v mlin. »I, z volmi bodo vozili z železnicel!

Ljudje bodo veseli, da kaj zaslužijo. Najamemo še nocoj vso vprego v vasi, ki je še ni najel Kržan!«

»Ali že ve? Ta bo škrtal z zobmi!«

»Tudi zanj je prišel prepis razzodbe, dostavili mu ga pa še nismo.«

»Še danes mu jo pošlji. Dosti noči od skrbi nisem spal jaz, naj ne spi nocoj od zelene zavisti on.«

Mati kliče Janka, ko vidi moža oveseljenega.

»Dovoljeno!« pove žarečih oči Trdan. »Piši še danes, koliko cementa naj nam pošljejo. Voznike preskrbi župan.«

Janko bere razzodbo, počasi in premišljeno jo bere.

»Jutri se peljeva v opekarno. Ali bi šla že kar danes?«

»Počakati moramo do pravomočnosti razzodbe.«

»Kako? Saj je dovoljeno!«

»Od glavarstva! Kdor ni zadovoljen s to razzodbo, ima pravico pritožbe na Ljubljano. Bojim se, da se Kržanov odvetnik pritoži.«

»Naj se! Le naj pošteno oskube Kržana! Delati začnemo že ta teden!«

»Ne smemo! Tu je zapisano...« Janko kaže s prstom v razzodbo.

»Da bi ne smeli?« Trdanu se šibe kolena. Bledi v obraz in se ves trese.

»Pred pravomočnostjo razzodbe ne smemo začeti. V štirinajstih dnevih se smejo pritožiti, pritožba bo romana v Ljubljano. Ne začnemo tako kmalu delati.«

»O...« zažgrga v Trdanovem grlu. Ves zelen je v obraz. Omahne, se ujame in sesede na hlod.

»Križani Bog! Vode, vode! Slabo mu je!« skriči Trdanka vsa trda od strahu.

Katica steče k vodi, Tone drevi z žage, župan se naglo skloni k tustu, Janku pade razzodba iz rok. Prestrašeno poseže z rokami proti očetovemu telovniku, da mu ga odpne.

»Kaj norite?« se hipoma opomore Trdan. »Kaj kričiš! Nič mi ni! Tone, konja zaprezil!« In se dvigne s hloda. Pepelnat je v obraz, tresejo se mu roke, ki jih stisne v pest, v očeh mu gori silna odločnost. »Ne bodo Trdanov! Janko, pripravi se! K odvetniku greval!«

»Čemu?«

»Čemu? Še vprašaš? Klin se izbija s klinom, odvetnik z odvetnikom. Poiščeva boljšega odvetnika ko je Kržanov. Videli bomo, ali zmagajo Trdani ali ne!«

»Premislimo do jutri, oče! Odvetniki so dragi! Kaj nam more koristiti? Predpisi so predpisi! Do dela ne pridemo niti z odvetnikom nič prej.«

»Pridemo! Drezal bo, če drugega ne! In bodel se bo s Kržanovim! Ne znaš se bosti v vsej svoji učnosti z odvetnikom, ne morem se bosti z njim v svoji neučenosti!«

»Oče, denarja je škoda! Krvavo ga bomo potrebovali.«

»Kamor gre krava, naj gre še tele! Drugače bi bilo, da nas je že pri razpravi zastopal odvetnik! Ne ugovarjaj! Sit sem tvojih oporekanj in opazk! Ubogaj! Dela, ki jih ne razumem, boš vodil s svojo glavo. Vse drugo, vse drugo pojde po mojem!«

Še hoče ugovarjati Janko in miriti očetovo vnemo, pa se ne upa. Kaj gori v očetovem obrazu? Njegovi pogledi ga vznemirjajo in strašijo.

»O Bog, o Bog!« tarna Trdanka in vije roke. »V postelj bi legel, ne pa silil z doma!«

»Tiho! Ne razumeš vsega tega!« Hripava je Trdanova beseda, njegov pogled je srep in gori v strašni odločnosti.

Umolkne žena. Strah jo je pred možem.

Tudi župana je strah pred tastom. Takega ga še ni videl.

Katica se skriva v mlin, da se izogne očetovim pogledom.

Tone teče v hlev okomatat konja.

Osmo poglavje.

Na železniški postaji izkladajo delavci opeko in sode cementa. Med njimi je Trdan; — prijazen je, uslužen, zelenko ima v roki in kozarec. Pred postajo krmijo vozniki konje in vole. Tudi med njimi se smučje Trdan, zgovoren in okreten ko da mu je trideset let. V gostilno povabi voznike, plača kruh in pijačo. Gospodom s postaje nudi cigare in jih vabi v gostilno, ko opravi z njimi v pisarni. Teka od delavcev pri opeki in cementu v pisarno, vsak hip je pri gostilničarju in gosteh, ki jim plačuje pijačo. Povsod je Trdan.

Povsod je: V obcestni krčmi počivajo in krmijo živino njegovi vozniki s Kržanovimi. Pade pikra beseda na Trdanovo baharijo, odgovor je še trši. Če te plača Trdan, moraš reči zanj besedo! Pa je že Trdan sam v krčmi. Ne odgovarja Kržanovim voznikom, pijače naroča svojim. Če plača Kržan svojim, plača Trdan več. Ko priškripljejo vozovi domov, jih že čaka Trdan. Prešteva opeko, pomaža skladati sode s cementom.

Povsod je Trdan: Med sekači, ki podirajo smreke in hraste v gozdu; med vozniki je, ki jih vozijo k mlinu; med tesarji je, ki jih tešejo. Pa med vozniki je, ki dovažajo apno in pesek; pa med nosači je, ki donasajo zidarjem omet in opeko, pa pri zidarjih je, pa pri delavcih, ki mešajo omet. Tam pri kopačih okoli novega jezua — oho, godrnjajo kopači in ga po strani gledajo. Ne moreš počiniti ni da bi v miru pokadil cigareto. Janko, gospod inženir, e, Janko je dober in ne priganja k delu; stari, o, stari je siten ko komar. Ko da ima sto oči, vse vidi, ne privoščiči človeku ni sekundice oddiha.

Povsod je Trdan: Na postaji, med vrvenjem in truščem, ki kipi po cesti s postaje, v obcestnih krčmah. Sam je povsod, doma, v gozdovih — in vse

hoče sam urediti in videti in nadzirati. Sam izplačuje voznike in zidarje in tesarje in delavce, sam plačuje železnici, sam pošilja denar za cement in opeko in apno in pesek. In sam določa drevje, ki bo padlo za novo hišo in nove žage. Vedi Bog, kako vse to napravi! Povsod je! In misli, da brez njega ne bo nikjer opravljeno, kakor mora biti.

Povsod je Trdan in na vse misli. Ko zasvetijo na vzhodu zlati solnčni prameni, budi zidarje in delavce, ki spijo v hlevih in po svilih; ko se pretegujejo in zehajo in bi radi potegnili spanje, jih sili z domačo slivovko. Delavcem, ki prihajajo iz vasi, teka naproti. Ko utihnejo pozno zvečer delavci po hlevih in svilih, ogleduje temelje nove hiše, teka k jezu, otipljuje beton, mrvl cement med rokami, treplja z roko po opeki.

Oče, o, oče! Naj bodo prekleti tisti trenutki, ko je Janko dvomil nad Vami in se jezil na Vas, ker ste cincali. Kdo pa je mogel slutiti, kdo verjeti, koliko sile je v Vas in kako boste nastopali, ko se odločite.

Čuti Janko: V teh dneh, v teh svečanih dneh mora izgovoriti nežno besedo. Materi? Ki mesi čez polnoč kruh? Ki vstaja pred jutranjo zarjo in kuri peč? Ki se tako vdano pokori volji očeta? Ah, ni materi do nežne besede. Na očeta gleda, misli samo, kako bi mu ustregla.

Očetu jo pove, nežno besedo. V tihi noči, ko ju ne bo nihče videl in ju nihče slišal.

Splazi se Janko iz podstrešne sobice. Prisluškuje, kje je oče.

»Stoj!« zagrmí v temno noč hrapavo očetov glas. Nagli koraki mu slede.

Janko priskoči. Misli pomoči očetu.

»Ti si? Kaj stikaš ponoči okoli našega mlina?«

»Pravijo, da zidaš vilo... Pa da bo jez čisto drugačen ko moj... Pa da bodo žage... cela tovarna...«

Janko drveni, ko spozna Kržanov glas. Čisto blizu se priplazi. Oče molči.

»Pogledati sem mislil... Kako zmoreš, mislim? Že moja naprava požira strahotne vsote...«

»Pa si oglej!« Trdanov glas ni ne mehak, ne bahav. Kržana je sram. Noče si ogledati storjenega.

Oče! O, kako mora kipeti po Vaših možganih! Požira jez in betonski žleb ogromne množine cementa. Ko da jo na debelo in nenasitno golta, gine opeka s kupov v novo hišo — delo pa gre počasi od rok in ni videti uspeha. Kje je še dan, ko zasveti elektrika in zapojejo žage! Plačuj ob sobotah delavce, zidarje, voznike! Pošiljaj denar za cement, pošiljaj denar v opekarno, plačuj železnici, plačaj naročeno turbino, plačaj naročeni dinamo! Janko se zgrozi. Stopi, stopi k očetu in mu reče vpričo Kržana prijazno, toplo besedo. Ali prej ko se odloči, se Kržan izgubi v temo. Očeta tudi ni na mestu, kjer je zalotil Kržana. Oče, oče! O, niti Kržanu niste rekli v tem trenutku ostre besede...

Oče, grča ste, hrapava je Vaša roka in Vaše lice in Vaša beseda! Ali Janko ve, da Vas vpričo Olge in njenega očeta objame in poljubi, ko zapojejo žage. Pa če se boste z vsemi štirimi branili in če izrečete v jezi najostrejšo besedo — Janko Vas poljubi! To bi Vam, oče, povedal Janko, da ni Trdanovega rodu: »Ne zaslužim pred Vami, da me občudujete! Ne zaslužim, da gledate name, ko da sem Bog ve kaj, Bog ve kako nad Vami, Bog ve kje pred Vami. O, kje sem, kje sem za Vašo močjo in voljo?«

Mož, mož, ali si iz mesa in krvi ko drugi ljudje ali si iz železa? Samo kako, kako moreš toliko vzdržati, toliko prenesti in se ti ne zmeša v glavi?

Oče, oče, nič več ni huda Katica na Vas, ker je niste pustili dostudirati ko Kržan Cilke. Saj ji morda ne bo niti treba čakati, da nastavijo Jožeta za župnika in bi šla k njemu. Oj, kaj nastaja iz Trdanovega mlina! Prihajajo gospodje! In še češče bodo prihajali, ko zasveti elektrika, zapojejo žage, zaropotajo stroji! Gospodje, učeni, bogati, ki govore v izbranih besedah! Tihe sanje sanja Katica. Pcnosna je na očeta in vesela, da je njegova hči.

Kaj bi Vam zameril, oče? Vrtate v trdno skalo, rušite domačijo — ali Vaše razrito čelo in Vaš mračen pogled in redka, suha beseda vpije in priča, da je ne rušite lahkomišlno. Nočete slabega prvorojencu in nasledniku!

Tast! Čast Vam! Ni dosti takih tastov po svetu! Boga hvalimo, da smo potrkali pri Vas, hvaležni smo Vam, da nas niste odbili. Ko doraste dečica in bo sprevidela in razumela, si zamisli čudovite povesti o sili in umu svojega starega očeta.

Svak!

Jure molči, žuli svojo pipo, gleda, gleda in posluša. Niti prikima ne Trdanu, niti s pogledom mu ne pritrdi. Vse mu razloži svak: Bogati, neizmerni graščinski gozdovi; pogodba, dobra pogodba; prijazen gospod, Olgin oče; gostija za bogato obloženo gosposko mizo; revne breze, ki jih nihče niti na ogenj ne meče, če ima drugega lesa, so v lesenih klincih gotov denar; glas Trdanove žage pojde po svetu; ko pade zadnja smrekica v graščinskih gozdovih, bo sloves tovarne za stole utrjen. In Lahi ne pozabijo, odkod so dobivali najboljše deščice za zaboje pomarančam.

Molči Jure. Vsa svakova zgovornost ga ne omeči niti do pritrdilnega zamahljaja s pipo.

»Kaj si pozabil govoriti?«

»Premišljam!«

»Povej vsaj, kaj premišljaš?«

»Kaj pravi sedaj župnik?«

»Povedal sem mu, da ne bom silil z našo elektriko v cerkev, če se je že dogovoril s Kržanom. Krvavo bomo rabili sleherni trepet turbine za svoje žage in tovarno. Luč sama nese malo! Janko je izračunal.«

»Kaj pravi župnik?«

»Srečo nam želi! In se čudi!«

»Tudi jaz vam želim srečo! In se čudim!«

»Čemu?«

»Odkod jemlješ denar! Zmetal si ga že v beton in novo hišo toliko, da mi zagomaze mravljinca po hrbtu, če pomislim na vsote. Pa še ni gotov jez, še ni pod streho nova hiša, ni še preurejen in prezidan mlin. Kje so še žage? Kje je še tovarna? Pa ne teče ni prejšnja žaga, ki je nosila gotov denar; ne žrnjajo kamni, ki polnijo vreče z moko in posejami, ne udarjajo stope v proso in ječmen.«

»Nalagamo denar! Bogate obresti vrže Trdanom in zetom. Ni en okrogel ni zavržen!«

»Ali pomaga tisti prijazni gospod? Koliko je vteknil v vaše podjetje?«

»Ponudil je! Premislili smo do dobra njegovo ponudbo in jo odklonili. Nočemo tujega denarja, sami svoji gospodarji hočemo biti. Ali ni bolje, da obdržimo v svojih rokah vse, kar nam nasuje turbina in lokomobil?«

»Da bi vam le že nasula zlatih cekinov!«

»Tudi naših domačinov nočemo v družbo. Ne veš, kako so nekateri mogotci, ki me prej še pogledali niso, sedaj prijazni z menoj. Čutim, kam molijo svoje poplepne prste. Motijo se! V Trdanovih rokah ostane vse, vse! Tistim, ki so z nami v najbližjem sorodstvu, nisem nevoščljiv. Vas vzamem! Drugega nikogar!«

Jure molči.

»Ne rečem! Strahotne vsote požre naprava. Ali z božjo pomočjo prenesemo vse! Več vložimo, več nam bo nosilo!

Jure bečka v svojo pipo. Smrdi njegov tobak, dušljiv dim se vali iz pipe.

Trdan se hipoma domisli. Prinese ličen lesen zabojček, ga odpre in potegne iz njega podolgovati, žoltkasti, z lepima rdečima obročkoma prepasani cigari. »Olgin oče mi jih je podaril poln zabojček!« Trdan čuti, da je trenutek dovolj svečan, da si prižge eno in da še svaku privoščiti eno. In odreže z nožem konic. »Pusti pipo! Smrdljiv tobak imaš!«

»Dober je zame!«

»Ne bodi! Take še nisi kadil! Kri ti zavalovi hitreje po žilah, ko potegneš iz nje. Prižgi jo! In rečeva modro besedo!«

»Čakaj, da pokadim tobak v pipi.«

»Ne veš, kaj je dobro!« Trdan si počasi in premišljeno prižge cigaro. »Kakor rečeno, zlahka ne pojde! Ali Bog nam pomore! Premagamo vse ovire in postavimo, kar in kakor nameravamo. Trdanovina nekaj pomeni, zetje niso berači, tvoje posestvo je lepo...«

»Čemu omenjaš moje posestvo?«

»Saj pristopiš?«

»Ne pristopim! Kaj le misliš? Če si me zato klical, bi prej povedal in mi prihranil dolgo pot.«

»Ne budali! Čemu ne bi pristopil? Drugi bi radi, pa jih nočemo!«

»Le vzemite ga, kdor se vam ponuja! Mene pustite pri miru!«

»Dobro ti hočem, ker te imam rad!«

»Hvala ti za dobroto! Če me imaš res rad, me ne sili k pristopu. Sicer se spreva in ne prestopim več tvojega praga.«

»Sedaj razumem, zakaj vkljub svojemu lepemu posestvu ne prideš nikamor. Tvegaš ne ničesar!«

»Pa ni beliča dolga na posestvu. In ga tudi ne bo, dokler migam z mezincem. Rekel sem, ne sili me! Povedal sem, kaj napravim, če me boš silil.« Jure vstaja.

Trdana jezi svakova trma. »Pozneje, ko nam bo nosilo, ne pridi moledovat za pristop.«

»Ne pridem! Nikdar! Kakor gotovo tu stojim in kakor gotovo ne naprtim svojemu posestvu ni beliča dolga, dokler bom gospodar.«

»Sam sebi ne želiš dobrega!«

»Vam želim dobro!«

»Dober človek si res in Bog mora biti vesel tvoje ljubezni do bližnjega, ki je večja ko do samega sebe. Ali si ne prižgeš cigare?«

»Ne! Zame je dobra moja pipa, diši mi smrdljiv tobak!«

»Le otriesaj se! Da sem vedel, da si tako starokopiten, ne bi te poklical. Da je dvomljivo, bi Olgin oče ne ponujal denarja. To so stari, prebrisani ljudje. Da bi moglo spodleteti, bi nam družba ne silila s svojim denarjem pomoči...«

»Misliš, da res nikakor ne more spodleteti? Kaj pa če se utrga oblak. Silna povodenj...«

»Govoriš ko nevoščljivi sosedi pri komisijski razpravi. Prav imaš! Saj pošlje Bog tudi strelo lahko v naš mlin in nam vse uniči. Toliko nas ima rad, da tega ne stori!«

»Na to ne misliš! Mislim, da tudi nisi dobro premislil, ko si začel vse in z vsem hkrati. Takrat, na gostiji, si mislil drugače: polagoma, stopnjema...«

»Takrat pač, danes vem drugače: zmoremo! Misliš, da ne?«

»Bog vam daj srečo!«

»Torej, Jure, nikakor ne pristopiš? Verjemi, da ti bo žal!«

»Ne bo mi! Vajen sem koruznega kruha, tekne mi, ker ga pridelam sam s svojimi rokami, na svoji njivi. Ob vaši bogato z gosposkimi jedili obloženi mizi bi ne znal sedeti. Ne teknila bi mi ni najizbranejša jedila. Še jesti bi jih ne znal, kakor se spodobi med gospodo.«

»Pripiši sam sebi! Hotel sem ti dobro! Če te bodo kedaj preklinjali otroci, vnuki in vnukov vnuki, ker jim nisi preskrbel boljšega kruha, ne bi rad, da bi vedeli o tem najinem razgovoru.« Trdan namešča rdeči obroček po cigari in pomilovalno gleda svaka.

Jure molči in naglo vleče smrdljivi dim iz pipe.

(Dalje prihodnjič.)

Slike Toneta Kralja v struški cerkvi.

Marijan Marolt.

Bodimo še tako trdovratni privrženci starega kova, oba Kralja je pa le dobro iti spoznavat dol v dobropoljsko kotlino, ki ju je rodila in vzgojila. Poseben kos Slovenije je to, od visokih gričev omejen, s katerih valé v dolino hlode za bori kruh, ki ga trde kepe puste ilovice same ne morejo dati. Prva posebnost te kotline je, da so griči okrog nje brez cerkva. Drugod po Slovenskem so postavili cerkev vrh griča, pa četudi je treba napraviti k njej dolgo pot, pripravno za resen pogovor možakov, za tarnanje sosed in za družčino dekletom. Tu imajo cerkev in Boga povsod sredi vasi: v sredi Bog, okrog Boga ljudje, okrog ljudi polje, okrog polja hosta. Od vasi do vasi stoje številni »bohki«, vsi taki, da jih ni mogel nihče drug izrezljati kot Kraljev oče, sosed ali praded — morda že Francè ali Tone, preden sta šla v svet. Tu je ni ravne črte. Kotlina je široka, pa se vsa ziblje v prav nizkih gričkih in ponikvah; še slamnate strehe so postale s časom krive. Ljudje so čedni, pobežni, stanovitni in mehkega srca — tako jih opisujejo župniki v kronikah.

Na koncu kotline je fara Struge, katero tvori več vasi. Tisti skupini hiš okrog farne cerkve pravijo po domače »Pri cerkvi«. To faro vodi že dolgo vrsto let župnik Andrej Orehek, prej kaplan v Dobropoljah in tam katehet obeh bratov Kraljev. Slaba fara; zato župnik sleče suknjo, zaviha rokave in vzame v roko vile, grablje, koso ali žago. Le tako more živeti. V fari so rajfajznovka, konzum in društvo; v župnišču vise fotografije in diplome Orlov in slika zakoncev, ki sta se vzela iz ljubezni, četudi je nevesta revna. Letos je dal g. Orehek deloma na svoje stroške (po skromnosti prištedeni dinarji!) Tonetu Kralju poslikati cerkev, ker cerkev in farani sami nimajo dovolj denarja.

* * *

Cerkev v Strugah je gotovo zelo stara. Bila je l. 1850 temeljito predelana. Prej je imela baje lesen, ometan, obokan strop. Teža leta so jo znatno povečali. Razširili so jo ob presbiteriju, kjer je sedaj kor, presbiterij pa so napravili tam, kjer je bil poprej dohod v cerkev izpod zvonika. Dolga je cerkev 24 metrov, široka z zakristijo vred 12 metrov. V notranjščini je deljena v štiri dele. Vsak izmed štirih delov je obokan s plitvo kupolo, ločeno od sosednje kupole z lokom, ki izhaja iz konzolnega pilastra. Prednji del je od ostalih predeljen s slavolokom; ta del služi kot presbiterij. Nad pilastri se okrog vse notranjščine vije venčni zidec, nad zidcem so segmentna (polkrožna) okna. Oprema cerkve ni nič posebna. Glavni oltar izvira iz časa okoli 1800, je povprečno, v baročni tradiciji izvršeno delo; stranska oltarja sta nekoliko

mlajša. Prvotno je bila cerkev posvečena sv. Janezu Krstniku, od 18. stoletja dalje pa sv. Avguštinu.

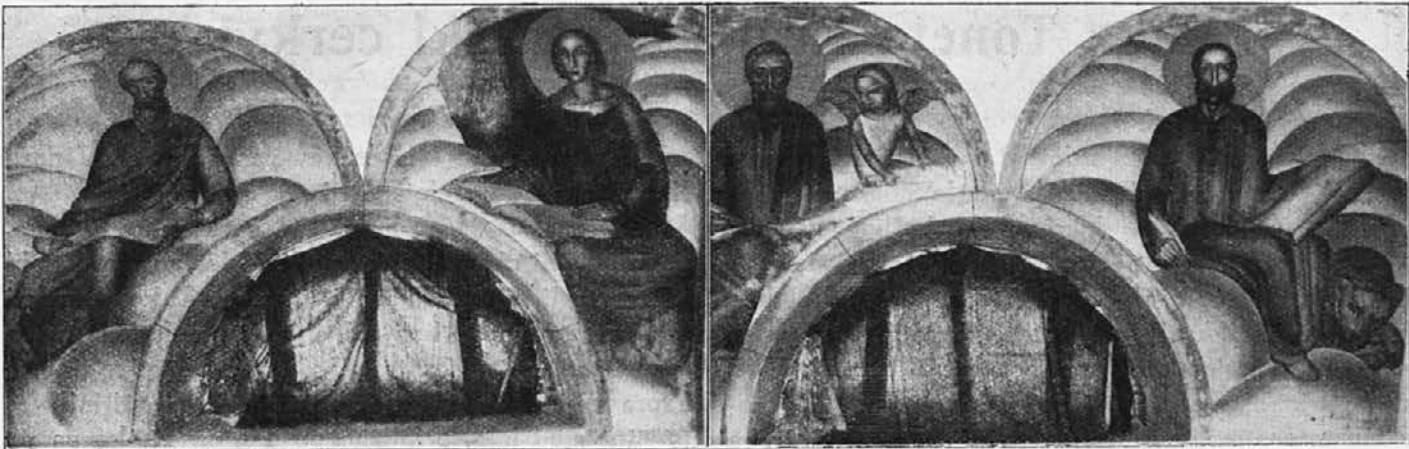
Tone Kralj je poslikanje te cerkve izvršil tako, da je venčni zidec in loke poslikal temnosivo, kot bi bili sestavljeni iz obdelanih kamnov. Tako je videti vsa cerkev mnogo bolj trdna in je poudarjena njena razdelitev. Na obeh straneh je nad venčnim zidcem napravil oljnate slike, zavzemajoče po širini ves prostor med loki, približno po $4\frac{1}{2}$ m, visoke pa po 2 m. V presbiteriju je naslikal na vsaki strani obeh oken po enega evangelista, v srednjih dveh kupolah, kjer je dal zazidati segmentna okna, je naslikal v polkrogih na vsaki strani po dva prizora iz življenja cerkvenega patrona sv. Avguština, nad korom pa ob oknih skupine pojočih angelov. Okna in slike je ustvaril z enako sivo barvo, s katero je poslikal venčni zidec in loke. Na ladijski steni slavoloka je naslikal angelske glavice.

Štirje evangelisti v presbiteriju, vsak s svojim znamenjem, so prilagojeni tesno odmerjenemu prostoru.

Slike o sv. Avguštinu predstavljajo štiri pomembne prizore, zelo srečno izbrane, za ponazoritev življenja velikega učenjaka in svetnika. (Rojen je bil l. 354 v afriškem mestu Tagaste, umrl je l. 432 kot škof v Hiponu.)

Prva slika predstavlja izpreobrnitev svetnikovo. Avguštin je bil že v svoji mladosti učen in blesteč govornik, poznal je tudi krščanstvo, toda njegovo življenje je bilo lahkomišelnost. Imel pa je pobožno mater, sveto Moniko, ki je neprestano molila za svojega sina in končno res izmolila njegovo spreobrnjenje. Pod figovim drevesom na svojem vrtu je zaslišal tridesetletni Avguštin božji glas: »Tolle, lege!« »Vzemi in beri!« Misleč, da vpijejo otroci, ki so se poleg njega igrali, se je začuden oziral po njih, potem pa je spoznal v besedah božji klic, odprl knjigo, ki jo je dobil od prijatelja Alipija, in čital v njej pisma sv. Pavla.

Naslednja slika je »Smrt sv. Monike«. Po spreobrnitvi je šel Avguštin s svojo materjo v Milan, kjer ga je krstil sv. Ambrož, katerega je Avguštin že prej poznal in cenil. Na povratku, v pristanišču Ostiji poleg Rima, je sv. Monika zbolela, vprav ko bi morala odpluti domov v afriško domovino, in je umrla v naročju svojega sina. — V sobi, v kateri visi križ in so prižgane svetiljke za umirajočo, leži svetnica na postelji, z zgornjim delom telesa vzravnana. Avguštin stoji poleg nje in jo tolaži. Levo ob postelji kleči žalujoča spremljevalka. Skozi okno je pogled na brezmejno morje in ladja, ki naj bi mater in sina peljala domov, baš plava od brega.

Tone Kralj.

Štirje evangelisti.

Cerkev v Strugah.

Na tretji sliki je prikazan svetnik kot pisatelj knjige o sveti Trojici. To veliko skrivnost je hotel sv. Avguštín na vsak način razvozlati. Dolgo časa je razmišljal samo to. Nekoč, ko je hodil ob morskem obrežju, je videl tam otročiča-angelčka, ki je z žlico zlival vodo v jamico na obrežju. Avguštín je vprašal malčka, kaj dela. Odgovoril mu je, da bo v jamico prelij morje. Avguštín se mu je smejal. Angelček pa je odgovoril: »Prej bom z žlico spravil morje v to jamico, kot pa boš ti dognal, kaj je sveta Trojica.«

Četrta slika kaže sv. Avguštína kot modrijana. Sedi sredi slike, obdan od arhitekture in zaves, okrog vratu mu visi škofovski križec, na kolnih ima razprostrto knjigo. Izraz njegovega obraza je jasen in svež. Spredaj sedijo na obeh straneh drugi modrijani, pisarji oziroma učenci, zamišljeni in začudenjeni, in jim narekuje.

Slike angelov na obeh straneh kora so si podobne. Na vsaki strani okna stoje po trije ali štirje angeli, vsaka skupina zase uokvirjena z lokom, obe skupini na vsaki strani pa zvezani s trakom, ki ga drže pojoči angeli v rokah. Angeli stoje na oblakih.

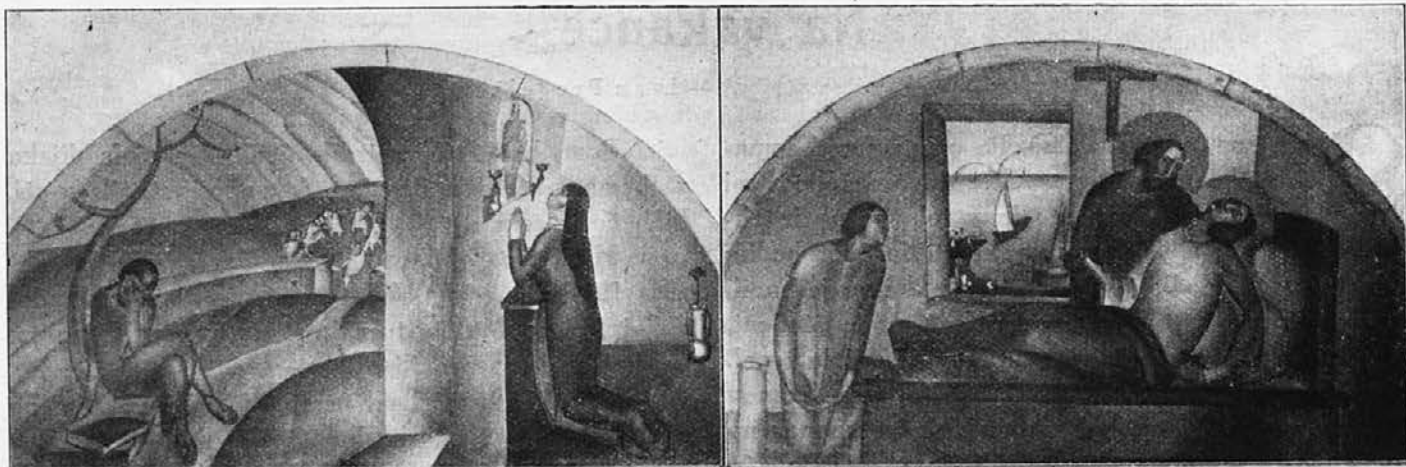
Toliko je do sedaj izvršenega.

Slikar in župnik pa imata že nov načrt. Sedanji glavni oltar se nič kaj ne poda v to okolico, kakršna je nastala po teh slikah. Zato hočeta odstraniti ves nastavek in ga namestiti v podružni cerkvi na Tisovcu. Ostala bi le menza in tabernakelj, Tone Kralj pa bi ves prostor za oltarjem poslikal z veliko sliko, za katero bi izvolil zopet kak važen dogodek v svetnikovem življenju, najbrž njegovo smrt sredi boja, ko so Vandali naskakovali Hipon. Prostor za oltarjem tvori namreč velika niša (vzboklina) in s sliko v tej niši, naslikano kar na steno, bi dobila cerkev naravnost veličastno lice; videti bi bila dosti večja, ustvarjena bi bila tesnejša zveza med spodnjim delom in stropom. Struška cerkev bi postala tako eden izmed najznamenitejših spomenikov slovenske umetnosti in slovenskega duha v sedanjem času.

Kakšna je vrednost teh slik, kolik njihov pomen? To vemo vsi, da sta brata Kralja ostala to, kar sta bila ob svojem nastopu: najizrazitejša zastopnika nove skupine slikarjev in kiparjev, ki so nastopili med vojno in po njej. Takrat ob nastopu obeh Kraljev, katerima so sledili Pilon, Jakac, brata Vidmarja, Stiplovšek, Serajnik in drugi, je bila naloga njihove umetnosti nekako razdiralna. Povsod po Evropi se je vršil tak razkroj in so nastale smeri in šole, ki so nam znane pod imeni futurizem, kubizem, ekspresionizem itd. V tej novi umetnosti predstavljajo slike Toneta Kralja zelo odlično delo.

Če je n. pr. kak Valentin Metzinger — bravci »Mladike« se spominjajo naših slikarjev iz Steskovega »Pregleda slovenske umetnosti« — rad podajal v duhu svojega časa, baroka, razburljivo grozoto mučeniških prizorov ali na drugi sliki upodobil bahavega plemiča v vsem bogastvu njegove opreme, če sta Janez Potočnik in Matevž Langus v početku prejšnjega stoletja kar izlizala obraze svojih upodobljenec v njihovi sladkobi, če je Janez Wolf svoje slike podajal z nekim zavestnim mirom, ki naj bi bil zrcalo veličine naslikanih prizorov, če so Wolfovi nasledniki, brata Šubica in drugi, skušali podati vse čimbolj resnično, tako kot so videli z očmi in srcem, brez primesi posebnih namenov kot razburjenost prizora, sladkoba obličij, veličastnost prizorov, sta Kralja v svojih začetkih zavrgla skoraj vso »resničnost« upodobljenih bitij in izražala v slikah le odsev lastne duševnosti. Bil je to sicer odsev globokih duš, ki jih pa večina ljudi ni razumela, a je v njih vsakdo čutil nekaj nenavadnega, velikega. In to je glavni znak Tonetovih prvih del: podati povsod, v verskih slikah še prav posebnice, svojo lastno duševnost; če je naslikal Križanje, ni bil prizor naslikan tak, kakršen se je v resnici vršil, ampak tako, kot ga je občutil on sam ob mislih na ta pretresljivi dogodek.

Taka je slika »Spreobrnjenja«. Na eni strani Monika v molitvi, njeno nežno in pobožno naravo ilustrirata slika Matere božje in vrč s cvetom, na

Tone Kralj.

Avguštinova spreobrnitev.

Smrt sv. Monike.

Cerkev v Strugah.

drugi strani drži tej skupini ravnovesje uspeh te molitve: skesani sin z vsem, kar je za razumevanje tega dogodka potrebno. Z okroglimi linijami poti, ograje, ozadja in z lokom vrat prehaja en prizor v drugega. Osebe so močno osenčene, da kar čutimo njih telesnost. Nobene nepotrebne stvari ni na sliki.

Pri Monikini smrti istetako ravnovesje, le ne tako jasno, ker gre za bolj enoten dogodek. V desni polovici mati in sin, levo dogodki, ki spremljajo smrt: žalost spremljevalke, globoko v ozadju pogled v daljno domovino, kamor plove barka.

Avguštin kot mislec o sveti Trojici je sredi slike, razgiban, kot so razgibane misli pobožnega učenjaka, z roko ustvarja zvezo s prizorom angelčka, okrog te skupine breg, morje, ribiči, vse, kar pojasnjuje kraj dogodka. Angelčku na desni tvorijo ribiči na levi protiutež.

Najjasnejša po skupinski razporedbi je slika Avguština med modrijani. Središče slike je Avguštin, tukaj ne razgiban, temveč trdno, mirno sedeč med dvomljivci in začudenci. Modrijani so razporejeni simetrično (v ravnotežju), ravnovesje si drže na eni strani zavese, na drugi arhitektura. Kot ostali prizori je tudi ta poglobljen, osebe kar najbolj telesno podane,

nič nepotrebne ni na sliki, vsaka stvar omejena na najpotrebnejše, toda na vse, kar je treba za razumevanje.

V primeri s slikami angelov nad korom so te slike precej temnejše, rekli bi bolj grobe. Pri angelih, ki niso ljudje, je vse bolj nežno, najčistejši duhovi so to, sicer pojmovani tudi človeško, telesno, toda vendar kot breztežna bitja, ki hvaleč Boga stopajo po oblakih.

Nekako v sredo med obe skupini, med skupino angelov in skupino Avguštinovih slik spadajo figure evangelistov. Oboje so, misleci in opazovavci Kristusovega življenja pa obenem že poveljanci, zato so krog oltarja Boga, — življenje Avguštinovo pa v ladji, v prostoru za vernike, ki naj žive po njegovem zgledu. Tudi evangelisti tvorijo kot skupnost idejno enoto.

Vso to skladnost figur in slik podpira jasna in okrepljena razdelitev svoda, ki tvori naravnost idealno rešitev moderniziranja stare arhitekture.

Te slike so izraz jasnega mišljenja in hotenja, preračunane volje in globokega čustva. Preveč neposredno jih uživamo, da bi mogli že mi, sodobniki, izreči o njih končno sodbo, čutimo pa, da smo dobili z njimi umetnine najdalekosejšega pomena.

Jutro ob morju.

V mehkih valih žitnega morjá
ziblje se in se smehlja
živa jadrnica — zlata ptička,
zlata ptička prepelička.

Valčki koderasti šumljajo,
pljuskajo ob njo... bežijo —
in spet z zvonkim, bučnim smehom
v svoj jo grabijo objem...

A od daleč — iz obale
solnčne — so se prismejali
še galebi beli k njej:
oj! metuljčki svetlokrili.

Plove jadrnica, plove —
pa prisluhne: »Kdo me zove?«
In pogrezne se v globino,

kjer je sredi bajnih trat
morskih vil kristalni grad:
gnezdo mladih prepeličk...

Miroslav Kunčič.

Na vakance.

(Resnična zgodba.) — Ivan Pregelj.

Saj nisem od tam doma. Pa odkar svoje domačije nimam več, lepo »Storžčevo dežel'co« mi je Bog dal v zameno in v tolažbo za izgubljeni dom. Tja morem hoditi in tudi hodim kakor domov. Hodim, ljubim in trpim, kakor je hodil, ljubil in trpel Matija Valjavec, Kračmanov študent, z Bele. Sam je zapisal, kako je hodil, ljubil in trpel. Ko je konec šole dobil dober red, je šel vesel domov iz Ljubljane. Pa ni šel na Kranj in Kokrico, ampak na Smlednik in Preddvor, in ko pride domov na Belo in stopi v hišo, najde očeta na — odru mrtvaškem...

1. »Zbogom, Ljubljana!«

Bilo je v prvih dneh meseca avgusta v letu osemnajststosedeminštiridesetem. Ljubljanske latinske šole so se bile končale in šolarji so se bili porazgubili na vse strani, vsak na svoj dom. Med zadnjimi, ki se je še mudil v mestu, je bil Kračmanov Matija z Bele na Gorenjskem pod Storžcem. Peto šolo, ki so ji rekli Poetika, je bil izdelal, pa je imel še nekaj opravka s poučevanjem drugih. Ko je vestno vse opravil, je zvečer zložil knjige in perilo v skrinjico, nalepil nanjo svoj naslov, pripravil potno torbo, vteknil vanjo drobno knjigo, Prešernove Poezije, in dobršen sešitek nepopisanega papirja, nekaj prigrizka in pijače, se priporočil nato gospodinji, ženi barvarja Gestrina na Poljanah, naj ga skliče čim bolj rano, in nato legel. Postrežna mati Gestrinova mu je ustregla, ga zbudila ob prvi zori, še preden je zazvonilo po ljubljanskih cerkvah jutro, in mu šla, četudi ji je branil, kuhat zajtrk, požgano juho z jajci. Hočeš nočeš je moral zajeti. Žena pa je medtem zgovorno jemala slovo. Bila je nizka, okrogla in rahlo zavaljena ženska, dijak pa je spoštovala in negovala še preko plače in dolžnosti.

»Otrok nesrečni,« je jadikovala in zmajevala pomilovalno z glavo, »na tako dolgo pot gre peš, pa sam, pa po taki vročini. Skoprnela bi —«

»Saj sem vaje, gospa,« je odvrnil vedro dijak, ki je bil kaj malo še otrok, pač pa skoraj dorastel fant. »Vse leto sem sedel. Kar srbe me že nože, da se sprehodim. In daleč, deste? Pet ur hoda, kaj bo to; pa še misel, da sem z vsako stopinjo bliže doma...«

»Ali boste gledali nase? Ali se boste pazili?« mu je zdajci žena padla skrbneče v besedo. »Če ste pregreti, Matija, vode ne pijte! Mlado sadje tudi ni zdravo, na solncu pregreto pa je kar strup, nič ne majajte z glavo, strup!«

»Kar brez skrbi bodite,« je odvrnil dijak in vstal izza mize. »Saj nisem več otrok. Za prtljago v skrinji pa, gospa, kaj ne, kakor sem rekel, saj boste izročili potu iz Kranja, ko pride v sredo, Tomažu, kaj ne?«

»Bom, bom,« je pritrdila ženica in ujela dijaka z obema rokama za desnico. Solze so ji stopile v oči. Ljubeče je rekla:

»Matija, pa zbogom! Očeta pa mater lepo pozdravite. In če s tem ali onim pri nas niste bili zadovoljni, kaj ne, Matija, tu naj ostane in pozabljeno naj bo, kaj bi doma pravili.«

»Tudi kaj tožiti imel ne bi,« je odvrnil prisrčno dijak, »sebe pač, ki mi odpustite, če sem bil nereden in v napoto; saj sam sprevidim, kakšen križ je z nami šolarji.«

»Nobenih, Matija, nobenih,« je vzkliknila žena, »z Vami, Matija, nobenih. Lastni sin bi mi ne bil bolj poslušen, o moj ubogi rajni Žorž! — lastni sin, gospod Matija...«

Razjokala se je. Dijak pa je postal malo nestrpen in je dejal:

»Pa še enkrat, zbogom, gospa, in za Mihelovo se zopet vidimo.«

»Se vidimo,« je ihtela ženica, »če bom še živela. Pa ve sam ljubi Bog, ali bom ali ne.«

»Bog pomagaj, saj ste zdravi,« je dejal dijak in rahel nasmeh mu je šel na ustnice. Poznal je ženinovo slabost. Še enkrat jo je moral videti, preden je šel, morala mu jo je razkriti, razjaditi se mu še enkrat.

»Nočem tožiti, Bog vidi in ve, kako je z menoj, in sami ste bili tolikokrat priča, kako je pri nas. O, to pa le povejte doma, kako me vsak dan, vsako uro ubija, in kako bi rad, da bi že bila pod zemljo, ta klada pijana in potepena, ta cunjar vodmatski, Bog mi greh odpusti, da sem ga prav jaz morala vzeti, to cigané, ki bi ga uši živega pojedle —«

»No, alsten,« je segel tedaj v njen ihteči glas odgovor njenega moža, očeta barvarja Jake. S svojim govorjenjem ga je bila žena prebudila. Napol opravljen je stopil iz spalnice. Ženi se je trenutno posušila solza. Tudi besede ni dala več. Srepro je le premotrila moža od nog do glave in se nato umeknila iz sobe. Oče barvar pa se je vstopil pred dijaka in se razgovoril zdaj po svoje in tako, da je bil dijaku vedno zopet všeč.

»No, alsten,« je dejal, »si zopet slišal, kar si. Pa mi veruj, da nobena muha žab ne lovi, žaba muhe pač, in če bo kdo koga v grob spravil, ona bo mene in amen, kaj bi se še jezil.«

Pokimal je dobrodušno dijaku in rekel:

»Odhajaš, blagor ti! Pa ti rečem, hruševac ni voda in zgovorila sva se, kaj ne? Cilarico ga pošlješ po Tomažu.«

»Velja, oče Gestrin, velja,« je pritrdil in obljubil dijak.

»Z vero goro premakneš,« je po svoje učil barvar, »in se zanesem, ker si Gorenjec. Kar reče, ne oporeče.«

Dobro je dela dijaku pohvala in se je namuznil.

»No, alsten,« je tedaj stegnil barvar svojo desnico, »pa hodi srečno in naj te ne zebe na potu! In ko se vrneš in če me v grobu najdeš, vedel boš in stokrat si bil sam priča, kdo me je spravil pod zemljo...«

»Dedec neumni,« je tedaj planila v sobo nazaj mati Gestrinka. »Ali ste ga slišali? Jaz, sirota, ki me že dvajset let noč in dan ubija, jaz da ga v grob spravljam, dušo tako samogoltno, snedeno, vodmatsko...«

»No, alsten,« je zínil oče Gestrin in si hitel z rokami mašiti ušesa. Žena pa je bevskala vanj. Tisti trenutek je porabil dijak, vzel pokrivalo in palico, obesil torbo čez rame in odprl vrata. Bil je na cesti. Glasna beseda prepirajočih se Gestrinovich ga je spremila še daleč po ulici skoraj do šolskega poslopja. Tedaj pa je zazvonilo v Šenklovžu jutro in dijak se je odkril. Pa je molil kaj razmišljeno. Šolsko poslopje mu je budilo spomine. Ozrl se je po oknih. Mižala so in se svetila v prvem solncu. Za trenutje se je zazdelo dijaku, da vidi za enim obličje svojega najljubšega učitelja, gospoda Luke Martinjaka. Pa ni videl nič, a je bil vendar vesel. Kakor je bil gospod Luka v šoli naročil, je naredil. Sešil si je papirja v zvezek, da bi vanj dnevno pisal vse, kar bi doma na vakancah lepega slišal in doživel. Razigrano je zamahnil z roko proti oknom in dejal polglasno: »Zbogom, gospod Luka!«

Potem je šel naprej, stopil v cerkev in zavil potem čez špitalski most pred frančiškane. Mimo Maliča je spel nato proti školcijiatom. Tam je srečal ljudi, ki so romali za porcijunkulo. On sam pa se je obrnil proti Šiški. Skozi drevje mu je sijal izpod hriba v jutranjem solncu Cekinov grad. Nekaj spominov na zadnje ljubljanske sprehode mu je vzdramilo dušo. Obšla ga je skoraj nekakšna bridkost, žalost slovesa po Ljubljani in se je ozrl. Iz rahle megle se je kakor iz koprene razmotavalo mesto. Poredno živo je kipel nad pozaspanimi strehami, ki so lovile šum cerkvenih zvonov, grad nad mestom. Kakor otok je rasel iz zelenja, megle in pesmi, ki so jo peli zvonovi. Daleč že se je budila ulica in mestna kuhinja in trg in gostilna. Tukaj zunaj ob Cekinovem gradu je bila že dežela, deželjska cesta, rosa v travi ob cesti, so bili vrtovi, njive, pristave in hosta...

»Ljubljana, zbogom,« je vzkliknil dijak pristrčno. »Saj nisem vedel, da si tako lepa!«

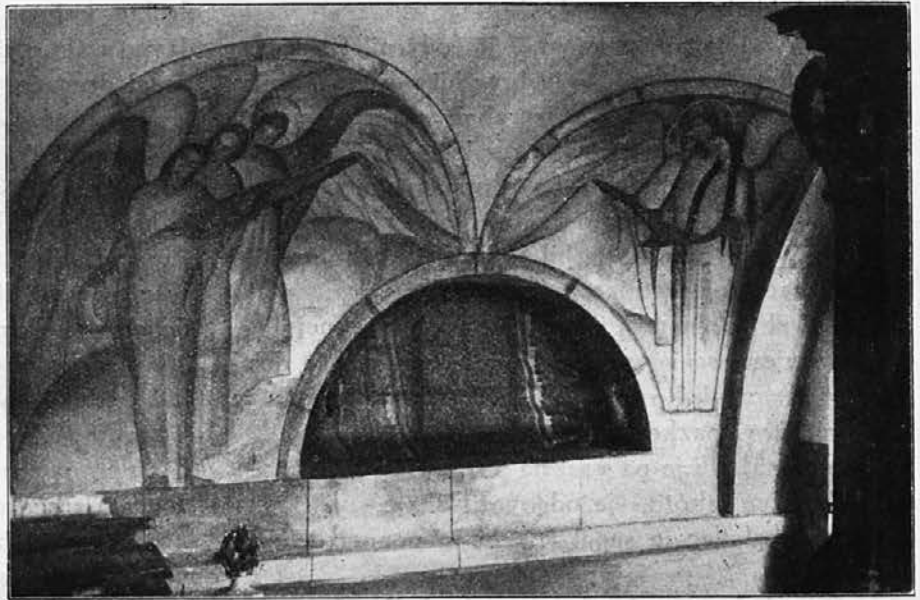
Kakor dober šolar, ki je hotel v vsem ustreči ljubemu profesorju, gospodu Martinjaku, je pomislil na dnevnik, ki ga je nosil v torbi. Iskal je pri sebi besed, ki jih bo zapisal Ljubljani za slovo. Nič takega ni našel, nič bolj pristrčnega. Le prejšnje je ponovil v drugo in tretje:

»Saj nisem vedel, da si tako lepa! Zbogom, Ljubljana!«

2. »Počasi, moj fant!«

»Oha!« ga je vzdramil zdajci sredi hitre hoje glasen vzklik. »Festina lente, počasi, moj fant!«

Dijak je bil zavil od šišenske cerkve tesno ob hišnem vogalu pa se zaletel priletnemu, domače dobrodušnemu možu v odprte roke. Odstopil je gibko in se opravičil.

Tone Kralj.

Prepevajoči angeli nad korom.

Cerkev v Strugah.

»Festina lente,« je ponovil oni in dvignil svarilno prst. Tedaj ga je šolar spoznal in se znebil prve zadrege.

»Glej, prirodoslovec iz Šiške,« si je dejal, »Ferdinand Šmid! Slovit polžar je in s polžarskim geslom me je prestregel, da ga nisem podrl rogoborno na tla. Pa je zlato srce in z našim Martinjakom sta si dobra. Vljudno odzdravi, Matija, na lep pozdrav!«

Tako je premislil in pozdravil:

»Festinabo lente, počasi pojdem, učeni gospod, pa dobro jutro želim.«

Z lepo besedo je udobrovoljil prijetnega gospoda.

»Studiosus — študent?« je vprašal polžar. »Le kam se mu mudi, da je že na nogah?«

»Domov na vakance,« je povedal dijak.

»Sintaxista — četrtošolec, kaj ne?« je poizvedoval Šmid.

»Poetices abiturus — petošolec iz Martinjakovega razreda,« je zopet povedal določno šolar.

»Festina! Pa mu je šlo dobro?«

»Zadovoljen sem.«

»Lente! Kljub grmečemu Eliji in sitnemu Jožku?«

»Kljub prvemu in drugemu,« je odvrnil dijak. Ker je vedel, da se Šmid in Martinjak poznata, se ni čudil, da ve prirodoslovec za strogega šolskega prefekta Elijo Rebiča pa celó za ime, ki so ga šolarji zdeli podomače katehetu Globočniku.

»Festina!« je po svoje vzkliknil Šmid in dodal, ne več, kakor da ugiba, temveč, kakor da je ugenil. »Torej je Francé Bradaška iz Kranja.«

»Matija Valjavec s Srednje Bele,« je povedal dijak, pripomnivši, da mu je Bradaška najljubši sošolec.

»Z Bele? Pod Storžcem?«

»Prav pod Storžcem.«

Prirodoslovec je zadovoljno prikimal in vprašal:

»Na! Ali kaj pozna polže?«

»Bog pomagaj, poznam,« je odvrnil zavestno dijak, »take poznam s hišo in brez hiše. Spomladi, ko so še zaslinjeni, smo jih izgrebali otroci v rebri. S hrenom so prav tečni.«

Že si je demišljaj, da bo s tem svojim znanjem pridobil prirodoslovčevu priznanje, kakor ga je v šoli pri učitelju Ungerju. Pa je bil Šmid drugačen učenjak. Samo skremžil je ustnice in zamahnil z roko:

»Naj jih še vnaprej izgreba in naj mu teknejo!«

Poparjeno se je sramoval dijak, Šmid pa je dejal zopet pokroviteljsko in dobrohotno, kakor da mu je žal zaničljive opazke:

»Festina! Ali je pa vzel na pot, da ne bo lačen?«

»Za prvo lakoto,« je odgovoril dijak.

Prirodoslovec je segel k sebi in ponudil šolarju goldinar.

»Pa zakaj, gospod?« je vprašal mladi.

»Za prvo žejo na prvo lakoto,« je velel pokroviteljsko Šmid. »Lente! Bo vrnil, ko bo fajmošter. Saj menda bo, kakor oča pa mati želita in jima je fant obljubil.«

»Obljubil nisem, če pa bom, oporečem ne,« je dejal odločno dijak.

»Zato naj vzame,« je hotel prirodoslovec. »Verjamem mu, fantu z Gorenjskega!«

Stisnil je dijaku denar v roko in pristavil:

»Festina! Priden, pa sam svoj kakor dozdej! Do svojega bo prišel, pa najsi bo duhovski ali pa ne. Zbogom!«

Dijak je šel. Nekajkrat se je še ozrl za ljubeznim in darežljivim gospodom in ga bil vesel. »Ferdinand Šmid,« si je dejal sam pri sebi, »daroval mi je goldinar pa še dober svet, naj hodim počasi. Vivat, živi naj! Gospod Martinjak bo vesel, ko bo bral v mojem dnevniku o tem srečanju. Res, začetek ni slab.«

Prožno in z veselim srcem jo je dijak ubiral po cesti proti Šent Vidu. Solnce je pilo zadnjo meglo s polja in grelo občutno v pleča in hrbet. Plodna ravan je bila polna pridnih kmetijskih ljudi, pa tudi cesta

je bila živa. Dijak je proti svoji navadi pozdravljal in ljudje so odzdravljali. Občutil je izredno vljudnost in veselje iz pesmi, ki jo je znal po Valentinu Vodniku. Pesem si je obujal v spomin in usmerjal svoj korak po tej prvi slovenski umetni pesmi, ki tako zdravo in močno živi, da nikoli pozabljena ne bo. »Od straže hrovaške gor solnce mi pride,« se je jemalo besedje potnemu na ustnice, misel pa mu je šla za tem, kar pesem pripoveduje o zadovoljnem Kranjcu. Vesel pesmi in kraja in še ljudi, iz katerih je bila pesem doma, je občutil mladi učenjak:

»Saj to je, da je naše! Nobena nemška pesem tako ne pove kakor ta, ki naslika eno človeško lice za tisoč in tisoč sorodnih danes in za stoletja nazaj!«

Z nekakim čudno mehkim nasmehom si je popotni v teh mislih segel ob torbo. Tam notri je nosil drobno knjigo, Prešernove poezije, ki je bila šele nedavno izšla. Dijaka je opajala. Ta čas pa je verjel in vedel drugače.

»Prešeren,« je dejal sam pri sebi, »saj si mojster vseh mojstrov, a k srcu mi še nisi tako prirastel kot Valentin iz Šiške. Opajaš, da glava in srce bolita, Valentin pa take medicine toči, da bi vriskal in pel.«

O takih šolskih in književnih misli je zašel popotni v razmišljanje o samem sebi, o svoji ljubezni do slehernege slovenskega pisanja, o prilikah, ki mu jih šola nudi in ne nudi, da se more že tudi sam poizkušati v izbranem izrazu knjižne rabe v materini besedi.

»Eh, šola!« si je dejal bridko. »Nemce, ohole Tevtone nam pridigajo, drugega nič. Edini Martinjak, Bog mu srečo daj, veruje in uči, da je tudi slavščina lepa in božja govorica. Pa kdo se meni za Martinjaka! Rebič ga kot predstojnik prezira, katehet Jožko mu je celó nasproten, direktor Pavšek ga na srečo niti ne razume, kaj hoče. Pa učenci sami, sošolci moji! Mar so pesmi prismojenemu Garbajsu ali Lahovemu Tinetu iz Komende ali pa bolnemu Francetu Domicljju iz Zagorja. Kranjska klobasa pa polič vina, to pač! Oh, hudó pusto bi bilo, če ne bi imel somišljenikov, Franceta iz Kranja, Božiča in Dremalovega Janeza iz Mengša!«

»Janez Terdina pa Matija Valjavec,« je čustvoval nadalje po pohvalni besedi učitelja Martinjaka, »saj je rekel tako, da sva edina, ki sva že zrela.« Sredi misli je sam o sebi dvomil: »Janez pač, ampak jaz! Ali sem ali nisem? Kaj pa vem o življenju? Kaj ve Janez? Če je v zgodovinskem pouku tako večč, da ga sam Heinrich, kakor je učen, ne more zalotiti nevednega, ali more biti mlad človek iz same knjige zrel in četudi ve na pamet vse zgodbe sveta od prve perzijske vojne do zadnje punske pa še za Skenderbega in Suvarova. Ne, iz knjig nisva zrela ne jaz ne Janez!«

Tako je domislil popotni, pa se mu je zdajci obudilo kakor nekako spoznanje v duha.

»Žalost pride z življenjem,« si je dejal, »in če Bog da, vsak po svoje bomo zoreli, Janez, jaz sam in vsi

drugi, Bradaška, Božič, Domicelj, Lah in trapa Garbajs. Zdaj, se mi zdi, smo vsi še kaj otročji in oče Martinjak sam med nami je s svojo pohvalo otročji. Na stara leta gre mož.«

Tisti trenutek se je srečal dijak z brhkim, kaj mladim dekletom. Peljala je mleko na nekakem dvo-kolesnem vozičku, kakršnega šolar dotlej še ni videl. Dotlej je poznal le mlekarice, ki so nosile mleko v jerbasih na glavi. Ustavil se je in gledal. Dekletu je očividno prijalo, da je fant pozoren. Veselo je pozdravila. Odzdravil je v zadregi. Bilo je prvo tuje dekcle, ki je bil z njo spregovoril. Dogodek ga je zmedel, sam sebe se je sramoval, občutivši čudno zadrego. Ozrl se je za dekletom. Isti trenutek se je tudi dekcle ozrlo. Dijaku je zaplala kri v obraz.

»Lej jo no,« se je skušal uveriti, da je moder in košat, »ta si bo zdaj mislila, da sem za njo zijal in ne za vozičkom. Mar mi je krilo!« V srcu in mislih pa mu je bilo vendar drugače. Nepoznano dobro je zavelo od nekod, vzdramilo dušo prijetno, vzibalo v čudno nežnost in sramežljivost. Dijaku je bilo tako občutje tuje in neprijetno. Otepal se je, da bi se ga znebil. Pa je bil, nevede kdaj, še globlje v razmišljanju, kakršnega dotlej ni poznal.

»Dremalov Janez,« se je spomnil. »Lanske počitnice se mu je primerilo. Da je ves ob vero in Boga, si je domišljjal, pa je le hodil lepo k maši. In za veliki Šmaren se mu je pripetilo pri zgodnji maši, ko so domačinke pristopale k obhajilni mizi, pa je zagledal

dekcle, prečudno lepo in pobožno. Sveta nedolžnost ji je sevala z obličja. Lej, pa je Janez ob pogledu na ginljivo dekliško pobožnost v trenutku našel vero in molitev in solze... In zaljubljen je še zdaj in zato imena dekletovega povedal ni, in še eno! Janez je morda res bolj zrel kot sem jaz. Eno vsaj, eno močno pretresenje je doživel že, jaz ga še nisem.«

Vedno bolj živo se je dijak nato zamišljaj v doživljaj svojega sošolca. Nekakšna zavist se ga je lotevala. Kaj prirodno, si je umišljaj, bi mogel tudi on vzdvomiti o Bogu, biti nesrečen, žalosten, čutiti se prekletega. Tedaj bi se mu prikazalo tako, v nedolžni lepoti poveljčano bitje, presunilo ga, kakor je Prešerna na veliko soboto v trnovski cerkvi, razvnelo mu vso dušo, razgibalo jo v slasti in žalosti, da bi nikjer nikdar miru ne imel in le ta svoj uresničeni ideal čakal...

»Neumnosti,« se je zdramil z močno svojo resnostjo dijak iz čudnega sanjarenja, »Boga jaz izgubiti ne morem in če bi mi kakšno dekcle bilo povšeč, doma jo poznam tako. Tak angel pa ni in ne bo in Meta ji je ime in večkrat sem jo kot paglavec vlekkel za lase, ona pa me je grizla in praskala kot mačka.«

Osvobojeno in lahko je vrgel glavo kvišku in zažvižgal brezskrbno v lepo jutro. Bil je pred vasjo.

»Kjer gospod Blaž Potočnik ovce pasejo,« je dejal dijak sam pri sebi. Ne da bi videl kdaj, mu je res stal gospod Blaž ob strani...

(Dalje prihodnjič.)

Deček s piščalko.

— Nič nisi, očka, priden nocoj,
ves večer si že nem in gluh,
očka, zdaj pa zares posluh:
saj še ne veš, kak piskati znam!

— Prste raztezaš in spuščaš na les,
žvižgaš mi, dete: srebrna bajka
v žametnih šolnih stopa v srce,
duša po prstih za njo tiho gre.

V daljnem svetu nekje pozvanja,
mavrice boči se lok,
v daljnem svetu nekje bela sanja
kanila je iz nevidnih rok,
v daljnem svetu nekje tih pristan,
truden brodar je našel pot vanj...

— Očka, joj, sva napiskala se!
Kaj se je zvezdic na nebu prižgalo,
kaj je po travi kresnic zaplesalo!
Ne bi še malo kresnice lovila,
očka, in v travi se spet razvedrila?

Anton Žužek.

Slavčkova smrt.

Vrtnica bela
v sanjah večernih je vsa zadrhtela:
z lučco srebrno
kresnica popotna je k njej prišla.

»Gorke pozdrave
pošilja ti slavček iz daljne daljave!
— — Večer je ves zlat — —
K tebi prišel bo nocoj vasovat!«

Vrtnica zala
vsa se je sanjam najslajšim udala — —
In slavček je pel,
do belega dne je ob njej koprnel...

Ko je ugasnila jutranja zarja —
utrjala rožo je deklica mlada
in so čudile se njene oči:
vrtnica zala
čez noč je vsa rdeča, vsa rdeča postala — —:
na lističih rosnih
blestele so kapljice žive krvi...

Mirko Kunčič.

Bečav.

Janez D—ski.

I.

»Bečav, bečav,« je zavračal ovce pastir Matjur. Pri nas vpijejo pastirji »bečav«, kadar nagaja ovca. Sam Bog vedi zakaj tako; beseda morda izhaja od glasu ovcá. Po pašnikih se razlega dolgi »bečav, bečav«, ki se nam zdi vsekakor zelo lep.

Tudi Matjur je vabil svoje živalce s to ljubeznivo besedo. Poleti jih je imel visoko na planini Košuti.

Ovce so bile raztresene po Velikem vrhu, Matjur pa bi rad šel k večerji, ker se je že nočilo.

»Bečav, bečav! Soli, soli! Bečav!« se je razlegalo po gori in čreda je dirjala v velikih skokih k pastirju. Ta jih je preštel, potem jih je spet zapodil v hrib, sam pa je odšel v kočó. Spal je pravzaprav v svoji bajti, v koči mu je Prižejeva Manica samo kuhala.

»No, Matjuška, no!« se je zasmejala Manica. Bila je lepa, cvetoča roža, polna smeha in solnca...

Ali Matjuška je bil čemerén. Trdo je stopil v kočó in sedel brez besed... Strmel je na ognjišče, kjer se je vse svetilo od ognja, vrelo, cvrčalo, kipeló. Bolno je gledal tja v kot in niti na misel mu ni prišlo, da bi odstavil lonček, v katerem je prekipevalo mleko. Pritekla je od nekod planšarica in potegnila lonec z vso silo: »Takrat bo brž, ko človeka ni zraven!«

Ni zamerila Matjurju, kajti poznala ga je in varena je bila njegovega čudaštva.

Večerji je sledil dolg, pobožen rožni venec, nato pa je pastir odšel, in Manica je zaklenila. Prišel in odšel je brez pozdrava in brez besed...

Matjur ni bil pastirjem prav nič podoben. Ni imel tiste velike, kosmate torbe okrog vratu, v žepu ne piščalke in za njim ni tekal pes ovčar, kakor je to navada pri vseh pastirjih. Imel pa je v žepu velike, črne jagode starega molka, nabrane na platnen trak. Vseh jagod niti ni bilo; nekaj oddelkov samo še po tri ali štiri in križec — lesen križec — je bil odlomljen skoraj do polovice. Vendar je bil molek častitljiv in poln lepih spominov. Matjur je imel še žareče ljubezni in skrivnosti v svojem srcu. Z veliko ljubeznijo je vodil svoje ovce in bil je sam ponižna ovca med čredo. Obraz mu je venel pod širokim klobukom in oči so venomer nekaj iskale. Dolge, žilave roke so gladile rožast telovnik, rožast še izza mladosti... Tak je bil Matjuška... Pastiroval je vse svoje življenje in vsako leto ga je poslal gospodar izpod Kranja s čredo na Košuto.

Ko je po večerji pricoklal v bajto, se je zleknil na posteljo, zmolil še nekaj molitvic in zaspal... V bajti je bilo prazno in puščoba je polzela po vseh lesenih stenah. Na sredi ni bilo ognjišča, ne klopi. Samo široka, lesena postelja je slonela ob tramovih,

pod njo se je skrival zaboj cunj. Groza je zijala iz temnih kotov, kajti stan je bil dosti bolj podoben jetniški celici ali mrtvašnici kot človeškemu bivališču.

Matjuška je spal dobro in oživljen je vstal zjutraj že z zarjo, ko še solnca ni bilo. Na široko je raztegnil trhle duri, da se je vsula rumena zarja in je bilo mahoma vse svetlo v mrtvaški luknji. Z molkom v roki in jutranjo molitvijo v srcu je šel Matjuška k čredi...

Ovce so se razkropljeno pasle po gori, med njimi so skakljali gorski ptiči. Tam za Kladivom se je svetilo in čez nekaj hipov je Veliki vrh tostran ves žarel od gorkih žarkov. Vzšlo je solnce... Polagoma se je jela svetlikati trava po pobočju navzdol in sem pa tja je zavel mrzel vetrič, preganjajoč nedolžno meglico.

On pa je spustil molek v žep in pozdravil: »Bečav, bečav, bečav...«

Kmalu je zvonec vznemirjeno ropotal, spet globoki skoki in ropot kamenja po bregu... Matjur je stal nakrat sredi ovcá in jih še pozdravljaj: »Bacek, mali, he, he! Marooga-a! Čaki, čaki!«

In čez čas zopet: »Bečav, bečav,« on spredaj, čreda vdano za njim. Stopil je na najvišjo skalo na pogorju. Svečano se je ozrl.

»Bečav...« je jeknilo zopet.

»Bečav...« je odgovorilo v skalovju. Spodaj so se oglašale ovce med cvrčanjem ptičev, njegove oči pa so zrle v daljavo...

Globoko doli v megleni dolini se je vila sredi polja prebela cesta. Hitela je daleč naprej, naprej do Matjurjevega doma. Od tam so oči bežale do Sv. Jošta, do meglenege Triglava, do veličastnega Stola. Pod njim je pobožno molila Sv. Ana, ki jo je varoval vijugasti Ljubelj. Nato je Matjuška šel po črnih gozdih vsenaokrog pa do preroka Storžiča in do kamenite Kočne. Tam okrog so se podile lahne meglice in se poigravale s solncem. Iz dolin je prešla noč in vsepovsod je bil svetel dan. Pod njim so se gostile vitke smreke, na Šiji se je kadilo iz kočé, kajti Manica je kuhala zajtrk, K njej se je obračalo oko dolgo...

Pa se je ozrl Matjuška še na ravni Korotan, na daljni Celovec in na srebrno Dravo. Postajal je po bližnjih vasicah in jih božal. Ljubil je to zemljo, širno zemljo, radoval se je kralj na skalnem prostoru, sam in svobode poln... Bil je res mogočen kralj, dasi ni imel ni koščka zemlje...

Tako je minevalo jutro.

Po pobočju so se pasle krave in Manica je pela, drobni prstki pa so ji pletli nogavico. Daleč je plavalo njeno petje, da ga je čul še on na Velikem vrhu. Vesel je bil in pelo je tudi njegovo srce. Nehote je zaukal kakor mladenič, da se je razletelo tja v dolino. Pesem je prestrašeno zamrla. Matjur ni imel takih navad...

Opoldne je prinesel Manici z gore planik. Klobuk je imel postrani, na telovniku so cvetele najlepše rože.

»Dekle, ná, rožic za fanta, če ga imaš! Daj mu rož in pesmi in srca mu daj. Tudi meni je dala rož, ali rož ovenelih... heee...!« prestrašil se je in bil je spet star in pod klobukom so venele oči...

Manica je vzela planike, toda plašno in rahlo, kakor da bi objemala skrivnosti. Da bi dala fantu rož, o to že, to! Toda — kje je in kdo je tisti fant?

Ej, nikar ne laži sama sebi, Manica!

Po skledi sta zaropotali leseni žlici. Matjur je zajel dvakrat — trikrat, potem pa je pustil in globoko sklonjen odšel proti gori.

»Matjuška, čakaj no, Matjuška,« je zaprosila Manica; a bil je gluha.

»Eh, bom pa sama,« je jedla spet dalje. Pa ne dolgo. Planike ji niso dale miru.

»O, ste lepe! Visoko ste rastle, na nevarni skali in Matjur vas je utrgal... zame...? In da bi jih dobil France? Če pride! A Bog ve, kdaj spet pride...?« Popravljala je šopek v leseni repuljici in modrovala v mislih. Tako rada je mislila nanj, na tiste poredne krivce za njegovim klobukom in na veseli smeh njegov, oh, na vse je mislila... Tedaj je jeknilo od gore:

»Bečaaaav!«

Manica je pohitela pomivati in France je kar nekam izginil. Z gore pa je poklicalo spet:

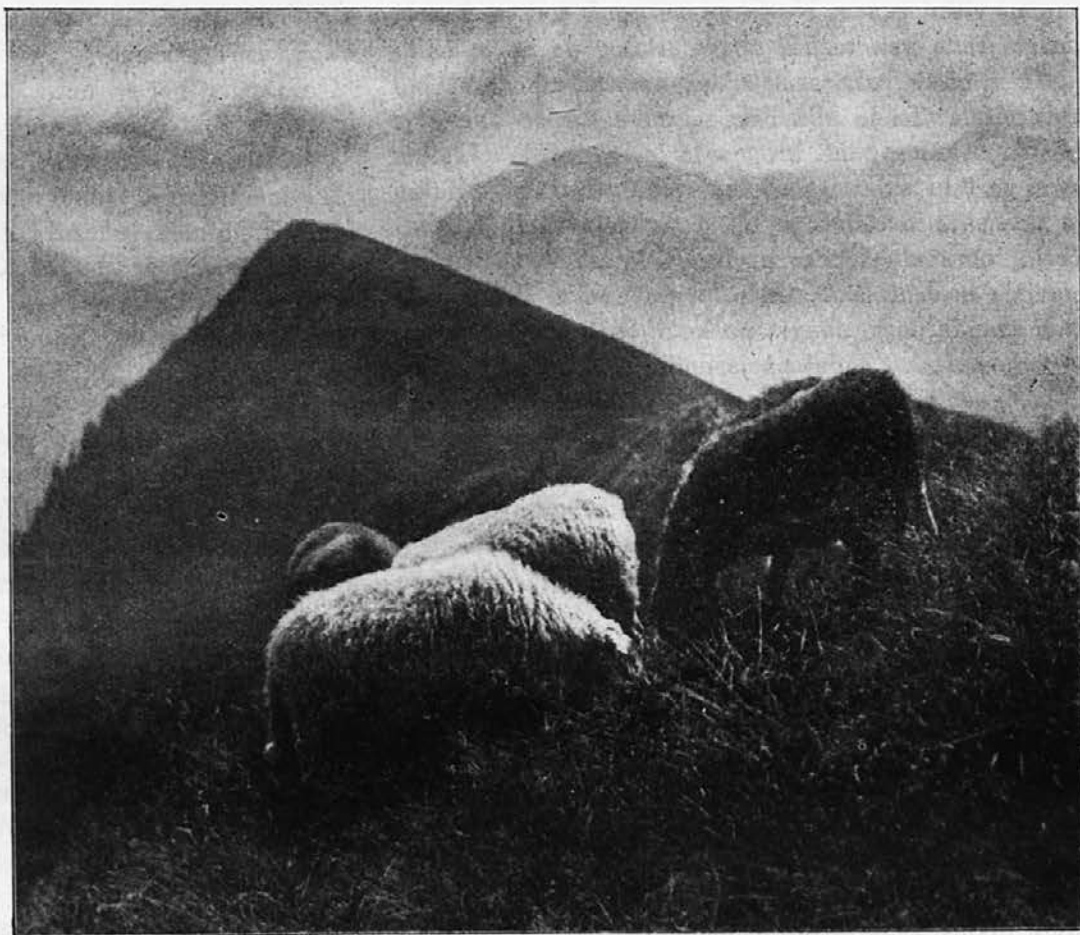
»Bečav, bečaaaav...«

Beseda je zamrla v vetru... Vse popoldne je prosilo in jokalo z visočin. Kakor solze je padalo v Maničino dušo, težko in grenko, in vzljubila je rože v repuljici... In ko se je poslavljalo solnce od planin in je mehki mrak objemal razgrete skale, je utihnilo tudi jokanje, sem pa tja je otožno zacingljal zvonec v večernem miru... V koči je Manica zaman čakala Matjuška k večerji...

Nadaljnji dnevi so tekli v miru in gorskem zadovoljstvu. Po Košuti je vabil in svaril mehki »bečav«, globoko spodaj je pela Manica in solnce je sijalo iz dneva v dan polno sreče, tajnosti in miru...

II.

V svoji mladosti Matjur ni pastiroval pri Prižeju. Služil je daleč od Kranja doli, skoro na Sorškem polju. Kmet Reznik ga je vzel pod streho, starega komaj dobra tri leta, in tedaj je bila zapečaten nje-gova usoda. Reznikovi se niso mnogo ukvarjali z ne-godnikom. Otrok je bil tuj, brez staršev, brez svojcev, prepuščen srditemu življenju. Rastel je v trpljenju in spoznanju in bil skromen in tih vsa mlada leta. Priso-dili so mu službo pastirja. Pasel je, ko bi imel hoditi v šolo, pasel je, ko ga je nedeljski zvon klical v cer-

Na paši vrh Golice.

Fot. Fr. Krašovec.

kev. Bil je neuk in reven, a tega ni vedel, kajti srečen in zadovoljen je bil, še prav vesel je bil, da je smel pasti!

V osemnajstem letu je pa začutil v sebi mladost. Drugi pečat na usodo... Začel je spoznavati življenje, začel je ljubiti. Manica — domača hčerka — je bila lepa in razkošna mladega življenja, razkošna in prevzetna v svojih mislih. Ko je občutila hrepenenje Matjuškino, njegovo vročo ljubav, ga je zasovražila.

Matjuška ni mogel strpeti več in svetle nedelje je zaprosil Manico za šopek rož. Ni odgovorila, niti se ni smejala, ampak z zlobno resnostjo je utrčala nekaj rožmarinovih vejic in s tal pobrala suh, poteptan nagelj. Zvila je šopek in mu ga dala. Dala v ponižanje in zasmeh...

Nagelj, čeprav suh in brez življenja, mu je odprl oči. Tretje jutro ni bilo Matjurja več pri Rezniku. Šel je proč, starec brez življenja, brez nad in upanja. Vzel je s teboj posušeni cvet v spomin in svarilo...

Tiho je prešla njegova mladost, neslišno, komaj da se je zasvetila v svoji zarji, je ugasnila, kakor drobčkana zvezdica na obzorju... Kdo jo pogreša...

III.

Tiho je tonil večer na planini... Maničina koča je bila odprta na široko, da je plamen žarel z ognjišča daleč po planoti. Okrog se je sukala urno in razposajeno vitka senca. Na klopi za ognjiščem je sedela druga, toda vsa težka, mrtva. Poleg pa se je sklanjala še tretja, zdaj sem, zdaj gori, zdaj zamahnila ali zacepetala. Ta je bila Franceljnova. Dolge dneve je mislila Manica nanj, hrepenela je, negovala planike. A ni ga bilo... Zdaj pa je zavriskal, še daleč v dolini je zavriskal in vedela je, da gre k njej. Hitela je z večerjo, obračala lonce, prelivala, mešala, zraven se smejala in drhtela... On je pripovedoval vmes in se tudi smejal, da je donelo po koči. Duši sta goreli, oči se objemale... Zadaj pa je umiralo življenje...

Mesec se je že poigraval na stoletni smreki pred kočo in senca, dolga in pritajena, je bila zleknjena po travi. France se je poslavljajal:

»No, Matjuška, ali greva? Solnce nama je prišlo svetiti!«

Matjur je bil ta večer čudno zakrknjen sam vase in molčeč. Zdaj je oživel:

»Da, tebi solnce, meni zadnja luč, mladosti rože, starosti grob! Dekle, ne dajaj mu suhih rož. Nevarne so, zelo nevarne zanj in nevarne zate. Dekle, ne dajaj mu suhih rož!« Stopal je na plano, sključen in potrt in ves svetel od mesečnih žarkov.

»Matjuška, nikar! Nikar! Kaj bi!« je prosila Manica. »Včasih je tak,« je razložila Francetu. »Pa še pridi,« v roko mu je stisnila rože. France je obtipal sredi planik svež in goreč nagelj...

Odšla sta: France domov, Matjur v bajto. Še dva, trikrat je France zaukal, da se je razleglo v mesečni noči vsepovsod, nato pa je mesec plul mirno in neslišno vse do jutra...

A sredi noči! Čuj! Proseč, zategel glas ovce v gori. Matjuška se je prebudil. Spet!

»Jagnjiček,« je pomislil.

»Revček,« je vzdihnilo na ležišču. Zastokale so deske. Matjur je nataknil cokle in oblekel suknjič. Iz gore je neprestano jokalo. Matjur je počasi in previdno stopal po nerodni stezi. Visoko pod vrhom je stisnjena tesno skupaj nočevala čreda. Tiho je počivalo vse in daljne gore so se svetile v mesečini. Včasih je zategnila sapica svoj žvižg malo glasneje, pa je spet čez hip utihnila. Jagnjiček je motil tišino in mir s svojim prosečim glasom... Matjuška je hitel...

Ves truden in izmučen je došel pastir k čredi. Poiskal je malega, pogladil ga in vzel v naročje. Ovca je šla za njim, ko je drčal po kamenju. Težko je hodil, teže kot gori, kamenje se je valilo in trava je bila polzka od rose. Postal je včasih, pogladil malega in pogledal v dolino. Neizmerno dolga se mu je zdela pot. Bajta je bila tako daleč, noč tako tajna... Spet je šel... Toda nakrat dolg žvižg vetra... Matjuška je postal — zopet pok skale in zategel glas jagnjeta... Po kamenju se je nekaj valilo, skale so v velikih lokih letele v dolino...

»Manica!« je zavpilo z groznim, smrtnim glasom.

Bacek je zategnil dolgo in otožno, ovca je dirjala okoli, vsa zmedena.

»Bečav, bečav, beč...« se je poslovilo, zaprosilo in umrlo... Z gore so se oglasile ovce...

Nato spet sveti mir, tišina, mesečina vsenaokoli. Po kamenju se je vlekel krvav ris in spodaj je krvavel Matjur. Ob njem je ležal jagnjiček, ves bel in svetel...

Manica se je zbudila. Čula je, da jo nekdo kliče in da se vali kamenje.

»Pa kaj naj bo? Veter bo, veter!« je legla spet in sen je zakraljeval... Tam gori pa je krvavelo srce, ljubezni in bridkosti polno, jagnje se je svetilo in mesečina je plula vse do jutra...

IV.

Zjutraj Matjurja ni bilo, da bi zajtrkoval in tudi opoldne h kosilu ne. Tedaj je Manico zaskrbelo. Morda je pa le res, da jo je klical. Strah jo je zgrabil in šla ga je iskat. Ovce so bile razkropljene in nemirne. Ko je dospela do sivega grušča, ga je videla: bled v obraz, na telovniku kri, ob glavi belo jagnje...

Zvečer, ko je spet luna sijala, so ga nesli... Položili so ga na zelenje in Manica mu je dala gorskih cvetic na zadnjo pot. Visoko gori pa je jokalo:

»Beeee...« otožno... Mrtvaški molk je objemal gore, zašustel je vetrič... Poslednje slovo...

Pokopali so ga v vasi. Na grobu so še nekaj časa cvetele gorske rože, potem so ovenele, pozabljene od sveta in zapuščene od življenja...

Po zeleni Košuti je klical drugo leto »bečav«, ki je bil ves drugačen, medel in osoren. Pastir je bil mlad in neizkušen in ovce ga niso slušale. Manica ni šla več v planino. Franceljnu je dala še nageljnov in duši sta se združili v eno...

Na Matjuškinem grobu je zasadila Manica planike, edini spomin nanj, ki je toliko trpel in nosil toliko bolesti v svojem srcu...

V mesečnih nočeh pa je klicalo iz groba tja gori:

»Bečav, bečav!«

Vse daljne gore so drhtele:

»Bečav, bečav!«

Na gorah jokajoči glasovi ovca:

»Bečav, bečav!«

Dobri znanci s ceste.

Dr. J. Plečnik.

Telo nam je sestavljeno iz trdih in mehkih delov. Kostni in zobje so trdi deli, vse ostalo je meča.

Kosti so trde in so gradje telesa in so telesu v oporo; trdost kosti daje telesu stojnost; trdnost kosti določa oblike in mere telesu; gibnost v trdnem gradju omogoča smotrena telesna gibanja.

Ob kosteh so prirasla oziroma pripeta stezala (= meso, mišice); le-ta stezala in pa oblika kosti oziroma kostni odmerki so v medsebojni odvisnosti. Med stezali so presledki — v teh pa leže žile in živci, ki so torej tudi odvisni od kosti.

Hyrtil trdi s pravico, da je »osteologia principium et fons anatomiae« (= poznanje kosti je početek in vir anatomskega znanja).

Kost, ki ji je odtrohnela in iztrohnela vsa meča, imenujemo *skeletirano* — kost v telesu (živem ali mrtvem) pa imenujemo *svežo*. Kost — le onaka in le taka — je *trdna*, *trda* in *obenem precej prožna* (= elastična); oboja kost — *sveža* in *skeletirana* — je *bela*. Kost zlagoma trohni in razpada; njena trajnost je znana; neredko izkopljejo gradja v davni odmrlih bitij.

Prožnost, trdnost, trdost in trajnost je v soglasju z ustrojem kosti; dvoje snov dobimo v njej: *vapnenec* in *sol* in pa *kostni mečuš* (= Knochenknorpel).

Vapnenec (= vapnene soli) dobiva telo iz okolice: razpadajoče skale prhne, prah znašata dež in veter v doline; ob znosu se rede in rastejo rastline in po rastlinah prehajajo vapnenci v živalsko telo.

Vapnenci so v kislinah *razpustni*: tako n. pr. v vinu, v octu (jesihu).

Lupina krog jajca je tudi vapnena; zmečitev jajčje lupine v kislinah (n. pr. v octu) je znana. Razpustnost in topivnost vapnencev opažamo tudi pri kosti; (tanjše) kosti položene v ocet se v par urah ali par dnevih zmeče. Gospodinje polagajo (na olju pečene) ribe v ocet; v par dneh se kosti v ribah zmeče in postane vsa riba jedljiva.

Zmečena kost (n. pr. v octu) postane *rezljiva* (z nohtom delaš vanjo rezine) in postane kaj prožna (= elastična); v kislinah zmečena kost ti odskakuje kot (gumijasta) žoga. Torej: *trdoba* in *trdnoba* dajejo kósti vapnenci, *prožnost* pa daje kósti *kostni mečuš*.

Kost pri otroku ima vapnencev nekam polovico lastne teže; v kosti moža oziroma žene je vapnencev za dve tretjini (kostne) teže; v kosteh starca je pa sedem osmin vapnencev. Mlade kosti so — to vemo — mečje in prožnejše od starih; starec ima lomljive, *krhke* kosti; čez koš otroka teko kolesa voza, pa ostanejo rebra cela; starca otiraš, pa mu počí rebro.

Kost zmečena po kislinah postane — to vemo — *rezljiva* (mehka), postane prožna — oblike pa ne spremeni.

Le-ta ostanek kosti ima različna imena: z le-temi ni nihče prav zadovoljen in jih ne kaže naštevati in ne sloveniti. V Pleteršniku berem, da je jajce, ki nima trde lupine, »mečuš« (Caf). Jajčja lupina je gradje jajca. Menda ne delam sile ne jeziku in ne stvari, če imenujem po kislinah izprano kost, torej *rezljivi* in *prožni* ostanek kosti: »*kostni mečuš*«.

Kostni mečuš *gori*; torej *gori* tudi *sveža* kost; saj so vsi deli telesa *gorljivi* — saj so časih sežigali ljudi. V južnem delu Atlantskega oceana (51° južne širine in 57° zapadne dolžine) leži angleško otočje *Falkland* (reci: *Favklend*). Podnebje le-tega arhipéla (= otočja) je *milo* in *vlažno*; nad otočjem pa besne zdržema močni vetrovi in ti ugonablajo sproti vso drevnino; na falklandskih otokih poznajo le bujno visoko travo in nekaj borne grmovine imajo. Le-ta daje edin domač les; trava jim je dala šoto; zemlja ima nekaj premoga. Na falklandskih otokih rede po večini živino, polje obdelujejo kaj malo. Za kurivo — to je umevno — so na le-teh otokih v stiskah. Vola zakoljejo, ga denejo iz kože in poberejo iz mesa kosti; le-te zdrobe, jih pomešajo s šoto, to zmes prižgo in pekó vola na njega lastnih kosteh. Po azijskih in afriških puščavah zbirajo kosti velblodov in z njimi kurijo.

Dolga kuha predela kostni mečuš v sluzinasto gmoto: le-to gmoto prodajajo kot *lim* oziroma kot *želatino* (gelatina).

Po čezmerni kuhi — to ti pove vsaka gospodinja — ostane od kosti le piškava *vapnenasta trohljad*. Kúha namreč iztopí iz kosti ves mečuš (kot lim), vapnenci izgube s tem vez in razpadejo v trohlino.

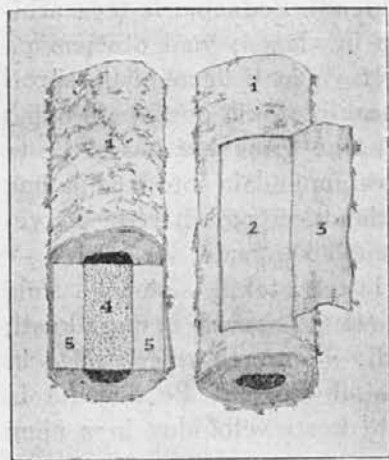
Želodec oziroma *želodčni sok* razjeda kosti in razje in pobere pred vsem kostni mečuš; vapnenasta trohljad, ki je želodec in črevo ne sprejme, stopa iz telesa v blatu. Pri mesojedih živalih — pri mesojedi gre seveda tudi za kosti — se vapnenci pokažejo v lajnu kot belkasta primes. Takemu lajnu — oziroma le-tej belkasti primesi — so rekali *album graecum* (reci: grekum) = *grška bel*. Berem (Remèdes d'autrefois par dr. Cabanès, Paris 1910), da so še l. 1812 pisali: »V nekih primerih zapisujejo gadjo juho... in uporabljajo z dobrim uspehom iztrebke, n. pr. album graecum itd.« Album graecum in njega sorodniki »pospešujejo prebavo, meče ture, so sredstva, ki lajšajo bolečine, pred vsem one, ki nastanejo po zagovoru (po zacopranju) itd.; album graecum je zmešati s smrdljivimi rastlinami (n. pr. s čebulo, česnom) in ga je zaužiti; koj nato prične zagovorniku

(coprniku) smrdeti vsaka jed in pijača in ga le-ta smrad prisili, da prekliče uroke (coprniže).«

Zdrobljena oziroma zmleta kost je dobro gnojilo za zemljo: iz kostne zdrobljine pobere zemlja vapnec in lim; lim — to je znano — kaj močno pospešuje rastlinsko rast.

Obče znana bolezen je »rachitis« (reci: rahitis); pri njej — tako pravijo eni — želodec sploh ne mara vapnencev; telo peša torej, ker ne dobiva vapnencev; drugi pravijo, da pri le-tej bolezni telo iz lastnih kosti vapnence pobira, kosti se seveda mečé in le-te zmečéne kosti se skrivé pod težo telesa in se njih sklepovni konci z debelé (raztisnejo). »Rachitis« je bolezen mladih let; velik del grbcev, ki jih srečaš v življenju, so bili zgrajeni ravni kot sveča.

Končave rahitičnih kosti so raztisnjene (od telesne teže); so debelejšé; se zde podvoje ne. Nemeč rabi za

Podoba kaže kos s rédščíne (diaphysis) dolge, cevaste kosti. Kost je opeta s pokostno opno (1) in je ta pri 2 odlupljena in v plat odvihana (3); trdi, vnanji, enákošni sklad (5, 5) ostenja, kostni mozeg (4) oziroma votlina za kostni mozeg. Kostni mozeg je maščava.

skolenčari na primer tudi po sceljenih kostnih prelomih. — »Rachitis« prestavljajo tudi kot »mehke kosti« — tudi ta oznaka ne zaseže tega, kar bi radi povedali; saj vemo: vsak otrok ima mehke kosti.

Pri »rachitis« se kosti mečé in je »rachitis« (pred vsem) bolezen mladih let; mládostno mečenje kosti se mi zdi primerna slovenska oznaka za »rachitis«. — Kost ima latinsko imé oss; množinska oblika je ossa pa tudi ossua in iz ossua je nastala beseda (obče rabe) ossuarium = kraj, kjer so kosti nakopičene (= kostišče, kostenjak; »Beinhaus« pravi Nemeč).

O nekih kosteh pravimo, da so dolge. Neke le-teh dolgih kosti so tudi cevaste; skoraj po vsej dolžini so namreč votle in je v votlini kostni mozeg. Neke dolge kosti pa niso cevaste; n. pr. rebra so dolge kosti in niso cevaste: v njih dobiš luknjičavo (votličasto) sredo, votline pa ne najdeš.

O le-takih kosteh sodi Nemeč, da imajo sredico »zellig« (reci: celig). Cigale postavi za »zellig« = sato-vit ali votličast. — Po pogledu na podolgem prežagano rebro mi boš — upam — pritegnil, da je rebro

»rachitis« tudi res besedo »Doppelglieder« (= dvojni udje); besedo »topelglieder« slišiš tudi po Ljubljani kot oznako za našo bolezen. »Rachitis« ima tudi ime angleška bolezen (= englische Krankheit) — ta oznaka ne pove ničesar in je ni priporočiti. — Po Wolfu in Pleteršniku govori naš narod o »krivica h« (= rachitis) in govori, da se pri krivicah kosti (sklepovni konci ali končave) kolénijo, kolénčajo (tako kot n. pr. žito). Tudi ti oznaki, poučarjajoči krivost in kolénčanje (kosti), ne zadeveta pravega; saj so kosti krive in so udje

sredina puhláčasta. Puhlač je (po Cafu) kamen, ki z njim les na gladko obdelamo; Nemeč pravi temu kamnu »Bimsstein«. Francoz mu reče »la pierre ponce« (r. la pier pons). »Bims« in »ponce« sta sorodni z latinsko besedo »pumex« (= puhlač). O le-táki kostni sredici bi govorili kot o »puhli« ali še bolje o »puhki« (Caf). Pri starcu postajajo vse kosti puhle oziroma puhke (= porozne) — o kosti, ki postaja puhka, bi rekli, da puhli. Puhke del kosti (n. pr. puhka sredica rebra) je puhlica. — V Pleteršniku berem, da navaja Caf »puhlo« tudi v pomenu »dumpf« (vom Schall). Ta uvedba naj opominja, da je treba napisati vso in celo rečenico: ali zveni, doni, poje, šušlja puhlo? Bodočnost bo pokazala, če je med Slovenci kje kaj mož, ki bodo zamašili slične špranje na svetišču, postavljenem od Pleteršnika in njegovih pomočnikov.

Dolge kosti so stebriči z debelkastimi konci. S rédščína (das Mittelstück) dolgih kosti nastane zase; debelkasti, na sredščino nastavljeni končavi pa nastaneta zase. V zrelih letih se sredščina in končavi sprimejo in veno skostene: pri nekih kosteh dozori vse to šele krog 24. leta.

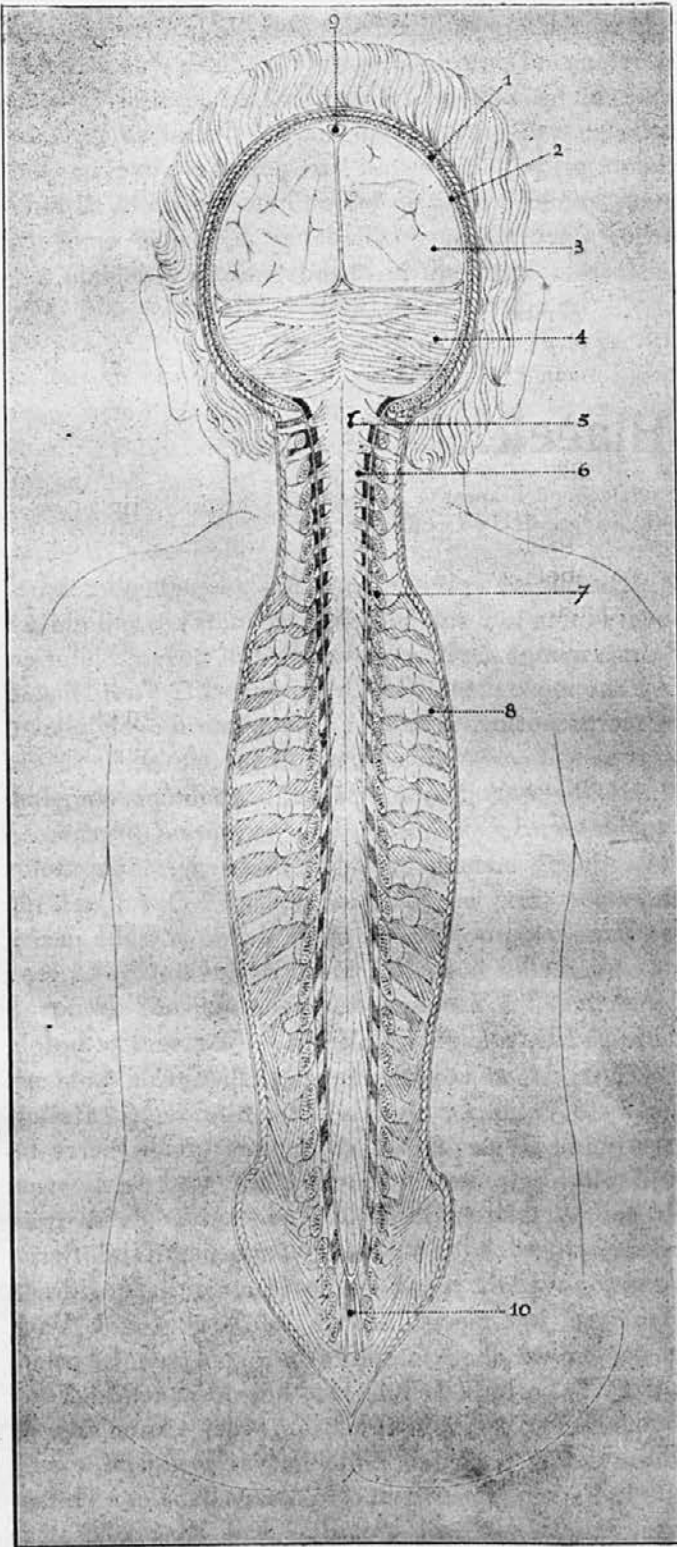
Končave dolgih kosti so naplaščene s hrustancem. Končave ene kosti se dotikajo končav sosednjih kosti. Po končavah so torej kosti v stiki, po končavah so kosti med seboj sklenjene.

Za le-te sklepovne zveze kosti je hrustančasta plast na končavah kot nalašč: kost ne udarja ob kost, udarja le hrustanec ob hrustanec, le-ta pa je prožen in zibek. Pri skoku n. pr. udari prožna spodnja končava stegenice ob prožno zgornjo končavo piščali in namesto udarca v kolenu čutiš le mehek zazibljaj.

Na skeletiranih kosteh vidiš drobne piške; te drže v kost in po njih stopajo žile v kost; po žilah teče kri in ta prehranja kost. Kost živi in potrebuje hrane; na kostno življenje te opozarja n. pr. celitev prelomljene kosti: prelomljena kost se zlepi in zalije že v par tednih.

Vnanji (vrhnji) del cevaste kosti je posebno trd in trden in se zdi prostemu očesu povsem enákošen (= homogen). Na notranjo plat je ta sklad posut s koščeniimi platicami in med temi so votlinice: na vnanji trdi sklad sledi torej votličasta sklada. Končave nimajo vnanjega trdega sklada: skozi in skozi — kolikor so naplaščene s hrustancem — so votličaste. Koščene platice votličastih skladov niso razsejane na slepo: leže uravnane tako, da je vsaka njih pomembna za nošnje telesa; tega ne nosi le trdi sklad: vsaka platica je njega nosilka. To posebno in očito uravnavo platic po votličastih skladih imenujejo arhitekturo (= stavbinsko posebnost) kosti. Votličasti sklad kostne sredščine (diaphysis) obdaja mozgovno votlino; v le-téj je kostni mozeg.

Podoba ti kaže lego lobanjskega in hrbtnega mozga v otroškem trupu. (Lobanjski in hrbtni mozeg je živčevje in ne maščava in ni v sorodu s kostnim mozgom.) — Lobanjski in hrbtni mozeg vidiš, ker je na hrbtni (zádešnji) plati telesa koža in druga meča odrezana in so kosti (lobanjske in vretenca hrbtnice) odžagane oziroma odklesane. — Notranjo plat

koščene lobanjske lupine (1) openja notranja pokostna opna — tej pravijo tudi »dura mater« = trdna mrena krog lobanjskega mozga. — Od lobanjskega mozga vidiš dvoje delov: kapo (3) ali velike možgane (cerebrum) in možgance (4) ali male možgane (cerebellum). Notranja pokostna opna (2) vriva med kapo (3) in možgance (4) poseben list, na le-tem kapa počiva; list je na podobi viden, znamenja pa nima. — Lobanjski mozeg in hrbtni mozeg veže vezni mozeg (5). — Od hrbtnega mozga izstopajo oziroma vanj stopajo (na desni in levi) živci (6). — Zadešnje polovice vretenc so odžagane; znamenje (7) ima le žagana ravnica sedmega vretenca na vratu. — Ob vretenca se opirajo rebra; četrto rebro ima znamenje (8). — Živci za spodnje ude ob trupu (za bedra) vidiš kot repičkasto zbrav (10). — Kri odteka iz glave po mogočnih krvnicah; te leže v notranji pokostni opni; ena teh krvnic ima znamenje (9).

Svežo kost openja pokostna opna (= pokostna mrena, pokostnica); le-ta je pri tej kosti tanjša, pri oni debelejša; odstrgano od kosti jo vidiš nitasto sttkano. Pokostna opna openja le sredščino (diaphysis), s hrustancem naplaščenih končav ne openja; pokostne opne tudi tam ne najdemo, kjer nasadajo kite na kost: nitje kit drži namreč precej globoko kar v kost samo. V pokostni opni so goste žilice in so vejice teh žilic vrivajo v kost; po le-teh vejicah je torej pokostna opna nekam prirasla, pribita in pripeta ob kost; le-to sprijetje je seveda tem tesnejše, čim več je žilic. Otroška kost raste in ji je za rastbo treba krvi; prav gosto žilno mreže je torej — pri otroku — v pokostni opni in je ta res trdneje spetljana s kostjo kot pri odraslem.

Prežagana lobanjska kost se ti pokaže sestavljena iz dveh tablic: iz zunanje in iz notranje. Pokostna opna ima pri lobanjskih kosteh dva lista: eden je pripet na vnanjo plat kosti (na vnanjo plat zunanje tablice): poglavna kostna opna (pericranium) je ta list; drugi list je opet po notranji plati kosti (po notranji plati notranje tablice): notranja pokostna opna (endocranium). Le-temu notranjemu listu rekajo — brez pravice in potrebe — tudi: trdna mrena (opna) lobanjskega mozga (= harte Hirnhaut; dura mater cerebri).

Lobanjske kosti so ploščate in imajo zobčaste (neke tudi gladke) robove. Teh robov (z njimi so kosti spahnjene) ne openja ne poglavna ne notranja pokostna opna.

Omenili smo, da pokostna opna tudi ne openja končav dolgih kosti: ta golost robov pri ploščatih kosteh in golost končav pri dolgih kosteh kaže neko nalikovanje robov s končavami.

Med vnanjo in notranjo tablico vidiš pri lobanjskih kosteh puhek sklad (diploe); votline za mozeg in (kostnega) mozga v lobanjskih kosteh ne dobiš.

Kostni mozeg je v mladih letih (pri otroku) rdeč; pozneje postaja rumenkast; máščevina namreč se nabira v njem in máščevina je rumenkasta ali belkasta. Pomen tega zamaščevanja kostnega mozga (pri odraslem) ni prav jasen; prav imajo menda, ki pravijo, da nabira in nabere telo ob dobrih letih zaloge (máščevine) za slabe tedne in da zaklada z máščevino mirnejše kotičke telesa.

Da je v kostnem mozgu na debelo maščave, je obče znano.

Doma so se nam mečile hraste pod »žavbo«, ki so jo mati sami skuhal: zmešali so in previdno zvarili za »jajce« velik kos volovskega kostnega mozga, za »jajce« velik kos voska in so dodali po potrebi olja; zvarjeno zmes so precedili in so precej le prevarili; »žavba« je bila shranjena v lončku, je bila pokrita in je stala na hladnem.

Gorenjske besede so: 1. smola = šmir = maža = kolomaz; 2. mazivo = tisto, kar se v potice

in kolače namaže, 3. »žavba« za rane. Rad bi pisal ž a v b a namesto »ž a v b a«, pa vem, da mi nihče takega ne natisne.

»Žavba«, ki smo jo imeli doma, je lahko razmazna in ne draži kože.

Danes uporabljajo vsepovsod vazelin kot »žavbo« in jih je genljivo gledati, ko hodijo po apotekah in iščejo in kupujejo »najboljši« vazelin. — To

dela narod, ker ga nihče ne pouči, da je vazelin gošča, ki ostane od petroleja, in da vazelin draži kožo. Tak pouk bi bil tudi brezploden: veliki kapital in industrija so vsilili človeštvu vazelin. Vsilili so ga z reklamo: pri bobnih so stali l'art pour l'art-ovci in »čisti znanstveniki«: oboji so bobnali za kapital in za industrijo; s tem so si služili denar, ki jim je omogočal »čistost« v mišljenju in »neodvisnost« v dejanju.

Moj mali Hlaček.

Napisal André Lichtenberger. (Nagrajeno od Francoske akademije.)

S pisateljevim in založnikovim dovoljenjem prevel Jožef Ovca.

X. Hlaček na obisku.

Gospa de Tréan stanuje tam spodaj v rdeči gorski vili, ki ima dva majhna stolpiča. Vila čepi čisto sama na skali, ki je potisnjena v morje; zdi se, kakor da pravi ljudem, ki hodijo mimo: »Le pojdite in se ne menite zame!« Gospa de Tréan mora biti zelo stara; vendar trdi Tereza, kuharica, da še ni tako zelo. A lase ima popolnoma bele, lica so ji nagubana in roka, pokrita s prstani, se ji trese, kadar seže v Vašo. Hrbet ji je ukrivljen; le nekaj korakov stopi vsak dan na solnce po svojem vrtu ali pa se pelje na sprehod v svojem črnem vozu, ki ima črnega kočijaža in črnega konja. Ves ostali dan sedi negibno v svojem salonu, sama ali z neko dolgočasno gospodično, ki ji bere. Ona noče nikamor na obisk in nihče ne obiskuje nje. A nekoč je imela sina, ki je bil tovariš Hlačkevega očka. Ta sin ji je umrl, tam spodaj nekje, zelo daleč, v nekem strašnem morju se je utopil. Preden je Hlačkov očka zopet odšel na svoje veliko popotovanje, ga je prosila, naj ji pripelje Hlačka in mamo. In sedaj ju včasih povabi k sebi na kosilo.

To ni zelo prijetno. V hiši ni nobenega šuma. Stari služabniki drsajo po hodnikih tako tiho, da je človeka skoraj strah. Ne psa ni, ne mačke ne ptiča. Slišati je le veliki glas morja, ki toži, godrnja ali mrmra pod vilo, morja, ki je gospe de Tréan vzelo sina. Kadar gre k njej, je Hlaček plah in govori tiho, kakor kadar stopi v cerkev. V hiši je le mračno in resno pohištvo, zagrinjala s težkimi gubami in debele preproge; veliki zastori senčijo okno, tako da se solnce nikoli ne pokaže. Zakaj bi gospa de Tréan marala za solnce? Njene oči so toliko jokale, da so ji iztekale, in sedaj ne vidi ničesar več: slepa je. Kadar dvigne trepalnice, ki so skoraj vedno povešene, opazi človek nekaj negotovega, motnega, globokega, da se ustraši: in tedaj misli Hlaček, takoj in da sam ne ve zakaj, na veliki brodolom, pri katerem se je sin gospe de Tréan utopil, tam doli na drugem koncu zemeljske oble.

Hlaček se vrača z angleško gospodično s sprehoda. Mama je v salonu, v lepi, rožnati jutranji obleki, ki ima mnogo čipk. Pogovarja se z gospo Thilorier. Le kako more mama tako hitro govoriti? Tudi Hlaček bo moral poskusiti tako, Pa on bi ne mogel; pljuval bi, prav gotovo. Mama pa ne pljuje, ona ne.

»O, ljuba moja, obupana sem, popolnoma obupana. Veselila sem se kakor na praznik, pravi praznik... Toda danes, nemoгоče; obljubila sem... Ta dobri Thilanges, torej je res, da me obožuje? O, saj mali nič ne razume, kaj ne, Hlaček moj? Vedno je treba paziti, prav imate; ko bi vedeli, kako se čuvam! Kako lepa zapestnica! Pri Vasquezu kupljena, kaj ne? Je nova? Od koga? O, preveč izprašujem... Kaj sem že hotela reči? Ah da, ne, to ni mogoče. Obedovala bom pri gospe de Tréan... Seveda, spomnite se, tista stara na strmini. Iz usmiljenja, veste; moj ubogi Pierre mi jo je toliko priporočal! Ah, ni še gotovo, kdaj se vrne. Strašno je, taka ločitev! Žene mornarjev da so prav srečne? O, grdoba! Povedala bom gospodu Thilorierju, da, da, povedala mu bom... Čisto izključno, draga moja; vse, kar morem storiti, je, da skočim k Vam, ko pojdem od obeda. Čakajte me do pol treh. Le pridni bodite! Tako rada bi bila tam koj od začetka! Torej zmenjeno? O, poljubiti te moram. Glej, tikam Vas, pa nič ne de! In ti jih boš poljubila vse v mojem imenu, vse, tudi svojega moža in celo tistega debelega Thilangesa. Strašno, kaj vse govorim? Kaj, Hlaček, ti si še vedno tukaj? Glej, da hitro izgineš! Reci Jani, naj te obleče, da greva h gospe de Tréan na kosilo. Saj nisi nikoli o pravem času gotov!«

Hlaček se miroljubno prepusti rokam Jane. Na vso moč občuduje mamo. Tudi gospa Thilorier je poskusila govoriti. Pa ni mogla. Nekaj kratov je malo zakokodajala, odpirala je usta kakor petelin, ki bi hotel peti, a mama ji je besedo vedno potisnila v grlo. Hlaček je zelo ponosen na svojo mamo. Zdi se, da je gospa de Thilorier precej klepetava; Tereza pravi, da zaleže za tucat srak. In vendar je morala pred mamo obmolkniti! Takih mam ni prav mnogo.

»Pojdite na vrt, gospod Hlaček, in počakajte tam na mamu. Ona ne bo mudila.«

Hlaček sede na vrtu. Saj ve, da je za precej dolgo. Mama ni nikoli gotova. To je lahko razumljivo. Ona je velika. Samo to je sitno, da bo treba hoditi zelo hitro, da ne zamudita. In potem bo Hlačku zelo vroče, ko prideta. To ni prijetno. Pa kaj se hoče! Ko bo Hlaček velik, pojde bolj zgodaj ali pa bo imel daljše noge...

Uboga gospa de Tréan! Hlačka je malo strah pred njo. Zdi se mu, da je ona ena izmed tistih vil, o katerih so mu pripovedovali povesti. Njena hiša je kakor eden izmed tistih čarobnih gradov, kjer so se skrivale. A čeprav je stara, mora vendar biti dobra vila. Kosila pri njej so vedno izbrana. Prijazno govori s Hlačkom, s tako milim glasom. H gospe Thilorier mama Hlačka nikoli ne pelje. Danes popoldne bo mogel pripovedovati Mariji de Milly in drugim, da je šel ven na kosilo. Prav začudene bodo.

O, mama je že tukaj! Po stopnicah hiti in si medtem natika rokavice.

»Hitro, hitro, moj mali Hlaček, zamudila bova!«

Hlaček žalostno vzdihne. Saj je vedel, da bo tako. Hiša gospe de Tréan na srečo ni zelo daleč. V dir!

Mama je pozvonila. Težka vrata se odpro in se tiho zasucejo v tečajih. Prikaže se stari sluga. Mama ga hitro prijateljski pozdravi, on dostojanstveno odzdravi. Obiskovavca pelje v salon. Gospa de Tréan sedi v naslanjaču, popolnoma sama, s sklenjenimi rokami, s povešenimi očmi. Mama hiti k njej in ji razlaga, da je zamudila. Zakaj ji to pripoveduje? Saj to gospa de Tréan sama dobro ve. Hlaček ji ponudi čelo in potem sede na nizek stol, mama in gospa de Tréan pa se začneta pogovarjati.

Salon gospe de Tréan ni kakor drugi. Hlaček bi cele ure ogledoval, kaj je vse tu notri. Mnogo starih podob je, ki Vas opazujejo z mirnimi očmi; in Hlaček se čuti zelo majhne pred njimi. Podoba utopljenca se smehlja sredi med drugimi v črnem okviru. Po stenah visi orožje: orožje, ki je bilo njegovo, in nenavadno orožje, ki ga je prinesel od divjakov. Mnogo fotografij, in zlasti njegovih, vsake starosti. Gospa de Tréan jih ne more videti. Pa včasih jih drži v rokah, prav dolgo. Tudi školjke so tam, zelo lepe, zelo velike, z bleščečimi barvami. To so spomini z njegovih popotovanj. Na podstavku je videti neko žival, popolnoma okroglo, z jezikom iz rdeče flanele in z bodicami povsod naokrog. Kakor velikanski kostanj. Hlaček se je ne naveliča ogledovati. Zdi se, da je to nekakšna riba. Na srečo pri obedu ne bodo takih jedli.

Kosilo je na mizi.

»Čuj, moj mali kavalir, podaj mi roko!«

Hlaček priteče, zelo ponosen in zelo ganjen po tej veliki nalogi. Stara gospa vzame njegovo malo roko v svojo, trepetajočo, in gre s čisto majhnimi koraki proti obednici. Gospodična Millet, tista, ki gospe de Tréan bere, je že tam, Mama ji stisne roko, kakor

da ji je najboljša prijateljica, in ji spregovori nekaj besed po angleško; mama ne zna angleški in gospodična Millet tudi ne; pa je že taka navada. Hlačka

Pesem marjetic.

Fot. Fr. Krašovec

vtaknejo v velik stol z zelo visokim naslanjalom in mu zavežejo servijeto okrog vratu.

On ne odpre ust. Najprej zato, ker otroci ne smejo govoriti pri mizi. In potem, zelo mora paziti, da se lepo vede. Seveda, če bi del komolec na mizo ali če

bi prevrnil svoj kozarec, bi gospa de Tréan tega ne videla. Pa to bi bilo še mnogo slabše, to bi bilo kakor laž. In Hlaček se tako trudi, da se mu čelo rosi. Tudi razgovore poslušala le raztreseno, z enim ušesom.

Samo mama govori skoraj vedno. Ona ni nikoli trudna! Gospa de Tréan jo poslušala, zdaj pa zdaj spregovori besedico in lahen smehljal se ji pojavi v kotu ustnic. Gospodična Millet je očarana, debelo gleda in ima usta odprta. In mama je videti srečna zaradi svojega uspeha.

»Ali Vam Pierre že dolgo ni pisal, dete moje?«

»Že tri tedne! Ko bi Vi vedeli, draga gospa, kako me ta ločitev težil! Vedno sama! Saj imam nekaj prijateljic, ki bi me hotele raztresti, toda svet je tako strog! V kazino je nemogoče, preostaja mi nekaj majhnih večerij, ples v eni ali dveh večernih družbah... In potem ta nemir, ta daljava...«

Gospa de Tréan se malo namrdne.

»Na srečo imate Hlačka, da Vam dela družbo.«

»Gotovo, ubogi moj mali! On mi je velika pomoč. Če bi bilo po mojem, bi ves dan prebila z njim. Pa človek je vezan prijateljem. Upirati se mora črnim mislim. In glejte, saj je že skoraj mož; jaz mu ne zadostujem več.«

Mož se bori s kosom ribe, ki mu noče priti na vilice. Škrlatno je rdeč. Hura, riba je premagana! Toda na prtu je ostala kaplja polivke. Nihče ni ničesar opazil...

»In pri kom je bil tisti ples?«

»Pri gospe de Bray, moji najboljši prijateljici. Poznava jo že šest mesecev. Sicer sem pa ostala tamkaj samo en trenutek. Bilo je čarobno: kotiljon, ves v naravnih rožah. Ni si mogoče misliti kaj bolj odličnega. In potem večerja pri majhnih mizah. Bila sem z Evo Thilorier, Velerjem in debelim Thilangesom. Bilo je nepopisno veselo...«

Gospa de Tréan ni videti zelo dobre volje. Mama govori dalje, potem ji glas počasi pojema, besede ji teko manj hitro... Zdaj je prišel trenutek.

»Gospa!«

Gospa de Tréan se zdrzne.

»Kaj pa je, mali prijatelj?«

»Prt sem pomazal z ribjo polivko. Zelo žal mi je.«

Mama z jezno kretnjo odreže Hlačku besedo. Gospa de Tréan se smehlja vsa radostna.

»To je zelo lepo, moj mali Hlaček, da priznavaš svoje grehe tistim, ki jih niso videli. Vedno je treba ravnati tako, da more vsakdo spoznati vsa naša dejanja; in če slučajno niso popolnoma neoporečna, potem se človek vsaj ne sme hliniti. Kaj ne, ljuba moja?«

I seveda! Mama prav to vedno zahteva od Hlačka. On je še zelo majhen, a ima gotovo dobre navade. Gospa de Tréan je preljubezniva, da je to opazila.

Gospa de Tréan rahlo vzdihne. Mama ji začne pripovedovati o svojem izletu tisti dan v velikem vozu, z vsemi tistimi gospami in vsemi tistimi gospodi. Mamica se smeje: posnema kretnje gospoda de Thi-

langesa in vreščeci glas gospe Ray. Toda gospa de Tréan ni prav nič vesela. Njen obraz, ki ni nikoli zelo radosten, je popolnoma strog. In počasi, kakor prej, ugasne mamin glas v kratek molk.

»Ali mi hočete storiti uslugo, dete moje? Spremljajte me danes popoldne s Hlačkom, ko se popeljem malo na sprehod. Ta družčina, ki Vam jo ponujam, gotovo ni vesela...«

Mamica je obupana! (Ona je bila obupana že dopoldne, ko je govorila z gospo Thilorier; koliko obupa v enem dnevu!) Če bi bila prej vedela, bi si bila tako uredila!... A obljubila je za gotovo, da bo pri Evi Thilorier ob pol treh: gre za neko komedijo, ki ji bodo razdelili vloge. O, ona bo sprejela samo konček vloge, ki na njej nič ni, a tam mora biti. Kako žal ji je...

Gospa de Tréan pravi preprosto:

»So obljube, ki se morajo držati. Če je ta taka...«

Kosilo je končano. Vrnili so se v salon. Še malo se menijo. Toda gospa de Tréan je raztresena in mama ni več tako živahna. In mnogokrat pogleduje na uro; glej, četrt je že minilo! Uboga mama! Slednjič vstane in še nekaj malega zagodrnja.

»Z Bogom, dete moje. Ne prosim Vas, da bi mi pustili Hlačka. Sprehod bi mu morda dobro del, toda za otroka njegovih let...«

Mama je zgrabila misel z navdušenjem:

»O, Hlaček bo zelo vesel, gospa, in to mu bo tako dobro delo! Kaj ne, Hlaček, da se rad popelješ na sprehod z gospo de Tréan?«

Hlačka to ni zelo veselilo. Moral bi iti na obrežje, igrati se z Marijo de Milly. To bi bilo bolj zabavno. Že odpira usta, da pove. Toda uboga gospa de Tréan se mora tako dolgočasiti s to neumno gospodično Millet! To bi ne bilo lepo; in potem, popeljejo se s tistim črnim konjem...

»Da, mama, rad pojdem.«

Gospa de Tréan je slišala, da mu glas ni bil zelo navdušen. Poskusila se je upirati. Mama ni hotela ničesar slišati. Hlaček je ves srečen, ona tudi. Poljubi gospo de Tréan in Hlačka, stisne roko gospodični in zelo hitro izgine.

Stara gospa se pelje v črnem vozu in Hlaček sedi ob njej.

Sedaj je Hlaček zares srečen. Zabavno je peljati se z vozom. In potem, gospo de Tréan ima zelo rad. In potem, bilo bi zelo grdo, če bi bil kar tako odšel.

Gospa de Tréan ga vpraša:

»Saj nisi preveč hud, moj mali mož, da si ostal z menoj?«

»O ne, gospa! Od začetka mi je bilo malo sitno, ker bi se bil rad šel igrati z Marijo de Milly. Sedaj sem pa zelo zadovoljen.«

Gospa de Tréan se smehlja. Potem zopet obmolkne. Zdi se, da so gube njenega čela globlje. Najbrže misli na žalostne stvari. Hlaček je opazil, da je izza kosila taka. Ko ji je mama pripovedovala vse

tiste svoje zgodbe, se je zdelo, da ji niso prav nič všeč. In zares, kdo ve, morda ji je bilo hudo misliti na vse te lepe reči, ki jih ona ne more več videti: na krasne obleke gospe, na velike kočije s štirimi konji, na rože, na večerje, na vse to, kar mama toliko ljubi. Tudi sedaj, kako je lepo, kar se vidi iz voza na obeh straneh ceste! Tukaj veliki gozdovi smrek, vedno zelenih, za njimi zadaj modrikaste gore in tam veliko morje, ki se počasi ziblje. Človeku je kar toplo pri srcu, ko gleda te stvari v žarkih jasnega solnca, ki se smehlja tam gori.

In gospa de Tréan od vsega tega ničesar ne vidi, prav ničesar. To mora biti strašno, če je človek vedno v noči, vedno, vedno. Hlaček ne mara posebno noči; nič drugega kakor črnina in včasih zelo grde reči, ki se nerazločno gibljejo in človeka plašijo. Kdo ve, ali gospa de Tréan ne vidi v tej noči velikih valov, ki so nekoč odnesli njenega sina ob velikem brodolomu?

»Na kaj misliš, moj mali Hlaček?«

Hlaček čuti, da je zardel. Na srečo ga ne vidijo. Ne odgovori takoj.

»Tjakaj na morje mora biti lep razgled, kaj ne?«

»O da, gospa! To se pravi, o!... precej lep.«

Kako je Hlaček sebičen! Vse to je tako sijajno, tako jasno, tako veselo, da je že hotel povedati; pozabil bi bil skoraj, da od vsega tega gospa de Tréan ničesar ne vidi in da bi ji bilo potem še bolj hudo...

»Samo precej, Hlaček? Zdi se mi, da si kočljiv.«

Hlaček je v zadregi. Res je, da je zelo lepo. Lagati ne more. A kako bi...

»To je manj lepo kot v nebesih, kaj ne, gospa?«

Gospa de Tréan se smehlja in poboža glavo malega moža. Hlaček je zadovoljen. Kakor da se je v tem tako resnem obrazu prižgala majhna lučka. Zato, ker bo videla nebesa, gospa de Tréan, morda kmalu, ko je tako stara. Veseli jo torej, če kdo o tem govori.

Tukaj ni paradiza, a že ko človek čaka nanj, mu je prav dobro. Resnično, vse, kar vidi, je na moč veselo: hotel bi se smejeti, skakati, plesati, brcati. Naj se Hlaček še tako trudi — nemogoče, gotovo bo zinil kakšno neumno. Tista skala tam spodaj je kakor velik možic, ki je počepnil. Rad bi vedel... Pa ona ne vidi. In tam doli, tista majhna hiša sredi med smrekami! Ali ni to grad krvoločnega velikana, kjer je mali Palček... Ali...? Pa ona ne vidi. Kako je čudna tale pečina, vsa rdeča! Dejal bi... Pa ona ne vidi. Hlačka strašansko mika, da bi govoril, da bi izpraševal. Kakor da mu vse te lepe reči stopajo skozi oči in pritiskajo na majhno pero pod jezikom, tam na dnu vrata, na majhno pero, ki bi se hotelo sprožiti, klepetati, govoriti vse mogoče stvari, izpraševati, kar bo morda gospo bolelo — o, ne da bi to nalašč storil, res ne, a vendar bi bilo prav isto. Kako naj ga zadrži?

O, kakšna misel! Tako vse te lepe reči ne bodo več mogle prihajati in mu dražiti jezik. Kakor gospa

de Tréan bo in ne bo več v nevarnosti, da bi jo z gorvorjenjem žalil. In to je res. Sedaj ne čuti nobenega veselja več. Uboga gospa de Tréan! Sedaj se pač peljejo mimo rdečih pečin... Če malo, prav malo odmakne... Fuj, to bi bilo zelo grdo!

»Na Silèvi smo, kaj ne, Jean?«

Kočijaž odgovori:

»Da, gospa.«

»Ali vidiš, moj mali Hlaček, tiste velike rdeče skale? Pravijo, da so podobne gobam. Ali vidiš?«

»Ne, gospa, ne vidim jih.«

»Kako, da ne? Ali jih ni več?«

»Ne vem, gospa.«

Gospa de Tréan je vsa začudena.

»In kako, da jih ne vidiš?«

Hlaček ne ve, kaj bi odgovoril.

»Ali vse to ni vredno, da bi pogledal? Ali ni zelo lepo?«

»O pač, gospa, prav lepo je bilo. Pa bilo je preveč lepo, veste, ker... Potem sem mislil, da bi bilo bolje... ker... drugače...«

Gospa de Tréan še ne razume dobro. Hlačkov glas je razklan, kakor da se muči in kakor da bi se mu malo hotelo jokati. Gospa de Tréan ga hoče pobožati po licu, da mu prežene to drobno muho. Tedaj zadene ob dve stisnjeni pesti, ki trdo tiščita v oči. Zaduši vzklik, ki se ji je hotel izvit. Razumela je...

Z zelo milo in zelo nežno kretnjo odmakne obe mali pesti in pravi Hlačku z glasom, ki še bolj trepetava nego navadno:

»Toda, dragi moj, ti mi moraš pripovedovati vse, kar vidiš. Potem mi bo, kakor da sama vidim.«

Res? O, kaka sreča! Hlaček si je tako pritiskal oči, da spočetka ne vidi drugega kot rdečino, ki pleše... Pa to se hitro popravi. In sedaj se razgleduje in klepetata in pripoveduje... Voz se vrača; Hlaček vso pot ni utihnil. In res je: Obraz gospe de Tréan ni več žalosten, čeprav tudi ni mogoče reči, da bi bil vesel. S čudnim izrazom posluša Hlačka in ga z levico nežno stiska k sebi.

Zdaj so pred mamino hišo. Že, škoda! Hlaček stopi z voza, ko je zelo krepko poljubil gospo de Tréan. Zakaj je neki bila žalostna, ko ji je mama pripovedovala vse tiste svoje zgodbe? Hlaček ne razume. A vseeno, sedaj je potolažena.

Tam po cesti pelje črni kočijaž gospo de Tréan nazaj v njeno vilo. Toda pred njo ji slučajno ni več v mrtvih očeh nepozabni obraz z bledimi potezami izginilega sina. Pred njo je rožnat in smehljajoč se obraz, ki ga njene prave oči niso nikoli videle, a ki ga ona gleda z bolj ostrimi očmi, z očmi, ki vidijo zelo jasno prav do globine njegove duše. In gotovo ga bo spoznala pozneje na prvi pogled, v nebesih, v tistih lepih nebesih, ki so še lepša od sprehoda na Silèvi; Hlaček ji je tako povedal.

Skoz drn in strn.

France Bračun.

Ugodna prilika.

Stara Brinka tarna in toži, joče in javka bolj, kakor bi ji bila umrla edina hči, ki služi v mestu. Baš si je kuhala zajtrk, ko je zaslišala divji krik in kokodajsk na trati pred hišo. Še preden je odstavila lonček od ognja, da vidi, kaj se je zgodilo, pridrevi in prifrči do skrajnosti razburjena jata v vežo in kuhinjo, pa brez — petelina. Zaman ga je klicala in iskala povsod krog hiše in hleva. Ni ga našla. Le nekoliko svetlih peres je dobila, ki jih je izgubil ponesrečeni kurji gospodar. Kaj naj zdaj počnejo putke — sirote brez junaškega voditelja? Zakaj se mora baš njej kaj takega primeriti? Sosed ima pa starega kokota in vse polno mladih petelinov in najmanj petkrat toliko kokoši na dvorišču kakor ona, pa mu ne odnese zlomkova tatitica niti ene! Joj — joj — prejoj!

Košatorepka pa, ki je vzburla kurjo družbo in povzročila toliko žalost v Brinkini koči, je medtem že urno drobnela s kokotom v gobcu skozi goščavo, da pride čimprej do gladne zalege sredi pšenične njive onstran gozda. Naj počí starki tudi srce od tuge, na sosedovo dvorišče se rjavka ne drzne več navzlic številnejšim kokodajcem, dokler gospodarita tam za plotom čuječa krivonoga jazbečarja. Samo enkrat je bila poizkusila srečo na pomlad, pa je komaj unesla gladki kožuh v gozd. Tudi danes sta nesramno renčala za

plotom, ko sta jo ovohala v bližini, da ji ni preostalo drugega, ko pobrati šila in kopita ter jo udariti naprej proti gozdu mimo Brinkine domačije. Tam pa se je baš tedaj izprehajal po gnojišču zali kokot tako dostojanstveno med kurjo družino, da je vzbudil na mah pozornost in občudovanje navihane tetke. Kar v tla se je bila skoraj pogreznila ter se priplazila po trebuhu za hlev. Ondi je potrpežljivo čakala ugodne prilike. Zgodilo pa se je, da je izbrskal kurji gospodar iz gnoja tolsto deževnico, ki jo je namenil zvestim putkam. Tedaj je šinila rjavka kakor strela med tropo ter pograbila ponos Brinkinega dvorišča.

S sklonjeno glavo tihotapi košatorepka po goščavi, krene na desno, se zasučé na levo, se izogiba jas in visokega gozda ter zavije v leščevje. Kos, ki je pravkar brskal po listju in dračju, sfrči na hrast, utripa vzburljeno z repom ter glasno preklinja rjavo pošast, ki ga je iznenadila in šuta sedaj proti suhemu vodnemu jarku, da se krije. Prepozno! Šoje na hrastu so jo že zapazile. Z divjim vriščem se poženejo za njo. Besni »kreč - kreč« doni po leščevju, utihne za trenutek, se ponovi na drugem mestu, zamre nekoliko časa ter se podvoji ob robu gozda v bližini velike bukve.

»Kreč-kreč.« — »Bum!«

»Prilika se mora pač izrabiti, kjerkoli se ponudi.« si misli lovec Nace, ko se spušča z drevesa, da poišče nepričakovani plen. Vse jutro je prežal na starega srnjaka-šesteraka, ki se potika tod okrog, da so ga bolele že kosti od seje. Baš se je nameril domov, ko je bil zaslišal iz leščevja sovražni vrišč šoj. Potrpežljivo je sedel nazaj na trdi sedež, napel iznova petelina ter prav pazno motril leščevje. Dobro ji je podkuril, tihotapki!

Kako pa se je šele začudil Nace, ko je našel poleg mrtve lisice dobro rejenega petelina. »Stavim, da je Brinkin,« je dejal ter se ozrl. »Res je. Siromak sem in le redkokdaj se kuha v mojih loncih meso, a tudi ona je ubožica, da se Bogu usmili. Naj jo vsaj pečenka odškoduje za izgubo. Taka prilika pa se — ne sme izrabiti, tudi če se ponudi...« (Dalje prihodnjič.)

Bela ptica.

Bela ptica v gozdu je samotnem trepetala in z očmi je žejnimi iskala za neba sinjino v gozdni mrak, v vejevje:

nemo zrlo v njo je temno drevje.
Ptica v grozi je oči razprla
in strmé v gluhi molk je mrla, mrla...

Venceslav Sejavec.

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Šestindvajseto poglavje.

»Hudobni nimajo miru, pravi Gospod.«
Izaija 48, 22.

Ko se je Dea Flavija zbudila čez nekaj ur iz rahlega in nemirnega spanja in se deloma zavedela, je mislila, da pelje Febus Apolon svoj voz skozi morje krvi; kajti skozi gube zaves nad okni je zagledala nebo, ki je bilo vse krvavordeče.

Vročina je kar dušila, in mlado dekle se je premetavalo z vedno večjim nemiro po blazinah, na čelo so ji stopile znojne kaplje, da so se ji lepi kodri sprijemali ob sencih.

Preveč trudna je bila, da bi vstala, čeprav je obotavlja se strmela, kako čarobno mora biti jutro, ko ima že samo njegov odsev tako čudovito barvo. Legla je vnovič, bila je še vsa zaspana in razboljenih živcev; zaprla je oči, kajti neznosno so jo bolele in pekle.

Polagoma pa so začeli prodirati tudi glasovi do njene napol zbudene zavesti. Zdelo se ji je, da se to jutro navadni, prelepi pokoj njene hiše resno moti; slišala je, kako drsajo koraki skozi atrij, kako šepetajo glasovi in se le s težavo pritajujejo, kako odmevajo po peristilu kriki nadzornikov, skozi vse to pa je prihajal v daljših presledkih moten, dolgočasen glas, ki je bil še oddaljen in šibak, glas Jupitrovega groma nad oddaljeno Kampanijo.

Dea Flavija je poslušala bolj pazljivo; dogodki preteklega dne in noči so začeli prihajati drug za drugim skozi tenčico, ki jo je bil prijazen spanec razgrnil čez njen spomin, in trkati na vrata njene zavesti.

Zdaj se je spomnila vsega; s tem nenadnim skokom spomina v preteklost pa je prišla tudi popolnejša zavest o sedanjosti.

Skozi šumenje raznih nemirov, ki so polnili njeno hišo, je pa zdaj razločevala tudi tuje in usodne glasove, ki so prihajali od daleč, podobni Jupitrovemu gromu, in so tudi tako strašno in grozeče doneli na njena ušesa; bili so hripavi kriki in viki, podobni odločnim poveljem, in mrmranje, ki je plavalo nad motnim rožljanjem, in klici strahu in bolesti.

V trenutku je imela Dea Flavija noge na tleh. Planila je k oknu, odgrnila zaveso in pogledala na ozko cesto, ki je na tej strani ločila njeno hišo od ozadja Tiberijeve palače.

Motna siva svetloba je zavijala mesto v temen plašč in solnčna luč ni več razlivala rožnate jutranje zarje po nebu. Dea Flavija strmi in zapazi, kako se nad njeno glavo boči nekakšna rdeča kopa, od onstran Tiberijeve palače pa so se v presledkih dvigali težki stebri škrlatnega dima.

Dea Flavija postoji za hip pri oknu, ker jo je bilo strah vsega tega, kar je videla in kar je ugenila; čim ji je krik groze zamrl v grlu, pridrevi v sobo Licinija. Sivi lasje so ji vihrali razpuščeni okoli bledega obraza, roke pa je stegovala predse, kakor v smrtnem strahu.

»Razbojnik!« je kričala in se vrgla na tla pred svojo mlado gospo. Čepela je na petah ter vila roke in jecljala in stokala od groze. »Zažgali so palačo! Nad nas gredo, ljubljenska moja! Reši se! Reši svojo hišo! O, bogovi! Branite nas!«

Strašna novica, ki je planila iz Licinije, je popolnoma potrdila vse, česar se je Dea že vnaprej bala. Čutila je, da ji hoče zledeneti sleherna kapljica krvi v osrčju, groza jo je pograbila za srce, bližajoča se pogibel se je prikazala nenadno pred njo, živa, urna, neizbežna. Toda Dea se je siloma krotila, da je bila na videz čisto mirna, ko je rekla z razločnim glasom:

»Ne razumem te, Licinija, govori bolj jasno! Kaj se je zgodilo?«

»Drhal napada Palatin,« ji stokajoč dopoveduje Licinija. »Nad nas gredo, ti pravim.«

»Nad nas!« jo zavrne Dea Flavija prezirljivo. »Beži, beži, ženska! Za nas se ne bodo brigali... Toda Cezar... Ali o Cezarju kaj veš?«

»Nič, nič, ljuba moja, ničesar ne vem. Le to mi je znano, kar govorijo straže.«

»Kaj govorijo?«

»Da drhal napada grič. Razbojnik so si izsilili pot na Forum. Obkolili so Cezarjevo palačo in jo od znotraj zažgali.«

»O, bogovi!...« vzklikne Dea Flavija.

»Ali slišiš, kako kričijo! Podleži! Ali čuješ Jupitrov grom, ljuba moja? Njegovo maščevanje je blizu! Naj pride njegovo prekletstvo nad te podleže in nad njihove otroke!«

»Molči, ženska!« zapove Augusta odločno. »Prinesi mi takoj obleko! Urno! Ne, ne te,« doda, ko pograbi Licinija s tresočimi se rokami sijajno, z dragulji posuto obleko, ki jo je imela oblečeno Dea Flavija prejšnji dan. »Ono temno! Brž, pravim! Ti pojdi ponjo, k meni pa hitro pošlji Blanko!«

Stokaje in trepetaje se je ženska trudila ubogati in storiti kar najhitreje, kolikor so ji dopuščali njeni od groze odreveneli udje. Poklicala je Blanko, ki je stanovala takoj zraven, skupaj z Augustinimi spletičnami. Mlado dekle je hitelo v sobo svoje gospe, Licinija pa je šla iskat temno obleko.

»Kaj je s prefektom?« zašepeta Dea Flavija urno, kakor hitro se je prepričala, da sta sami s sužnjo. »Ali si kaj videla Diona ali Nola?«

»Z bratom sem pravkar govorila v atriju, milostna gospodarica,« odvrne Blanko, ki je bila videti

komaj kaj manj razburjena ko njena gospa, »on in Dion sta slišala ponoči nekak votel udarec, ki ju je zdramil iz kratkega spanja; zaspanost ju je premagala, ker sta bila tako zelo trudna...; saj veš, v amfiteatru sta tako dolgo iskala...«

»Dobro, dobro, nadaljuj! Vem, da sta spala... in slišala sta votel udarec... Kaj je bilo?«

»Zdirjala sta v spalnico, milostna gospa, in našla rimskega prefekta, kako je nezavesten ležal na tleh.«

»Velika Mati!... In kaj sta storila?«

»Vzdignila sta ga čim najlepše sta mogla; kajti prefekt je izredno velik in silno močan. Pa vendar se jima je posrečilo, da sta ga položila nazaj na ležišče, in Dion je tekel buditi zdravnika.«

»In nato?«

»Zdravnik je dal prefektu zdravilo za spanje, kajti videti je bilo, da ga je napadla mrzlica zavoljo bolečih ran, in govoril je brez zveze, kakor človek, ki se mu meša.«

»Tiho!...« jo hitro prekine Dea Flavija, »ne vpriči Licinije!«

Prav ko je to rekla, se je starka vrnila in prinesla obleko iz golobje sivega blaga, najtemnejšo, kar jih je mogla dobiti. Zbrala je okrog sebe spletične, ki so se gnetle za njo kakor splašene ovce, ko jih zganjajo v hlev. Licinije pa se je očitvidno polastila sramotna bojzljivost, kajti zobje so ji šklepetali, in ko je pomagala svojo gospo v naglici oblačiti, je ves čas globoko vzdihovala, kakor da bi jo mučili.

»Izdajavci! Razbojnik!« je Licinija večkrat zamrmrala.

Dea Flavija se ni zmenila zanjo. Njene ženske so ji prinesle sveže vode, dišav in brisač; hitro si je umila obraz in roke. Nato pa je oblekla temno obleko; tresoči se prsti Licinijini pa so ji okoli ledij pripeli pas.

Ves ta čas se je oglašal iz dalje zamolkli grom Jupitra, treskalo je z vso besnostjo. Med grmenjem je neprestano bobnelo, kakor bi bučalo viharno morje. To so bili hripavi kriki, ki jih je prinašala bližajoča se nevihta, in so bili zato tako razločni, da so segali noter do te oddaljene hiše.

»Ali slišiš krike, Blanka?« vpraša Dea Flavija, ko se je mlada sužnja nagnila skozi ozko okno in skušala pogledati na cesto.

»Slišim, milostna gospa,« odvrne deklet plašno šepetaje.

»In moreš razločiti posamezne besede?«

»Da, eno besedo, milostna gospa... Čuj!«

Ta beseda je pravkar grozotno odjeknila na ušesa Dee Flavije.

»Smrt!«

Blanka prestrašeno zakriči in plane urno od okna. Onstran Tiberijeve palače, kjer je dvigalo ozadje nove Kaligulove palače svoje velikanske marmorne stebre nad templji pod njo, je švigal proti nebu ogro-

men ognjeni steber. Čisto jasno se zasliši iz dalje krik, glasnejši in razločnejši od prejšnjega:

»Smrt Cezarju! Smrt!«

»O, bogovi, branite ga!« zamrmra goreče Dea Flavija.

»Umoriti ga hočejo! Umoriti ga hočejo!« zavreči Licinija, kar ji je bilo še moči v trepetajočem glasu.

Padla je na kolena, druge ženske so počenile okoli nje, podobne kopici prestrašenih bitij z razmršenimi lasmi in bledimi lici, tresočih se ustnic in od strahu izbuljenih oči.

Dea Flavija se zdaj, ko je bila oblečena, ni brigala več zanje; pustila jih je na tleh, kjer so stokale in ječale, in je odhitela v atrij. Tudi tukaj je bilo vse en sam strah. Po hodnikih in peristilu so bile za stebriči gruče sužnjev in sužnjic, ki so stikali glave in se živahno pogovarjali ali se tiščali strahopetno skupaj.

Glasovi so bili tukaj še močnejši in razločnejši, ker so prihajali skozi odprto vežo s ceste. Grozeči krik »Smrt« je odmeval strašno razločno. Dei Flaviji, ki je bila vsa iz sebe, se je zdelo, da se mešajo ti klici z drugimi, sicer bolj spoštljivimi, pa zato nič manj usodnimi: »Rimski prefekt! Kje je rimski prefekt? Živel Taurus Antinor! Živel!«

Hrup je postajal vedno glasnejši in zdelo se ji je, da bi mogla od tu v duhu slediti upornikom, kako so se povzpeli izpod vnožja Palatina in od Fora ter prišli gor na višine, dokler niso popolnoma obkolili Cezarjeve palače.

Od tam so neprestano prihajali grozeči kriki in Dea Flavija je videla v svoji domišljiji množico bojzljivih, od strahu prepalih sužnjev, ki se stiskajo skupaj kakor njene ženske, ki so jim odreveneli udje in jim šklepetajo zobje, dočim mora peščica zvestih mož pretorijanske straže sama braniti posvečeno osebo Cezarja.

Skozi špranje z opeko pokrite strehe, ki je bila nad njo, je videla, kako žari mračno, rdeče nebo; duh po ožganem lesu in osmojenem blagu pa ji je ostro udarjal v nos.

»Smrt Cezarju! Smrt!« Bilo je, kakor da bi kričali pri njenih vratih. Le Tiberijeva palača z velikimi praznimi dvoranami in bazilikami je ločila njo od zbirališča upornikov.

Glasno pokliče svojega poslovođjo Tercija, ki takoj priteče od suženjskih sob; za petami mu sledi vsa truma jokajočih moških in žensk.

»Je kaj novega, Tercij?« vpraša. »Si kaj slišal?«

»Obkolili so Cezarjevo palačo,« pravi Tercij vznurjeno, »in zahtevajo, da se jim Cezar pokaže.«

»O, bogoskrunstvo!...« zavpije Dea, »in kaj je storil Cezar?«

»Ni se hotel prikazati in njegova straža je napadla drhal, ko so prišli gor od Fora. Naskočili so Kastorjev tempelj, nekateri pa šarijo že po vežah

cesarske palače. Straža je bila za stebrišči in je množico še precej dobro zadrževala, dokler...«

»Dokler?« vpraša Dea Flavija.

»Dokler niso nekateri uporniki, ki so se klatili kraj palače, zažgali suženjskih sob v ozadju. Ogenj se vedno bolj širi. Cezar se bo moral ljudstvu pokazati, če noče zgoreti med razpokanimi stenami svoje palače!«

»Kaj, podleži so zažgali Cezarjevo palačo?« zavpije Dea.

»Žal!« odvrne Tercij, »prisiliti hočejo Cezarja, da se jim pokaže. Na vso moč zahtevajo pa tudi rimskega prefekta.«

»Rimskega prefekta?«

»Da, milostna gospa. Ljudstvo je mislilo, da ga je Cezar umoril. Skoraj gotovo so se nekateri trudili, da bi našli njegovo truplo v cesarski tribuni, kjer so videli, kako je padel. Truplo pa je izginilo in tako verjamejo govornici, da ga je Cezar vrgel psom.«

»To ni res,« zakriči Dea nehote.

»Seveda ne, milostna gospa. Pametni ljudje že vedo, da to ni res. Toda zbesnela drhal nima pameti. Taka je kakor otrok, ki je prehitro zrastel in je čisto brez razsodnosti. Pehajo jo sem in tja, že sam dih slučajno izgovorjene besede jih nagne, kamor hoče. Pa morda bi bilo šele dobro, če bi bilo tako res.«

»Tiho, Tercij, kako moreš vendar tako govoriti?«

»Jaz mislim na Cezarja, milostna gospa,« doda mož preprosto, »in nate. Če bi zdajle drhal rimskega prefekta našla živega ali mrtvega, bi hotela gotovo Cezarja umoriti in prefekta postaviti za svojega cesarja, če bi bil živ; ali pa za svojega boga, če bi bil mrtev.«

In kakor da bi hotela te besede podkrepiti še jutranja sapica, prileti po vetru zategnjen in trmast krik:

»Živel Taurus Antinor!«

Dea nakratko odslovi svojega poslovođjo; ta odide, za njim pa odhiti ves zbor prestrašenih moških in žensk.

Dea ostane nekaj časa tiha in sama v atriju, medtem ko se je zdihovanje sužnje in Tercijevo karanje izgubljalo v daljavi.

»Če bi drhal zdajle našla rimskega prefekta živega ali mrtvega,« mrmra Dea, »bi gotovo hotela umoriti Cezarja in postaviti prefekta za svojega cesarja, če bi bil živ; in za svojega boga, če bi bil mrtev!«

Dea Flavija se hitro ozre naokrog. Atrij je bil popolnoma prazen, čeprav je izza njegovih obokov prihajal hrup številnih glasov in odmev tistega, bojazljivega zdihovanja, ki je mlademu dekletu dražilo živce, da ji je kar srce tonilo, kakor bi slutila grozečo usodo.

Samo v veži sedeči stražniki so bili živahni in pripravljeni, da varujejo Augustino hišo. Kramljali so

med seboj in bili očitno edine osebe na tem kraju, ki jih strah ni popolnoma prevzel.

Glasovi njihovih besed so res pomirjevalno vplivali sredi tega brezumnega in prestrašenega stokanja, ki je prihajalo od ženskih stanovanj poleg Augustinih sob, pa tudi od moških iz bolj oddaljenih oddelkov hiše.

Po tem kratkem oklevanju odide Dea odločno proti svoji delavnici. Prehodila je vežico pred njo ter odprla vrata.

Ondi je sedel Dion in stražil, kakor mu je Augusta ukazala. Ko je vstopila, je vstal.

»Kaj je s prefektom?« vpraša Dea burno.

»Spi,« odvrne mož.

»Si prepričan o tem?«

»Prav pred nekaj trenutki sem pogledal v sobo. Oči ima zaprte. Zato mislim, da spi.«

»Rada bi se sama prepričala,« reče Dea Flavija na kratko.

Dion je bil preveč izučen ali pa morda preveč brezbrizen, da bi pokazal presenečenje zavoljo tako nenavadne želje mogočne in milostne Auguste; zato se spoštljivo umakne, da more iti gospa mimo, potem stopi za njo do vrat stranske sobe ter odgrne težko zaveso, ona pa prime za kljuko.

»Dion,« pravi, ko se obrne nazaj k njemu, »včeraj sem ti podarila prostost, ker si mi dobro služil.«

»Da, milostna gospa,« odvrne mož ter podložno in spoštljivo pripogne koleno, »in rad bi ti za to noge poljubil, o, milost!«

»Ko se mesto zopet umiri. bomo šli pred kvestorja, pa boste ti in Nulus in Blanka proglašeni za svobodne. Toda danes si še moj suženj in mi moraš biti v vsem pokoren.«

»Kakor zapoveduješ, milostna gospa.«

»Torej ti zapovedujem, da molčiš,« mu reče resno, »da molčiš o prefektovi navzočnosti v moji hiši, dokler ti ne bom velela govoriti! Pod smrtno kaznijo, Dion, kajti še si moj suženj!«

»Razumem, milostna gospa.«

Komaj pa je izrekla te besede, ko zasliši od atrija sem vrsto čudnih glasov, ki kričijo, preklinjajo, kličejo Augusto in preklinjajo njene sužnje, kakor to dela človek, ki je znorel in vrešči v besnosti.

»Cezar!« zamrmra Dea, ustnice ji prebledijo, vsa trda obstane pri vratih, roka ji zdrkne s kljuke.

»Augusta! Augusta!« kriči nekdo od atrija sem s hripavim glasom; njeni izmučeni živci pa so razločili tudi sikanje ostudnega in tako znanega usnjatega biča.

Z urno, odločno krettnjo, ki je veljala Dionu, položi prst na usta, nato pa stopa s trdnim korakom preko delavnice in zavesa stranske sobe se zopet z rahlim šumom zgrnejo za njo.

V naslednjem hipu je že v atriju, a pred njo sam Cezar, Kaligula!

Sedemindvajseto poglavje.

»Kako si padla z neba, danica, ki si
zjutraj vzhajala!« Izaija 14, 12.

Cezar je imel s seboj okrog dvajset mož svoje straže; ustavili so se v strnjeni gruči nedaleč od njega; v rokah so imeli kratke, gole meče z ročaji iz medenine.

Kaligula je bil bled in prepadel. Oblaka je bila iz temnega volnenega blaga, bil je razoglav. Noge, lakti in roke so se mu tresle, usta pa so se mu odpirala in zapirala, kakor bi imel naduho. Oči so mu bile s krvjo podplute in izbuljene, kakor oči zadavljene človeka.

»Milostni Cezar!« vzklikne Dea Flavija, čim pride do njega; kakor po nagonu, pridobljenem z dolgo vajo, upogne koleno pred njim.

»Zajeli so me,« zamrmra Cezar z nečloveškim glasom, iz grla se mu izdavi čudni glasovi. »Zajeli so me, ali si slišala?«

»Žal!«

»Podleži, bogoskrunski podleži! Nagnusne pošasti, prostaška golazen! Ha, kazen jim ne bo odšla! Obžalovali bodo ta dan! Ves Rim bo obžaloval ta dan! Njegove ceste bom preplaval s krvjo in iznašel za vsakega človeka take muke, da bo še nebo rdelo od groze... Jaz bom...«

Usta so mu krčevito podrhtevala, z rokami se je trepetaje grabil za vrat. Dea Flavija je stopila pokonci in stala pred tem besnečim norcem ravna in mirna, oči je povešala, kajti preveč ji je bil zoprni, da bi ga mogla gledati.

A kot bi odrezal, neha Cezar divjati: glasen tresk, kakor bi se podirali zidovi, preseka zrak, za njim zaorijo kriki groze in glasni, sikajoči viki in oni večni, v svoji grozni enoličnosti tako strašni klic:

»Smrt Cezarju! Smrt!«

Kaliguli se je od groze spačil obraz, lica so mu posinela kakor mrliču. Urno se pomakne naprej in zgrabi nenadoma Deo za zapestje.

»Ali slišiš?« pravi hripavo šepetaje.

Dea mu odgovori s tem, da prikima.

»Umoriti me hočejo... Zažgali so mi hišo... Ušel sem jim skozi grobnico... Toda bili so mi tik za petami...«

In kakor v potrdilo teh besed plane skozi ozračje en sam krik: »Smrt!« Topotanje nog in jezno godrnjanje je glasnejše in zdi se, da so ceste tik zraven polne vsega tega in se bliža grozota prav naravnost proti hišnim vratom Dee Flavije.

»O, bedne pošasti!« bruha Cezar, ves besen od strahu, »jutri prejmete grozno povračilo... Jutri...«

»Danes,« ga hladno prekine Dea Flavija, »pa je Cezar v smrtni nevarnosti.«

»Ubili me bodo!« zakriči. Vse telo mu prevzame trepet, ki je bil že kapi podoben. »Ubili me bodo, Augusta... Skrij me, skrij me, preden bodo tu!«

Cezar pade na kolena ter se plazi po tlaku kakor zver, ki se prilizuje. S tresočimi se rokami grabi za obleko mladega dekleta, s čelom pa udarja ob njenih nogah po tleh.

»Skrij me, Augusta,« mrmra in stoka, »skrij me!... Ne daj, da me ubijejo!«

Dea stopi nazaj ter od groze in gnusa zapre oči, da ne bi videla tega ponižanja cesarskega dostojanstva, tega poloma njenih najvišjih vzorov.

Pred dvema dnevoma pa je stalo prav to nizkotno bitje poleg nje in zahtevalo od nje pokorščine in zvestobe in ona mu je obakrat iz srca rada ustregla. Skliceval se je na njeno zvestobo prav v imenu iste cesarosti, ki jo je ona oboževala, ki jo je pa zdaj on sam poniževal in teptal v prah!

Zdaj pa zdaj je Jupitrov grom oddaleč javljal jezo bogov. Zdaj pa zdaj je Jupiter zagrmel svareče nad tem človekom, naj ne skruni cesarskega veličanstva. Toda pred dvema dnevoma je ona še verovala v to veličanstvo in ga priznavala. Uklonila je svojo voljo, obrzdala svoje nagnjenje, udušila sleherno dekliško željo, vsa ženska nagnjenja, ker je tako velevala ta sila, ki je prihajala naravnost iz rok bogov.

Zdaj pa se ji je zastudil ta bedni strahopetec, ki se je valjal v svoji lastni krutosti, pa ni imel niti toliko nažonskega poguma, kakršnega ima vsaka žival, če je v nevarnosti njeno življenje.

Nehote so ji pohitele misli drugam, k možu, ki je ležal onemogel v njeni hiši. Videla ga je v duhu, kakor ga je gledala včeraj, ko je skočil v areno, da reši življenje drugemu: kako močan in odločen preudari in sprejme vsako nevarnost, kako ne gleda ne na levo ne na desno, ko rešuje breme, ki si ga je naložil, in kako pade, ne da bi zastokal, ko ga podro na tla pantrovi kremplji.

Zunaj pa so kriki postali čisto razločni:

»Smrt Cezarju! Živel Taurus Antinor! Živel!«

Ljudstvo je v svojem divjanju in radovanju obsojalo prvega moža in poviševalo drugega. Gotovo so ga bogovi sami vodili, ko je izbiralo. Zdaj pa se je zdelo, kakor da mora ona izgovoriti zadnjo in odločilno besedo: kakor z nekega oddaljenega oltarja ji govori neki skrivnostni prerok in ji pravi, da leži bodočnost Rima v njenih rokah.

Nehote se ozre na svoji roki in vidi, kako sta šibki in drobni, pa vendar naj bi čez nekaj kratkih hipov pokazala ena izmed njiju pot Usodi, pokazala, kam naj gre in kam naj nese na svojih ramenih državo sveta!

Ob njenih nogah pa se je plazilo strahopetno in nečloveško bitje ter podlo prosilo za svoje življenje, ki bi tudi v bodoče ne moglo roditi drugega ko še več žalosti, še več grozot, še več bede za tisoče in tisoče človeških bitij, ki so bila odvisna od te napol nore pošasti!

A zadaj za njo živi za dvema stenama mož vseh mož, ki mu je ljudstvo vzklikalo, ki je že s samo navzočnostjo kazal moč in je z vsakim kratkim pogledom vplival pomirjevalno. Ta mož je bil kakor rojen, da vlada ljudstvo in da vodi usodo države; včeraj pa je njegovo življenje, življenje preproste poštenosti, ovenčala še vzvišena žrtev!

In med tema dvema naj ona izbira!

Bobnelo ji je v ušesih od hreščečih zunanjih krikov, ko se je krik »Smrt!« menjaval z »Živel!«; ko se je ime Cezarja mešalo z imenom rimskega prefekta. Skozi vse to pa je z gnusnim glasom stokal in vikal krvoželjni trinog, ki so ga vlekli k tlom njegova krvava dejanja in je prav zdaj hlepel še po novi krvi!

Ona pa naj izbira!

Ni ji bilo treba storiti drugega, ko steči nekaj korakov v vežo in tam glasno poklicati ljudstvo, ki je prav tedaj prodiralo po pobočju hriba proti njeni hiši. Le k vratom je bilo treba planiti in pogumno zaklicati: »Cezar je tukaj in rimski prefekt ni daleč!« In dvajsetorica mož, ki je čakala z golimi meči, bi bila kakor nič spričo navala ljudstva.

Pogledala je onemogla in omamljena okoli sebe, dočim je bitje, ki je klečeplazilo na tleh, objemalo njene členke in ji poljubljalo noge ter ponavljalo venomer:

»Reši me, Augusta . . . , reši me . . . Ne daj, da me ubijejo . . . Saj sem ti bil dober . . . Tvoj varuh sem, tvoj cesar . . . Reši me . . .«

»Rešim naj te?« je ponavljala kakor stroj, »kako pa te morem?«

»Skrij me kam, kjer me ne bodo mogli najti,« je zamrmral ter se napol dvignil od tal. »Saj vendar ne boš hotela svojega cesarja predati besnosti ljudstva? Saj vendar ne boš hotela oskruniti svojih rok s krvjo svojega sorodnika . . .«

Zdaj ji objame kolena, njegov gnusni, spačeni obraz jo gleda in roti:

»Saj vendar ne boš oskrunila svojih rok s krvjo svojega sorodnika!«

Čim zapustijo te besede njegove medle ustnice, odjekne sem od Aventinskega griča grom, glasnejši kakor katerikoli doslej. Dea Flavija se zdrzne. Ali je to Jupitrovo svarilo, ali pa je že Jupitrovo prekletstvo, da jo preklinjajo bogovi zavoljo izdajavskih misli?

»Saj vendar ne boš oskrunila svojih rok s krvjo svojega sorodnika . . .« ponavlja on, da bi se kamnu smilil.

»Ne, ne!« reče urno Dea. »Teža pa ne . . . Hočem ti pomagati! . . . Kaj pa morem storiti zate?«

»Dovoli, da se skrijem v tvoji hiši . . .«

»Kje?«

Cezar pokaže na delavnico.

»Tam!« ji reče.

»Ne, ne!« zavpije ona in nehote iztegne roke predse, kakor da bi hotela braniti posvečen oltar.

»Tvoja delavnica je zasebna soba,« priganja on z glasom nizkotnega moledovanja; »nihče ne bo sumil, da sem tam . . . Samo tvoje sužnje prestopijo kdaj njen prag . . . V stranski izbi bi bil popolnoma varen . . . Tvoje ženske me ne bi izdale . . . ; saj imaš gotovo tudi nekaj nemih . . . , te bi mi tam stregle in nihče ne bi mogel vedeti, da sem tam, dokler se ta vihar ne poleže . . . Morda se bo že v nekaj urah posrečilo pretorijanski straži, da izsili prehod skozi besnečo drhal . . . Moje legije so pa tudi na poti iz Germanije . . . Skoraj bodo tu . . . Bile so samo za štiri dnevne pohode za menoj in mojim spremstvom . . . Zdaj so le za nekaj dnevnih pohodov od mestnih vrat . . . Lahko bi tam ostal . . . , v tvoji zasebni sobi . . . , in nekaj mož za obrambo . . . Tvoje ženske pa bi mi stregle . . . in nihče drugi ne bi za to vedel . . .«

Govoril je gladko sem in tja brez prave zveze, s hripavim glasom in tresočimi se ustnicami. Dea se je skušala z vso svojo močjo oprostiti njegovega krčevitega objema. On pa se je je oklenil, kakor bi se umirajoč človek oklenil zadnjega življenjskega diha, kakor se človek, ki tone, oklepa splava, ki bi ga utegnil še rešiti . . .

»Tja noter —« moleduje Cezar.

»Ne — ne —«

»Bil bi na varnem in nihče ne bi vedel.«

Vstane in se kakor pijanec opoteče proti delavnici in pokliče stražo, naj mu sledi. Toda še je bila Dea med njim in med tistimi vrati, med tem besnim, krvi žejnim norcem in onemoglim človekom, ki je ležal ranjen in uspavan na bolniški postelji.

Preročišče se še ni izjavilo. Zadnja beseda je še visela v zraku. Dea še ni izbrala; toda v tem hipu, ko sta se Kaligula in njegova straža obrnila proti vratom njene delavnice, je spoznala, da ne bo dolgo, ko bo to storila. Nikoli ne bo ta znoreli trinog prestopil njene delavnice in izlil svojega sovraštva in svoje maščevavnosti nad ranjenim junakom! Preden bi se to zgodilo, bi poklicala ljudstvo in izročila Cezarja, svojega sorodnika, naščuvani drhali. Bolje to, kakor pa da bi prepustila ranjenega moža na milost in nemilost krempljem te besne zveri!

Potem bi morda kri njenega sorodnika resnično omadeževala njene roke za vedno; gotovo bi prišla potem tudi groza, kesanje in prekletstvo bogov. Pa bodi! Vse bi vzela na svoje rame. Kar bi bilo treba pretrpeti, bi pač pretrpela. Toda muke kesanja bi se povečale do neskončnosti, s tistim strašnim bogoskrunstvom, ki bi ga izvršila Cezarjeva roka, če bi mu dovolila, da pride do rimskega prefekta!

Prav tedaj pa, ko se je že trdno odločila v svojem srcu, zapazi, da sama mrmra mehke besede, ki jih je pred nekaj dnevi slišala na Foru:

»Samo eno dušo imam, in še ta je v božjih rokah!«

Nekoliko tiste vedrosti, ki je tedaj odsevala z obraza onega moža, je prišlo zdaj tudi v njeno srce.

Groza in razburjenost, oboje je zdrsnilo z nje kakor nepotreben plašč. Čutila je, da je popolnoma mirna in neomahljiva v svojem sklepu.

Zato tudi ni planila k vratom svoje delavnice; tudi se ni postavila z igravsko kretnjo med vrata in Cezarja; le roko je iztegnila in mu jo položila na laket.

»Varen bi bil tam notri in nihče ne bi vedel...« je mrmral Cezar.

»Moji sužnji bi vedeli,« mu reče Dea hladno, »in bi te izdali.«

»Bojim se samo moških sužnjev in ti vendar ne smejo zvedeti zame,« pravi Cezar jezno, vendar pa obstane na njene besede in se obrne nazaj proti njej.

»Mnogi izmed njih so te videli in slišali.«

»Povej jim, da sem skozi grobnico ušel v Augustovo palačo.«

»Tega ne bi verjeli; vedeli bi, da ni res.«

»Ali se ne moreš zanesti na svoje sužnje?« zagodrnja Cezar.

»Ali se moreš ti na svoje?« ga zavrne Dea.

»Lahko zamenjam obleko z enim od tvojih stražnikov,« sili on dalje, »ta se potem izda za Cezarja in ubeži skozi grobnico v Augustovo hišo.«

»Najbolj varno bo, če se nihče ne pretvarja,« doda Dea hladno; »naj rajši sam Cezar stori to, kar svetuje!«

»Kaj?«

»Augustova palača bo gotovo najvarnejša trdnjava za Cezarja, dokler ne pridejo legije. Gotovo bo varnejša ko hiša njegove služabnice, kajti ovaduške oči so ga utegnile videti, ko je prišel, in ušesa, ki jih je poostrilo sovraštvo, so morda slišala njegove krike!«

»Tedaj sem izgubljen!« zakriči Cezar.

»Nisi, če sprejme milostni gospod nasvet svoje služabnice! Podzemski hodnik je snažen in varen. Augustova palača bo nudila zadostno varstvo. Dvajset dobro oboroženih mož bo varovalo Cezarja, hiša Dee Flavije pa bo skrbela za potrebni živež.«

Kaligula je za trenutek omahoval; njegovi lokavi in preizkušeni pogledi so nepokojno tipali po obrazu mladega dekleta.

»Ali me pa ne misliš izdati?« zamrmra Cezar.

»Izdati bi te mogla že sedaj, če bi to hotela,« odvrne Dea preprosto. »Drhal je pri mojih vratih.

Samo pokličem, in Cezar je že v rokah tistih, ki hlepijo po njegovi smrti.«

»Tiho, tiho!« pravi Cezar in se zopet oklene njenega zapestja ter se plašno ozre okoli; »ne govori o tem, Dea! Že same besede bi utegnile priklicati pritrditev bogov... Hočem ti zaupati,« doda ter približa svoj sivi obraz tesno k njenemu, govoreč mrzlično kakor zbesneli norec. »Če bi me pa hotela prevariti...«

»Izdajstvo mi ne bi koristilo, veliki Cezar,« reče Dea, oprostí počasi svoje zapestje iz njegovega prijema ter odstopi. »Če bi te danes prevarila, bi jutri ne bil več živ, ne ti ne jaz!«

Resničnost njenih besed je gotovo prodrla v njegov otopeli razum; kajti izraz divje krutosti mu je hitro izginil z obličja, ki je bilo videti od sramotnega strahu še enkrat bolj blede. Spoznal je, da ga je njegova neumna strahopetnost popolnoma predala v roke temu dekletu in da si je s tem, ko se je pred nekaj urami bal stopiti pred svoje ljudstvo, izpodkopal temelj dostojanstva in nedostopne svetosti, ki bi bil moral stati na njem.

»Pojdem torej v Augustovo hišo,« pravi Cezar mirneje. »Medtem ko drhal daje duška svoji besnosti nad mojo palačo in išče Cezarja, da bi ga umorila, bom mirno prebival tam. Ti pa pošlji svojega najbolj zanesljivega sužnja na ceste in mu naroči, naj se potruži priti do pretorijanske straže, ki brani svojo postojanko zadaj za množico upornikov. Napadejo naj drhal od strani, kar jo bo morda prej kot si mislimo zapodilo v divji beg, samo da to store res nenadoma. Ali imaš sužnja, ki bi mu mogla toliko zaupati?«

»Imam dva osvobojenca,« odvrne Dea, »od sinoči sta prosta; dala bi življenje zame.«

»Daj jima torej priliko, da ga dasta,« jo zavrne Cezar nesramno in brezčutno. »Ti pa nas odvedi v obednico. Sem že precej lačen, pa tudi tvojim sužnjem bomo nasuli peska v oči, če se pomudim pri tvoji mizi. Odondod pridem do grobnice, ne da bi me zopet videli.«

»Kakor Cezar veleva,« pravi mirno Dea, »toda časa je tako malo, da ga ne smemo izgubljati!«

(Dalje prihodnjich.)

Srcu.

Tam na klancu hrast
z burjo vsako se bori;
bilko sred polja
vsaka sapica šibi;
ali nisi, o srce,
tako tudi ti?

Janez Pucelj.

Belorusi.

J. B. Šedivý.

4. Sedanje prosvetne razmere.

Kulturno življenje se razvija zelo naglo v boljševiški Belorusiji, deloma tudi v Litvi, Lotiški in v Poljski. V Poljski izčrpava skoraj vse sile beloruskega naroda boj za najpreprostejše pravice. Belorusi v boljševiški Belorusiji in v boljševiški federativni Rusiji uživajo vse narodne pravice, ne pa verske svobode. Belorusi v Litvi in Lotiški imajo versko in deloma tudi narodno svobodo. V Poljski republiki pa poldrugi milijon Belorusov ne uživa ne svojih narodnih, ne verskih in celo ne svojih človeških pravic. Vsak narodno misleč Belorus je stalno v nevarnosti, da ga proglase za komunista ali državni nevaren element in ga zapro v ječo, čeprav je najboljši katoličan in nasprotnik boljševizma. Javnih državnih ljudskih šol imajo Belorusi v Poljski samo dve, in sicer eno v Vilni in drugo v Grocku, torej eno ljudsko šolo za 1,250.000 Belorusov. Belorusi so izvedli do konca januarja 1927 že drugi plebiscit za beloruske ljudske šole. Če bi se poljska vlada držala zakonov, bi morala takoj osnovati nad 500 beloruskih šol. Kot odgovor na to hoče še te dve ljudski šoli spremeniti v poljski. Srednje šole s pravico javnosti nimajo Belorusi v Poljski niti ene. »Tavarystva bjelaruskaje školy« vzdržuje štiri beloruske gimnazije: v Vilni, Radoškovicah, Novohradku in Klecku, toda nobena nima v Poljski pravice javnosti. Beloruska mladina pa se zaveda, da je šele preko poznavanja prosvete in zgodovine svojega lastnega naroda mogoče dalje prodirati v kraljestvo

resnice in napredovati v kulturnem in moralnem življenju. Kdor ne pozna zgodovine in prosvete svojega lastnega naroda, ta ne more razumeti sedanjosti in imeti jasnega načrta za bodočnost. Kar je bilo namreč včeraj

Vincenc Hadleuski, beloruski župnik.

sedanjost, je danes že preteklost in spada v zgodovino. Življenje vsakega človeka in vsakega naroda je vedno z neštetiimi vezmi zvezano s preteklostjo, ker vsak človek in vsak narod nosi v sebi klice dobrih in slabih lastnosti svojih prednikov in predhodnih pokolenj in odtiske vplivov, ki so nanj delovali preko žive in pisane besede od dobe, ko se je začel zavedati. V materinem jeziku pa vpliva vzgoja tudi bolj blagodejno.

Teh prednosti vzgoje v lastnem narodnem duhu se zavedajo Belorusi v Poljski. Zato skoraj vse dijaštvo stu-

dira na beloruskih zasebnih gimnazijah, kjer imajo tudi prvo priliko, da se izobrazijo v materinem jeziku. Ker pa poljske univerze ne sprejemajo maturantov beloruskih gimnazij, morajo oditi v inozemstvo. Ker se poljske oblasti boje, da bi ti visokošolci raznesli v svet vesti o njihovem postopanju, sploh ne dajo potnega lista nobenemu dijaku, ki se prej ne obveže, da se nikdar več ne vrne na Poljsko, čeprav je poljski državljan. Kdor se več ne sme vrniti na Poljsko, ima pritisnjen na čelo pečat zločinca in mu zato tujina ne more verovati. Svobodomiselnih maturantov pobegnejo tajno preko meje v boljševiško Belorusijo, kjer se polagoma prepojijo z boljševizmom, katoliško misleči pa si poiščejo pribežališče v Pragi. Tako potovanje je zelo nevarno zavoljo tega, ker lahko na meji »slučajno izgube« zrelostno spričevalo in ne morejo vzeti s seboj skoraj niti perila. Češkoslovaška vlada je beloruskim in ukrajinskim visokošolcem zelo naklonjena; mnogi uživajo celo državne štipendije. Zaveda se namreč, da so vse prijateljske pogodbe med državami samo kos papirja, če ni ljudstvo za prijateljsko zvezo. Naj sklepa poljska vlada prijateljske pogodbe z Italijo ali komerkoli, to dijaštvo bo vedno na strani Češkoslovaške, ki ga je podpirala v njegovih najtežjih časih, tudi takrat, ko bodo čez nekaj let prevzeli vodstvo svojega naroda. Najtežji je položaj beloruske in ukrajinske emigracije (izseljencev) po končanih studijah. V Češkoslovaški ne more dobiti službe, ker ima Češka dovolj lastne inteligence. Ako pa se vrnejo na Poljsko, morajo najprej v zapor radi nedovoljenega prekoračenja

državne meje in pa radi dezertstva, ker večina tudi ni hotela prej odslužiti vojaščine. Nato pa mora doktor ali inženir praške univerze iti delat skušnjo za prvi in vse ostale gimnazijske razrede na državni poljski gimnaziji, ako hoče, da mu priznajo vsaj gimnazijske studije. Edino profesorji morejo dobiti službe na beloruskih zasebnih gimnazijah, a tudi agronomom ne more poljska vlada zabraniti vstopa v službo pri kakem veleposestniku. Kako velika je emigracija, nam kaže vilenska gimnazija. Od 36 maturantov v juliju l. 1926 so ostali na Poljskem trije, ki so se posvetili svobodnim poklicem, ostali pa so zbežali tajno preko meje, večinoma v boljševisko Belorusijo. Tudi podatki za ta sestavek so hodili po zelo čudnih potih, da so se izognili tajni poljski cenzuri. Na ta način razširja Poljska boljševizem in mu pripravlja pot v zapadno Evropo, čeprav misli, da je prvobojevnica zoper boljševisko Rusijo.

S stališča krščanske pravičnosti presojava razmere na Poljskem in nikakor nočemo biti krivični Poljakom. Štejemo si v svojo dolžnost, da obsodimo nemške težnje po odcepitvi Gornje Šlezije od Poljske. Obsojamo tudi nemški Centrum, ki se ni mogel povzpeti na stališče krščanske pravičnosti, ko je glasoval za 16,760.000 mark (226,860.000 Din), ki so namenjeni zunanji propagandi, zlasti za ponemčenje obmejnih poljskih krajev na območju Poljske in za oboroževanje nemških trdnjav na poljski meji. Vprav s stališča krščanske ljubezni smo dolžni opozoriti katoliške Poljake, da so njihovi odnosi nasproti narodnim manjšinam, zlasti beloruski, velik greh nad Slovanstvom in nad Cerkvijo.

Ko so se Poljaki polastili Vilne, je začela poljska vlada izvajati tak pritisk na vilenskega katoliškega škofa dr. Matuleviča, ki je bil litvske narodnosti, da mu ni bilo mogoče več vzdržati. Ker je mislil, da bo Poljak laže branil pravice Belorusov v Cerkvi, je prostovoljno odstopil ter odšel v Litvo, kjer je postal nadškof in papeški delegat. Njegov naslednik je Poljak, nadškof dr. Jałbrzykowski. Toda on je tako pod vplivom vsakokratne poljske vlade, da slepo izvršuje vse njene ukaze, tudi tiste, ki so krivični in katerih mu vlada sploh ne bi smela dati. Kmalu je začel predstavljati beloruske katoliške duhovnike iz beloruskih župnij v poljske, kjer mo-

rajo vršiti vse posle v poljščini. Na njihovo mesto je nastavljal najbolj zagrizene Poljake, ki se nočejo učiti beloruščine, in jih zato preprosto ljudstvo ne razume. Razen tega pa se vrši preišljena degradacija beloruske duhovščine. Prof. dr. J. Rešeč, doktor bogoslovja in modroslovja, ki je končal svoje studije na znameniti univerzi Gregorianumu v Rimu, je bil bogoslovni profesor v Vilni. Sedaj je prestavljen v majhno poljsko mesto za kateheta, čeprav je vedno zelo vzorno vršil svojo službo.

Prof. dr. Hlakouski se je hotel popolnoma posvetiti delu za zedinjenje pravoslavni Belorusov s katoliško Cerkvijo. Tla so za versko zedinjenje med Belorusi bolj ugodna kakor kje drugje. Med katoličani in pravoslavni vlada prava bratska ljubezen in mnogo pravoslavni je celo v katoliški organizaciji. Treba bi bilo samo poslati na beloruske župnije beloruske katoliške duhovnike, da bi lahko ljudstvo poučevali in začeli delo verske obnove. Ako bi pravoslavni videli na zgledih moč katoliške Cerkve in ako bi se jim v dejanju spodbil predsodek, da je katoličanstvo poljska vera, potem bi naglo napredovalo versko zedinjenje, zlasti ker tudi pravoslavni čitajo katoliške časopise in knjige. Kako malo imajo tudi verni katoliški Poljaki smisla za cerkveno zedinjenje, kaže dejstvo, da je prof. dr. Hlakouski, ki je studiral na Vzhodnem inštitutu v Rimu, nastavljen zoper cerkveno pravo celo v drugi škofiji, v nezdravi in močvirnati župniji na nemško-poljski meji med samimi Poljaki za kaplana.

V. Šutovič, gojenec katoliške duhovne akademije v Petrogradu, je bil že deset let župnik v beloruski fari blizu sedanje poljsko-ruske meje. Pretrpel je v svoji župniji grozote svetovne vojne. Na svoji župniji je ostal tudi za rusko-poljske vojne l. 1920/21, ko je bila njegova župnija v ruski boljševiski oblasti in so zbežali vsi duhovniki v bližini na Poljsko. Že prej mu je ukazal ruski katoliški nadškof dr. Ropp, kamor je spadala njegova župnija, in po izgonu dr. Roppa iz Rusije tudi msgr. Cieplak, po rodu Poljak, ki je za nadškofom Roppom prevzel upravo škofije, da naj govori pri poučevanju ljudstva beloruski jezik. Po sklenjenem miru med Rusi in Poljaki l. 1921 je prišla njegova župnija pod Poljsko in po konkordatu pod vilensko nadškofijo. V začetku januarja 1927 je dobil dekret, da mora v treh dneh zapustiti

svojo župnijo in iti za kaplana v neko poljsko župnijo, ker je govoril beloruski jezik. V njegovo župnijo Boro-dzieucze je prišel sedaj poljski duhovnik, ki ne zna beloruščine. Tako ima po odhodu župnika Šutoviča poldrugi milijon katoliških Belorusov na Poljskem samo še eno katoliško župnijo, kjer se pridiguje in spoveduje v beloruskem jeziku.

A tudi katoliško župnijo Žadziške čaka v kratkem usoda, da izgubi beloruskega duhovnika. Tu je namreč župnik Vincenc Hadleuski, čigar sliko prinašamo. Ta spada med najboljše beloruske versko-kulturne delavce in organizatorje. Politično se ne udeje. Je res mož, poln božjega duha in vsakomur vzor. A samo za svoje kulturno in versko delovanje med Belorusi ga je poljsko sodišče obsodilo na dveletno težko ječo v trdnjavi, češ, da vzbuja plemenske strasti proti Poljakom. Podal je sicer pritožbo na najvišje sodišče, a skoraj gotovo ne bo imel uspeha in tako bodo Belorusi izgubili zadnjega svojega katoliškega župnika.

Prav zaradi tega tudi beloruski dijaki nočejo več v bogoslovje, ker med svojim ljudstvom kot katoliški duhovniki ne morejo delovati. Težko pa je zahtevati od mladega, življenja polnega človeka, da naj kot duhovnik posveti svoje delovanje narodu in državi, ki ne da njegovemu narodu ne verskih ne narodnih in ne človeških pravic. Žalostno bi bilo, če bo morala zgodovina zabeležiti, da radi krivde katoliških Poljakov niso postali Belorusi most k zedinjenju vseh Slovanov v eni veri, temveč globok prepad, ki ga bo težko premostiti.

Lindberghov polet.

Dr. V. Š.

Norca so ga imenovali, ko je odšel iz Amerike. 9 proti 1 so bile stave, da ne bo uspel; pa je šel, ta norec, se je usedel v aeroplan in je plaval 33 ur in pol, sam, čisto sam. Štiri prerezane žemljice s šunko je imel s seboj, poldrugo je pojedel, in pol kozarca vode je popil, v vseh 33 urah. Ni poznal ne lakote in ne žeje. Seveda, ko je prišel v Pariz in so mu ponujali to in ono, ni imel druge besede kot: »Vodal« In prvo, kar je bilo, ko je prišel v Pariz, je bila brezžična brzovjavka materi: »Vse v redu.« In njen odgovor: »Tako sem srečna; upam, da te bom kmalu poljubila.« Skoz viharje je letel in skoz snežni metež, vrniti se je hotel, pa je le vztrajal, on je tako hotel, in Amerika

je to od njega pričakovala. 30 do 40 metrov visoko je letel, spustil se je dol na tri metre in se zopet dvignil gor na 3000 metrov, zmeraj isti cilj: Pariz!

Nikdar, pripoveduje, še ni bil tako srečen kot 21. maja po petih popoldne, ko je zagledal irsko obalo. Ko je mislil na svojo mater, je mislil tudi na mater Nungesserja, onega aviatika, ki je bil skupaj s Colijem par dni prej odletel iz Pariza proti Ameriki in ki ga od tedaj niso videli več. Obiskal je to nesrečno mater in tolažil jo je.

Njegov aeroplan se je imenoval »Spirit of St. Louis«; nič posebnega, 14 metrov razpetosti ima, 750 kil je težek, do 2000 litrov bencina in 180 litrov olja je imel Lindbergh s seboj, motor ima nekaj nad 200 konjskih sil.

Vedeti pa moramo, da je čas v Ameriki različen od časa v Evropi; zaradi lažjega primerjanja računimo v pariškem času in rečemo, da je odšel Lindbergh iz New Yorka v petek 20. maja ob dvanajstih in 52 minut, dobro vedoč, da bo moral leteti vso noč, pa je že prejšnjo noč samo dve uri spal. Ob eni ponoči je plul nad St. Jeanom, mestom na Novi Foundlandiji, ki je zadnja točka ameriške celine. Sedaj pa ven na morje!

Saj so tudi že drugi pred njim prepluli Atlantski ocean: l. 1919 A. C. Read z Nove Foundlandije na Azore, 2250 km, brez prestanka; istega leta Alcock in Brown z Nove Foundlandije na Irsko, 3750 km; istega leta kapitan Scott z angleškim zrakoplovom R 34 iz Anglije v Ameriko in nazaj na Angleško, 11.900 km, seveda s počitkom v Ameriki; l. 1924 kapitan Eckener z zračno ladjo LZ 126 (ZR III) iz Friedrichshafena v Lakehurst v Ameriki, 8750 km.

Res je vse to. A kar odlikuje Lindbergha, je tole:

1. Sam!
2. Z aeroplanom, ne s hidroplanom!
3. V času brezžičnega brzojava brez njega!
4. S preprostim kompasom!
5. V navadni cestni obleki!

In tak je priletel 21. maja ob 5^h 20' popoldne do irske obale, ob 20^h 25' do francoskega pristanišča Cherbourg, ob 22^h 22' v Pariz. Natanko 33 ur in pol, 174 km na uro, 5836 km brez prestanka! In sam! To! Nikogar, ki bi mu mogel prepustiti krmilo vsaj za trenutek, nikogar, ki bi mu iskal v očeh novega

Mladika 1927.

poguma! To je Lindbergh, junak modernega časa.

Nikdar še do tedaj ni nihče drugi brez prestanka tako daleč letel. Tu podajamo seznam dosedanjih zračnih poletov brez prestanka:

Dne 3./4. februarja 1925 Francoza Arrachart in Lemaitre iz Pariza v Villa Cisneros v Afriki, 3166 km.

Dne 26./27. junija 1926 brata Arrachart iz Pariza v Basoro v Mezopotamiji, 4375 km.

Dne 14./15. julija 1926 Francoza Givier in Dordilly iz Pariza v Omsk v Sibiriji, 4715-9 km.

Leopold Turšič.

Dne 31. avgusta / 1. septembra 1926 Francoza Challe in Weiser iz Pariza v Bender Abbas ob Perzijskem zalivu, 5200 km.

Dne 29./30. oktobra 1926 Francoza Coste in Rignot iz Pariza v Džask ob prelivu Ormus (med Arabijo in Perzijo), 5545 km.

Dne 20./21. maja 1927 Američan Lindbergh iz New Yorka v Pariz, 5836 km.

Res je, da sta kmalu za Lindberghom letela iz Amerike v Evropo z uspehom tudi Američana Chamberlin in Levine, 4.—6. junija iz New Yorka v Eisleben na Nemškem, 6500 km, ter da sta iztrgala Lindberghu rekord neprestanega poleta; toda bila sta dva — Lindbergh je bil pa sam!

Zivljenjepisi.

Leopold Turšič †.

Zopet nova žrtev vojne in njene družice in služabnice sušice! Že dolgo je stegala roke po pesniku Leopoldu Turšiču — kal boleznij je sprejel, ko je služboval kot vojni kurat na raznih frontah, — dne 30. maja 1927 pa ga je potegnila iz kroga tovarišev in sodelavcev pri »Mladiki« in ga položila v hladni grob. Leopold Turšič se je rodil 13. novembra 1883 v Ložu, dovršil gimnazijske studije na II. in I. državni gimnaziji v Ljubljani (1894 do 1903) in stopil nato v ljubljansko bogoslovnico. Dne 15. julija 1907 je bil posvečen za mašnika in dobil 19. septembra 1907 kaplansko mesto v Gorenjem Logatcu; dne 25. oktobra 1910 je odšel na Vrhniko, 21. avgusta 1913 v Št. Vid nad Ljubljano; od 4. decembra 1914 do 6. decembra 1918 je bil kot kurat v vojni službi; dne 19. januarja 1919 je postal kaplan v Šmihelu pri Novem mestu, 17. avgusta 1920 pa je bil umeščen kot župnik v Krškem. Poslednja leta je vidno hiral, čeprav je iskal zdravja — prepozno — v zdravilišču na Golniku.

Turšičeva pesem (prim. Moje pesmi, Mladika, 1925), to so tiha pokrajinska razpoloženja, idile iz kmetiškega življenja s preprostim, narodni pesmi sorodnim napevom; tu pa tam zaječi bolečina socialnega in vojnega zla (Mlin, Dom in svet, 1914), vzdihne otožna misel, slutnja bližnje smrti, zakipi gorka molitev h Gospodu. Turšič ni največjih eden med slovenskimi pesniki, a je vedno prisrčen in iskren. Sodeloval je pri Domu in svetu od l. 1905, ko je priobčil v njem posmrtnico pisatelju dr. Matiju Prelesniku (Nasmeh večnomlade sreče), s presledki do 1925, do svoje predsmrtnice »Petpedi«. Pisal je tudi za Vrtec in Mladost, ki jo je nekaj časa tudi urejeval. V poslednjih letih se je najbolj oprijel Mladike. Na Golniku je priredil zbirko svojih najboljših pesmi »Tiho veselje«, ki izide v kratkem pri Mohorjevi družbi.

Grf.

Nove knjige.

Ivan Cankar: Zbrani spisi. V. zvezek. (Kralj na Betajnovi. Na Klancu. Črtice iz leta 1902.) Izdala in založila Nova založba v Ljubljani, 1927. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. Str. XX+324.

Ivan Cankar se nam v tem petem zvezku svojih zbranih spisov kaže v važnem trenutku svojega umetniškega razvoja. Drama »Kraljina Betajnovi« je že vsa pisana v duhu onega naziranja in modrovanja, ki je v tisti dobi zavel marsikoga na pot češčenja »nadjudi«; to se pravi, da skuša pomagati in dokazati, kako ima močan, brezobziren »nadčlovek« pravico, gaziti vse, ubijati druge, izbirati po mili volji sredstva, da le doseže svoj namen. Tako bi se zazdelo na prvi pogled. Toda Cankar ni več teh misli in take vere. Temu kralju, ki tudi sam v obupu spozna in prizna, da mu brezobzirna moč ni dala miru, dasi je vse dosegel, po čemer je hlepel. Čeprav strahuje vso faro, se mu že toži po srčnem miru in si pravi: »Pojdi v cerkev in se spovej... To je konec te križeve poti!« Cankar postavi temu razdejanemu močotcu nasproti Maksa, poosebljeno prirodno vest, ki se ne splaši niti pred smrtjo, v zavesti, da ima prav. Ves ta boj in pomembnost drame je urednik v tem zvezku podrobno obrazložil in je za pravo umevanje »Kralja na Betajnovi« ta uvod za večino bravcev naravnost nujna potreba. — Povest »Na Klancu« pa nas vodi po težkih potih, ki jih je hodil in še hodi naš narod: »Neizmeren klanec siromakov je bil in narod hlapcev je stanoval na klancu.« Silno lepa povest je, v njenem jedru pa se blešči vsa ožarjena podoba matere — Cankarjeve. Sam se je izrazil bratu: »Fotografija matere sicer ni, toda hitro jo boš spoznal.« — Ta zvezek z uvodom in opombami je odkritje nadaljnje koraka pesnikovega do očiščenja. Naj bi ga z umevanjem brali in uživali vsi. R. C.

Pravljice o Gralu. Po francoskih virih povedala naši mladini Anka Nikolich. Ljubljana, 1927. — Izdalo in založilo Telesno kulturno društvo Atena.

Oprema je lepa, papir fin in gladek, tudi jezik je dober in besede lepo tečejo, a vsebina te knjižice je tako tuja, tako zelo tuja, da ne more iti naši mladini k srcu in tudi v razumevanje ne. Slovenci smo vse preveč oddaljeni od vsebine »Pravljic o Gralu«. Pravljice izvirajo iz Angleškega in jih je Francoz Robert de Borron (l. 1180 in 1200) prvi zbral v »romanu o Gralu«. V srednjem veku so nazivali z »Gralom« skledico, iz katere je baje Kristus jedel pri zadnji večerji in v katero je potem ujel Jožef Arimatejski Kristusovo kri. Seveda se je brž spletlo več raznih pripovedk o čudežni moči te skledice — Grala, katero baje čuva

in časti neki izvoljenec v daljni deželi s svojimi vitezi. Videti pa more Gral le človek, ki je čistega srca. Pripovedka o Gralu se je združila s keltsko pripovedko o Parzivalu. Nemški pesnik Wolfram v. Eschenbach je izdal pesnitev »Parsival« in jo po svoje obdelal. Slavni skladatelj R. Wagner je napisal opero z libretom o »Parsivalu«. Slovenci se kaj težko poglabimo v stremjenja in pohode raznih nemških in francoskih vitezov, ki so čuvali Gral in ga hodili iskat. Zdi se nam zato, da pričujoča zbirka ni srečno izbrana. Saj imamo v svoji lastni zgodovini vendar toliko lepših in pristrčnih virov in snovi, ki bi jih mogli zbrati in obdelati za mladino! »Pravljice o Gralu« si pa ne bomo mogli nikoli osvojiti, niti jih pripovedovati slovenski mladini. Če pa je že knjižica izšla, prav; pa naj nas pouči o tej zapadnoevropski legendi. M. K.

Jules Verne: Otroka kapitana Granta. Popotovanje okoli sveta. Roman v treh delih. Poslovenil A. B. V Ljubljani, 1926. Založila Jugoslovanska knjigarna. Strani 607. Cena 48 Din.

Kot 22. zvezek »Ljudske knjižnice« je izšel ta znameniti roman velikega mojstra Julesa Vernea. Zgodba dvojice otrok je, ki v spremstvu velikodušnega lorda iščeta svojega očeta, izgubljenega na pustem, neznanem obrežju, kamor se je rešil po potopu ladje. Reševalce kapitana Granta vodi ta pot okoli sveta. Roman ima tri dele: Ob južni Ameriki, v Avstraliji in na Tihem morju. Čudoviti doživljaji se vrste z nevarnostmi, ki preže na smeje popotnike, da bravec kar ne more odložiti knjige iz rok. Kdor ljubi napeto pisana potopisna dela, zanj bo ta knjiga velik užitek.

Jules Verne (1828—1905) je ustvaril moderni tip potopisnega romana. Njegovi spisi so polni neverjetnih dogodivščin, drznih odkritij novih dežel, v njih je pisatelj oživotvoril svoje proške sanje o silnem razmahu tehnike, ki se je v zadnjih desetletjih tudi dejansko uresničil. Njegovi junaki so pred več nego polstoletjem že iznašli in uporabljali aeroplane, podmornice, brezžični brzojav, silna razstreliva, odkrivali tečaja zemeljske oble — ko se je vse to zdelo največjim sodobnim učenjakom le smešna bajka in plod prerazgrete domišljije brez vsake znanstvene podlage. Večino Verneovih idej je tehnika medtem že uresničila. Zato se njegovi spisi zde površnemu bravcu dandanes nekam zastareli. To bi bilo res, če v njih

ne bi bilo nič drugega, razen takih naravoslovsko-fantastičnih izmišljotin. Toda v Verneovih delih je toliko splošno človeških vrlin, da ostanejo živa že zaradi teh samih. Najočitnejši je njegov globoko nraveni značaj. To so prava francoska plemenitost, vernost, vzvišena domovinska ljubezen in neobičajno toplo človekoljubje. Zato ni čuda, da so se njegova številna dela (saj je samo velikih romanov spisal nad 60, ki so zbrani v okroglo sto zvezkih) razširila po vsem svetu. Našla so hvaležne bravce med vsemi sloji, posebno so pa osvajała cela pokolenja mladine. Za mladega človeka je branje njegovih knjig res zdrava hrana, ki plemeniti srce, bogati domišljijo in v duši budi hrepenenje, postati enak vrlim možem, junakom dela in težke odgovornosti, ki jih te zgodbe opisujejo. Da so obenem izredno poučne, ni treba posebej omenjati; pristavil bi le, da dolgočasnega in omladnega šolmastrskega pridigovanja Verne ne pozna.

Zgodbo Grantovih otrok, plemenitega lorda Glenarvana in njegove žene, pogumnega kapitana Johna Manglesa, molčečega majorja Mac Nabbsa in slovitega zemljepisca Paganela, nedosegljivo razmišljenega učenjaka, ki s svojimi zmešnjavami skrbi za smeh, bodo naši ljudje radi brali. Prepričan sem, da se bo knjiga enako priljubila vsem bravcem, kot se je Verneov »Carski sel«, ki ga je izdala Družba sv. Mohorja. — Škoda, da je knjiga tiskana na zaniknem časopisnem papirju. Tudi naslovna slika bi lahko bila boljša, kot bi sploh delo zaslužilo solidnejšo opremo in primerne ilustracije. Prevod je dosti gladek. —a.

Parni stroj in parna turbina. Spisal ing. Gvidon Gulič. Založila »Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1927. Strani 122. Cena 80 Din.

Do prevrata Slovenci lastne tehnične strokovne literature takorekoč sploh nismo imeli. Saj je skoro tudi potrebovali nismo, ker so vsa boljše plačana strokovna mesta po tovarnah in v industrijskih podjetjih zasedli tujci. Da po kaki lastni terminologiji ni bilo potrebe, je lahko razumljivo. Zato je Guličevo delo tem večjega pomena za naše revno tehnično slovo. To še posebno, ker je ta knjiga nastala iz mnogoletnega praktičnega udejstvovanja avtorja, ki je vodja ljubljanskega nadzorništva parnih kotlov. — Knjiga je pisana sicer strogo znanstveno, a vendar v lahko umljivem jeziku in je namenjena predvsem osebam, ki poslužujejo parne stroje, to je strojnikom in kurjačem. Služila

bo dobro tudi dijakom na strojnih delovodskih oddelkih srednjih tehničnih in sličnih strokovnih šol. Kot plod bogatih piščevih izkustev bo knjiga vsakemu praktiku in teoretiku dobrodošla novost. Kar pa zanima tudi širše kroge, je vestno in po večini prav posrečeno zbrano ali nanovo ustvarjeno imenoslovje za razne tehnične predmete in njihove dele, za katere smo, posebno v vsakdanji govorici, uporabljali izposojene tuje besede. Knjigi je pridejan cel slovensko-nemški slovarček takih strokovnih izrazov in 17 strani ilustracij s 165 risbami strojnih delov. — Založništvo je z izdajo tega prepotrebne delo izpolnilo spet precejšnje vrzel v naši siromašni strokovni literaturi in pokazalo s tem mnogo smisla za resnično smotreno delo na popolni duhovni osamosvojitvi od tujine. —a.

Danilo Gorinšek: **Maj**, Pesmi za deco. Samozaložba. Celje, 1927.

Tako se glasi naslov najnovejše pesniške zbirke za mladino. Knjižica je taka, kakršnih je v novejšem času več in več in ki jih je človek bolj žalosten ko vesel. Prebiral sem jo in prebiral, nič mi ni šla k srcu. Pa se spomnim, da je vendar namenjena deci, zato sem jo prebrala otrokoma, katerima redno berem vsak dan. Preberem prvo, drugo, tretjo pesemco te zbirke — in dalje vse do konca — otroka pa nič in nič. Niti najmanjšega odseva kakega zanimanja ni bilo v obrazih, niti besedice vzhičenja ali sodoživljanja. Kakor bi jima brala nemške, laške ali bogsigavedi katere pesemce. Škoda, škoda za knjižico, ki bi iz nje mogoče čez nekaj let vendarle nekaj dozorelo! Ali je že to dovolj, da zna kdo pisati slovenske besede v obliki verzov? Ali ni več merila za vsebino in zunanji izraz lepe, tople besede? Ali so to že pesmi, če je vrstica napisana pod vrstico? Prav mladinske zbirke potrebujejo največje pažnje in prav mladinske zbirke so najtežavnejša umetnina. Zanimati morajo otroke in odrasle. Zato: Če pišeš za otroke, ne smeš pisati za otroke!

Km.

Naše slike.

Apokaliptični jezdec. Posamezni prizori iz Skrivnega razodetja (apokalipse) sv. Janeza so v teku stoletij silno zanimali poleg učenjakov tudi umetnike vseh narodov in jim nudili s svojimi mračnimi podobami obilo snovi za resnobne umotvore. Posebno »apokaliptični jezdec« so se že zgodaj pojavili v likovni umetnosti, a osobito

v zgodovini nemškega slikarstva se ta motiv stalno ponavlja. (Primerjaj Dürerjeve in Böcklinove.) Tudi slavni slikar Cornelius je v veliki kompoziciji upodobil četvorico strašnih jezdecov: Zmagavca (z lokom in pšicami), Vojsko (z mečem), Lakoto (s tehtnico) in Smrt (s koso). Pokazal je prizor, ko ti strahoviti maščevavci prihrume na kopico zemljanov, da jo pomandraj pod kopiti besnečih konj. Groza trenutka je podana na veličasten način, poln prepričevalne strastnosti, ki izvira iz srca, brez fraz.

Peter v. Cornelius (rojen l. 1783 v Düsseldorfu in umrl l. 1867 v Berlinu) je stal spočetka pod vplivom antične, staronemške in staroitalijanske umetnosti, iz katerih je skušal ustvariti novo monumentalno nemško umetnost. Za njegovo filozofsko naravo je značilno pogosto uporabljanje sveto-pisemskih predlog. Mnogo je delal po motivih iz Shakespearea, iz Fausta in iz starih nemških junaških pesnitev. Tehnično je risbo enostransko precejšnjeval na škodo barvitosti, dosegel je pa v svojih velikih kompozicijah monumentalni stil, ki je prikladen za resne freske. — »Apokaliptične jezdec« je zasnoval za berlinsko novo vladarsko pokopališče. Karton (slika ni bila izvršena) se nahaja sedaj v Nacionalni galeriji v Berlinu.

O naših priimkih.

I. Kostial.

4. Po prejšnjem bivališču.

Znatna je tudi množina priimkov, ki naznanjajo, odkod je prišel ta in oni v tisto vas, kjer so mu vzdeli ime. Pradedje, ki so prišli n. pr. z Ogrskega, iz Bosne, iz Čičarije, iz Furlanije, s Hrvaškega, iz Italije, iz Like, s Češkega, z Moravskega, iz Nemčije, s Poljskega, iz Rusije (tudi če niso bili tam rojeni), so dobili v novem bivališču priimke: (V)ogrin(ec), Bošnjak (spaćeno Woschnagg!), Čič, Furlan in Furlan, Horvat in Hrovat, Lah, Ličan, Pegam in Pem(ec), Moravec, Nemec, Poljak in Poljec, Rus itd.

Če se je kdo preselil n. pr. iz Stične na Bled, iz Bohinja v Ribnico, iz Vel. Lašč v Ptuj, iz Železne Kaple v Kamnik, se ga je kmalu prijel vzdevek Dolenjec, oziroma Gorenjec, Kranjec, Korošec.

Dokler je kdo prebival na Krasu, v okolici Kočevja ali med Bezjaki (t. j. v zagrebški, varaždinski ali križevški županiji ali pa na slov.-furlanski jezikovni meji), ni mogel dobiti priimka Krašavec, oziroma Kočevar ali Bezjak, dobil ga je šele v kraju,

kamor se je bil preselil. A ne samo po pokrajinah, odkoder so ljudje kam prišli, marveč tudi po vaseh so dobivali priimke, ki spadajo v četrto skupino.

Končujejo se pa taki priimki na **-an**, **-ar**, **-ec** in **-ski**. Praded dr. J. Vošnjaka (bolje: Bošnjaka) je bil prišel iz Bosne; Dolžanov z Dovjega (vas se je imenovala Dolgo; kdor je bil doma na Dolgem, po tamkajšnji izreki »na Dovjem«, je bil Dolžan); Jančarjev z Jančega (občina Trebeljevo); Bohinjčev iz Bohinja; praded Kuželjčev pa iz Kuželjča (občina Fara pri Kostelu).

(Veliko takih priimkov, razvrščenih po obrazilih, sem naštel v XXVIII. letniku »Doma in sveta«, 1905, v spisu »Nekaj o naših imenih: Rodbinski priimki, napravljeni iz krajepisnih imen.«)

Čudno, da so v Sloveniji priimki s priponko **-ski**, ki so pri Poljaki in Čehih jako številni, omejeni na majhno ozemlje na vzhodu: v Banji Loki in Fari pri Kostelu so rodbine Briški (= mož iz Brige pri Banji Loki), Rački (= z Rake pri B. L.), Celinski (iz Celin na Hrvaškem) in omenjeni Kuželjčki; v Vel. Dolini Cirnski (= mož iz Cirja pri Raki), Bukovinski (iz Bukovine pri Vel. Dolini), Gajski (iz Gaja pri Vel. Dol.), Lazanski (iz Laz pri Vel. Dol.); v Leskovcu Pisanski; v Metliki Medvedovski; pri Rogatcu Harinski, Kamenski, Klanški, Ledinski, Potočki, Cerovski; v jugovzhodnem kotu nekdanje Štajerske: Gorički, Prašnički, Hrvatški, Oberski, Pleterski, Podvinski, Skalički, Strmečki, Staroveški. Osamljeni so: Žukovski v Križah pri Trzinu, Rovenski na Igu, Slanski v Šmihelu nad Pliberkom, Hriberski v Žalcu.

V Sloveniji so se napravili iz takih pridevnikov večinoma samostalniki: Kamenšček, Pletersček...

Zanimivo je, da nam nekatere stare listine jasno razodevajo, zakaj je ta ali oni dobil svoj priimek. N. pr. leta 1575 je omenjen neki Vulčakar s pristavkom »aus dem Dorfe (iz vasi) Vulčak«; leta 1802 Matija Vodušek iz Vodul (t. j. Vodolje pri Damljah); v Orožnovi »Celjski kroniki«: Gabršek iz Gabrja; Avguštin Trzinar iz Jarš pri Trzinu; Znojilec v Znojilih; l. 1800 Slomšek na Slomu; Podmiljšak iz Podmilja; l. 1576: Štefan Šardinjšek iz Šardinj; l. 1575 Matjaž Samorglar v Samorgli; l. 1739 Juri Zagajšek iz Zagaja; Vatovec iz Vatovalj; l. 1737 Filip Prebolšek iz Prebolda; l. 1575 Prelesnik iz Prelesja pri Blagovici; Podrščak v Podrskah; Janez Megušar iz Megušnice itd. (Dalje prihodnjč.)

Sadjarški paberki.

Vzgoja sadnega drevja.

Lep in pravilen vrh sadnega drevesa ne zraste sam od sebe, kakor smreka v gozdu. Treba ga je vzgojiti. Ta vzgoja se mora pa pričeti takoj prvo leto, ko drevo posadimo na stalno mesto, in traja nekaj let. Ko je vrh mladega drevesa toliko uravnan, da ima baš prav vej, da ima mlado vejevje pravilno lego, da so veje na vse strani tako enakomerno razvite, da ne morejo več izlepa s tira, je vzgoja končana. Vse to pa dosežemo izlahka, ako takoj prva leta v dobi rasti s smotrenim oskrbovanjem pospešujemo rast in razvoj poganjkov, ki so določeni za glavne veje. Najprej določimo veje, ki bodo nekako ogródje za poznejši vrh, ki ga moramo v duhu imeti pred očmi. Veje, ki imajo nevšečno rast, moramo spraviti v pravo lego, dokler so mlade in se dajo ušibiti, kamor hočemo. Tiste, ki rastejo vodoravno ali celo navzdol, privežemo v poševno lego v kotu 45°, kar raste pa preveč navpično, odklonimo v poševno lego s primernimi oporami. Posebno važno je pa to, da sproti med letom deloma odstranjujemo, deloma pa v rasti oviramo vse poganjke, ki so odveč in ki delajo zmešnjavo. Taki nepotrebni poganjki se rede na stroške in v škodo drugih potrebnih. Odstraniti bi jih že tako morali prej ali slej. Ali ni torej pametneje, da jih odrežemo takoj mlade, nego da bi jih žagali čez več let ali celo desetletij, ko bi se razvili v mogočne veje?! Vse ogromno gradivo, ki bi ga morali na ta način zavreči, bi prišlo v prid ostalim vejam, ako odstranimo, kar je odveč, ko je

še mladika ali vejica. Kdor se bo dosledno ravnal po tem načelu, bo imel spomladi lahko delo v svojem mladem nasadu in mu nikdar ne bo treba žagati na sadnem drevju debelih vej.

Pritlično sadno drevje je včasih tako obloženo z mladim zarodkom, da preobilice plodov ne more zadostno zalagati s hrano. Zato ostane sadje drobno in malovredno. Debele, popolnoma razvite plodove bomo dobili, ako junija meseca izrežemo vse drobnejše zarodke in pustimo na vsaki rodni šibici samo po en ali dva ploda. Izredno debele plodove bomo vzgojili, ako pustimo na istem mestu samo po en plod, ki ga čez leto večkrat poškopimo z vodo, ki ji dodamo na liter en do dva grama železne galice, in podpremo, da pecelj nič ne trpi. Brez madeža so plodovi, ako jih kmalu sedaj oblečemo v vrečice iz svilenega papirja in jih pustimo tako oblečene, dokler niso zreli. Vse to velja pred vsem za debeloplodne hruške, zlasti za žlahne zimske sorte, ki jih gojimo ob stenah.

Zalivanje z gnojnico jako pospešuje tudi rast sadnega drevja. Posebno hvaležno za tako gnojenje bo tisto drevje, ki se je izrodilo in zaostalo v rasti. Z gnojnico zalivajmo pa le ob deževnem vremenu, ko je zemlja prepojena z vodo in samo nekako do kresa. Poznejše gnojenje ni umestno, ker bi drevje prebujno rastlo in mladje ne bi pravočasno dozorelo. Ob količkaj hudi zimi, bi se bilo bati pozebe.

Poleg obilice lepega in okusnega sadja želimo, da bi imelo pritlično sadno drevje tudi lepo obliko. To pa dosežemo le na ta način, da skrbimo v dobi rasti za ravnotežje med posameznimi glavnimi vejami, zla-

sti med voditeljicami. Razlike v rasti izravnavamo tako, da premočno rastoče veje na razne načine krotimo, vejam pa, ki zaostajajo v rasti, pomagamo, da se ojačijo. Rast oviramo že s tem, da vejo tesno in večkrat privežemo v drugo lego nego sama raste. Posebno dober uspeh dosežemo, ako prebujno rastočo voditeljico začasno (čez poletje) privežemo v poševno ali celo vodoravno lego. Premočno rastoče voditeljice, zlasti pa rodne poganjke, zadržujemo v rasti, ako jih na kratko pinciramo. Vejam, ki bujno rasto, pustimo vse plodove. Rast se tudi ustavi, ako naredimo tik pod vejico povprečno zarezo v deblo ali vejo, iz katere raste.

Rast posameznih vej in vejic pospešujemo s temi sredstvi: Nad poganjkom naredimo povprečno zarezo v deblo ali vejo, iz katere poganja. Pod poganjkom pa prežemo kožo podolgem po deblo ali veji. Veje, ki imajo rasti poševno ali vodoravno (na primer pri vodoravnih kordonih), privežimo čez poletje v navpično smer. Šibkih vej, ki rode, potrgajmo sadje. Šibek rodni les pincirajmo na dolgo, ali ga pustimo nepinciranega. Liste slabo rastočih vej poškopimo večkrat na večer z raztopino železne galice (na liter vode en do dva grama železne galice).

Gospodarstvo.

Uvoz kave v našo državo.

Leta 1925 je uvozila Jugoslavija 8,026.342 kg kave v vrednosti 140 milijonov dinarjev, l. 1924 8,337.762 kg kave v vrednosti 221,082.795 Din, leta 1926 pa 10,000.000 kg kave. Največ kave uvažamo iz Anglije.

Uvoz bombaža v našo državo.

Kakor kažejo najnovejše statistike, so l. 1926 pridelali ogromne množine bombaža. Zato so cene bombaža znatno padle. V začetku leta 1926 je bila v New Yorku cena bombaža 21 centov, ob koncu leta pa je padla cena že na 12-75 centov. To razliko bo čutili tudi v ceni bombaževinastih tkanin, ker ni pričakovati, da bi se dvignile cene bombaža.

Bombaža so pridelali v ameriških Združenih državah: leta 1926 17-9 milijona bal, leta 1924 13-6 milijona bal, leta 1923 10-1 milijona bal, leta 1922 9-7 milijona bal, leta 1921 pa le 7-9 milijona bal.

Ker se uporaba bombaža ni dvignila v toliki višini kakor produkcija, bo moralo več milijonov bal bombaža obležati v skladiščih.

Bombaža smo uvozili:

L. 1922 4,169.534 kg za 91,514.303 Din
 » 1923 4,534.033 » » 99,141.360 »
 » 1924 4,969.617 » » 137,566.311 »
 » 1925 5,753.049 » » 173,457.069 »

Leta 1926 smo uvozili spet več bombaža kot v vseh teh letih. Največ ga uvažamo iz Holandske, Indije in Zedinjenih držav.

Kosmetika.

Piše Lea Fatur.

Uho.

Uhelj štrli tako izzivaje od glave, kakor da je najvažnejši del ušesa, pa zajemlje, revež, samo glasove in jih odvaja po sluhovodu v notranjost ušesa. Vendar pa uhelj le ni kar tako. To je stvar, po kateri tudi presojava brihtnost, lepoto, zdravje in druge razmere svojih prijateljev, celó njih pokolenje. Saj so menili včasih, da ima samo žlahtna kri uhelje plemenite oblike. Je res sitno, da pokvari takle zanikaren uhelj s svojim miganjem in štrlenjem najlepšo glavo, da razodeva svetu, kar modro zamolčijo nos in oči. Če imaš obilen in živahen uhelj, te primerja svet z živalco, ki se giblje na klic »geril« — in če imaš majhen, potuhnjen in ponižen uhelj, te bodo primerjali pohlevni in plahi miški. Če se zanimaš za dejanja in stanje ljudi, pravijo: »Povsod striže z ušesi!«; in če nočeš razumeti prijateljevega namigovanja, ti očita, da imaš »debela« ušesa. Uhlji so večkrat v napotje ljudem. Zdaj si jim še »moker za njimi«, zdaj »sediš na njih«, zdaj ti pokaže kdo na njih celo »kje so Benetke« in podobno.

V umetnosti vzgoje je uhelj zelo važen činitelj. Korporali, starši, mojstri, šolniki stare dobe, so se ravnali

po prepričanju, da gre pamet samo skozi ušesa v glavo. In so pridno navijali uhelje. Pa tudi v prepiru je bil v vseh časih najboljši dokaz — udarec na sedež sluha.

Prešerni uhliji so se zdeli postavodajavcem nekdanjih krutih dni prav primerni za odrezanje, tako tudi divjim narodom, ki so šteli ubite sovražnike po odrezanih uhlijih. Bajazit I. je dobil 16.000 uhlev v dar. Še danes je zelo navadna grožnja: »Ti bom ušesa odrezal«, sliši se pa tudi šaljiva: »Ti bom del glavo med ušesa«.

Uho ne uživa take slave kakor oko, ne prijemlamo se tolikrat zanj kakor za nos — in vendar je sluh skoraj bolj važen čut kakor vid in vonj: Vojak, ki stoji na straži v temni noči, mora napenjati samo sluh — ušesa. Najbolj črne oči mu ne predro temine in najlepši grški nos ne bo izvohal nevarnosti. Večina ljudi, ki so bili prišli pod voz, so bili ali gluhi ali naglušni, nekaj pa je bilo tako zatopljenih v misli, da so preslišali svarilo svojih ušes.

Oči proslavljajo, češ, da so zrcalo duše. Pa dovaja duši samo sluh vse bogastvo zunanjih glasov. Oko gluhega je zbežano, plašno. Kakor kak tujec živi med svojci. Strašno je, kadar loči slepca temina od vsega vidnega, nič manj strašno, in po mnenju marsikaterega je pa še huje, če te naglušnost odreže od sveta glasov, od glasov, kateri so ti predočevali osebe, živali ali drevesa, dasi jih nisi videl. Edgar Allan Poe piše o možu, ki je stal nepremično na gori. Hrumela je nevihta, rjovele so zveri. Ves svet glasov je bil zlit v grozno bučanje. Mož na gori je ostal nepremičen, zavil v svoj plašč je strmel v vihar. Nastala je tišina. Zastal je oblak na nebu, nista se zgenila ne bilka ne list, od mušice do leva je vse umolknilo. In moža na gori je prevzela groza tega molka. Bežal je za glasom, za znakom, ki nas veže z življenjem. Veliki iznajditelj Edison je sicer mnenja, da je bil zanj pravi blagoslov, ko mu je pripomogla piščalka železniškega sprevodnika do naglušnosti. Ker mu ni privajalo uho vseh različnih glasov, katere poslušamo tudi nevede, ga niso motili glasovi pri premišljevanju in snovanju. Zato ni vredno, pravi, da bi se vzburljal radi izgube sluha; vid je poglavitno. Gluhi naj berejo, to je bolje kakor tisto prazno govorenje pri zabavah.

To poročilo 80 let starega in popolnoma gluhega Edisona so poslali po radiju na banket gluhih v New York.

Bilo jih je tristo zbranih. Govorniki in poslušavci, vsi so bili tako gluhi, da jim je bilo mogoče sprejeti Edisonove tolažilne besede samo s pomočjo posebnih slušalk.

Marsikdo misli, da vidi oglušeli tem bolje; zdi se pa, da je prav narobe res. Po novejših preiskavah je dognano, da se izpopolnjujeta vid in sluh, in dr. Štefan Epstein je dognal, da poostruje poslušanje glasbe vid. Res je, da imajo glasbeniki oster sluh, imajo ga pa tudi slepci. Lahko je seveda, da peša vid, ako peša sluh, ker prihaja vse pešanje od splošne onemoglosti. Nekateri ljudje pravijo, da slišijo barve. Tak ali enak glas se jim zdi rdeč ali zelen. Drugi vohajo z ušesom, ker jih spominja ta in ta glas tega in tega vonja.

Oblika in barva uhlev. Če pogledaš glavo spredaj ali s strani, povsod se ti zatakne oko na uhelj, ki je kakor prilepljen od sencih in podaljšuje, če pogledaš od strani, lice v zasenčje. Tile uhliji pa dajejo glavi poseben izraz, če niso ustvarjeni po vseh pravilih lepote — veččaki pa pravijo, da je le težko dobiti popolnoma lep uhelj. Vehasti, klamasti, preveliki, premajhni, prerdeči, prebledi, štrleči ali prilepljeni uhliji zbadajo v oči. Preštrleči kvarijo glavo bolj v obraz, prilepljeni škodujejo obrisu glave, če jo pogledamo zadaj.

Uhelj je pravilno lep — pravi dr. Klenke —, če so vsi njegovi delci v pravem razmerju s celoto in celota v pravem razmerju z obliko glave. Uhlji se pa zelo razlikujejo drug od drugega. Uhelj lepe oblike je rahlo zaokrožen-podolgovat, se zožuje ob koncu in konča v okrogli uheljček mečico, ki ne sme biti ne predebela ne prirasla. Vidimo pa uhelje, ki so naravnost na tri ogle, s prevelikim zavihkom, s premajhno mečico, uhelje, ki so skoraj brez roba, sama školjka, skrivljene, neugledne, predebele, take, ki imajo školjko kakor kak lijak, druge, ki so preplitvi in preveli.

Uhelj je s kožo prevlečen hrustanec, pri dojenčku je še mehak in tačas se po obliki najlaže pokvari. Če leži dete tako, da je uhelj zavihan, kar se dogaja rado, če leži na zatilniku in silijo uhliji naprej, če ima čepico tako privezano, da gre trak, kakor je bilo svoj čas navada, za ušesom, potem se mu pokvarijo uhliji za vse žive dni. Zato pa je treba pri otrocih zelo paziti na uhelje, kajti pozneje, ko se je že utrdil hrustanec in se je uredila zveza kit in mišic s kostmi v eni smeri, se ne more uhelj več uravnati. (Dalje prihodnjč.)

Moda.

Zunanost modernih oblek.

Nemogoče je določiti kako značilno potezo sedanje ženske mode, razen če omenimo, da je zgornji bluzasti del obleke vedno ohlapen, da je krilo spredaj razširjeno in da so moderni široki pasovi, žemprske obleke, plisirana ali gladka krila, moški smoking z ozkim krilom in jopica bolero s širokim pasom. Plašči so široki ali ozki, moderne so tudi pelerine — vsako oblačilo ima svojo potezo, enotnosti krojev ni več. Le eno je: »dolžina« krila je vedno krajša, da krajša ne more in bi ne smela biti več. In pravijo: Prav mlade deklice — do tridesetega leta — imajo krila nad kolenom; vsa druga ženska mladež — do stotega leta — pa nosi taka krila, da je koleno komaj še pokrito. »Starih« žensk — na videz — skoraj ni več. Ženska obleka dandanašnjih dni je obleka otrok.

Vprašanje pa je, ali je to lepo in dostojno. Če si ogledamo ustroj ženskega telesa, vidimo, da je ves podudarek krog bokov (pri moškem na plečih). Ondi so oblike ženskega telesa najmočnejše. Če je krilo čezmerno kratko, je prav ta del telesa še bolj podčrtan in bolj viden. Posledica: Pogled na žensko, zlasti če je močna, ki ima tako krilce, da ga »nikjer nič ni«, je naravnost zoprno. Ne pretiravajmo! Da, higienska, praktična in zdrava je nošnja kratkih kril — to je res. Če pa visi nekaj na ženski, česar ni zgoraj nič in spodaj nič in niso vidna samo kolena, tedaj je to zabloda, zla uporaba sedanje, sicer pametne ženske mode.

Ta pretiranost, ki se pojavlja zlasti pri odraščajočih deklicah in so je starši sami krivi, ima kvaren vpliv na nežno čustvo sramežljivosti pri deklicah. Vsi odlični pedagogi (Foerster in drugi) so edini v tem, da je od Boga in narave vsajeni čut sramežljivosti pri deklicah izredno velik, večji kot pri dečkih, in da je vprav ta čut najboljši čuvar, ki spremlja deklev življenje ter jo varuje moralnih zablod. S takim krojem pa ta dragoceni čut otopi, čuvarja ni več, škoda je velika. Vse to modri krščanski starši dobro vedo in se po tem ravnaajo. Vedo, da si so moderni, da je meja med tem, kaj smeš in česa ne smeš, in da je pamet vendarle še moderna. — Pa imajo praktične mamice tudi »koristnost« izgovor, ko na tak način razstavljajo mlado žensko blago: Tesna je za žene — bodite mikavne! — Zmota! Mik s tem ubijajo!

Kuharica.

Krompirjeva juha z drobnjakom.

Olupi štiri debele krompirje ter jih pusti stati eno uro v vodi, nato jih obriši s krpo in jih nastrgaj s strgalnikom v skledo ter pokrij za nekaj minut. V kozo pa deni za jajce sirovega masla, pest drobtin in žlico moke; ko se nekoliko duši, prideni nastrgani krompir, nekolikokrat premešaj in prilij četrt litra juhe od kosti ali vode. Ko se skuha, prilij še $1\frac{1}{2}$ l gorke vode ali juhe, prideni velik ščep popra, soli, ščep nastrganega oreška in, ko nekaj minut vre, stresi v skledo, v katero si dejala dve žlici na drobno zrezanega drobnjaka. V juho stresi še eno do dve pesti zarumenelih krušnih rezin.

Možgani z grahom in karfijolo.

Najprej skuhaj majhno, na cvetke zrezano karfijolo in posebej dve pesti oluščene zelenega graha. Posebej v loncu pa zavri pol litra vode, jo osoli in skuhaj v njej 25—30 dkg (pol) govejih možganov (10 minut). Deni v kozo žlico masti in nekaj koscev čebule. Ko se čebula zarumeni, prideni pičlo žlico moke ter mešaj, prideni še žlico krušnih drobtin in, ko se blede zarumeni, prilij juho, ki si v njej kuhalo možgane, ter kuhaj to polivko 6—8 minut; prideni ščep popra in žlico kisa ali kislega vina. Ko še nekaj minut vre, prideni odcejeni grah in karfijolo in kuhaj vse skupaj še nekaj (4—6) minut. Postavi kot samostojno jed z gosto kuhanim rižem, kašo ali makaroni na mizo.

Črešnjeva torta.

Mešaj pol ure 10 dkg sladkorja, dva rumenjaka in nekoliko na drobno zrezane limonove lupine; nato prideni sneg dveh beljakov in 12 dkg moke. Ko vse narahlo premešaj, stresi testo v tortni model, ga enakomerno razravnaj ter obloži po vrhu s črešnjami, ki si jim odbrala pečke in peclje. Postavi torto v srednje vročo pečico, da se počasi rumenkasto zapeče; pečeno potresi s sladkorjem in zrezano postavi gorko ali mrzlo na mizo.

Sveže marelice kot sladka solata.

Zavri četrt litra vode, ji prideni sladkorja po okusu in prevri v njej cele ali polovične marelice. Ko so hladne, jih postavi na mizo.

Marelični narastek.

Mešaj četrt ure 3 dkg sirovega masla, 3 rumenjake in 5 dkg sladkorja; nato prideni v mleku napojeno in na-

rahalo ožeto žemljo, 4 zmeščane in pretlačene marelice, 5 dkg zrezanih lešnikov ali mandeljnov, sneg treh beljakov, žlico moke in žlico drobtin. Ko vse narahlo premešaj, stresi v namazano pekačo ali v tortni model in peci pol ure.

Marelice s sladkorjem po dunajskem načinu.

Deni v kozo 90 dkg sladkorja in ga polij s pol litra vode, postavi na ognjišče in kuhaj sladkor toliko časa, da se zgosti. V ta sladkor stresi 1 kg čez pol prekanih marelic brez kosti ter jih kuhaj počasi 15 do 20 minut. Še vroče marelice stresi v kozarec, ki ga prej v pečici dobro segreješ. Ko so popolnoma ohlajene, jih potresi s salicilom in zaveži.

Na ta način pripravljene marelice postavljajo Dunajčani k zajutрку na mizo. So pa izvrstne tudi za kompot ali marmelado.

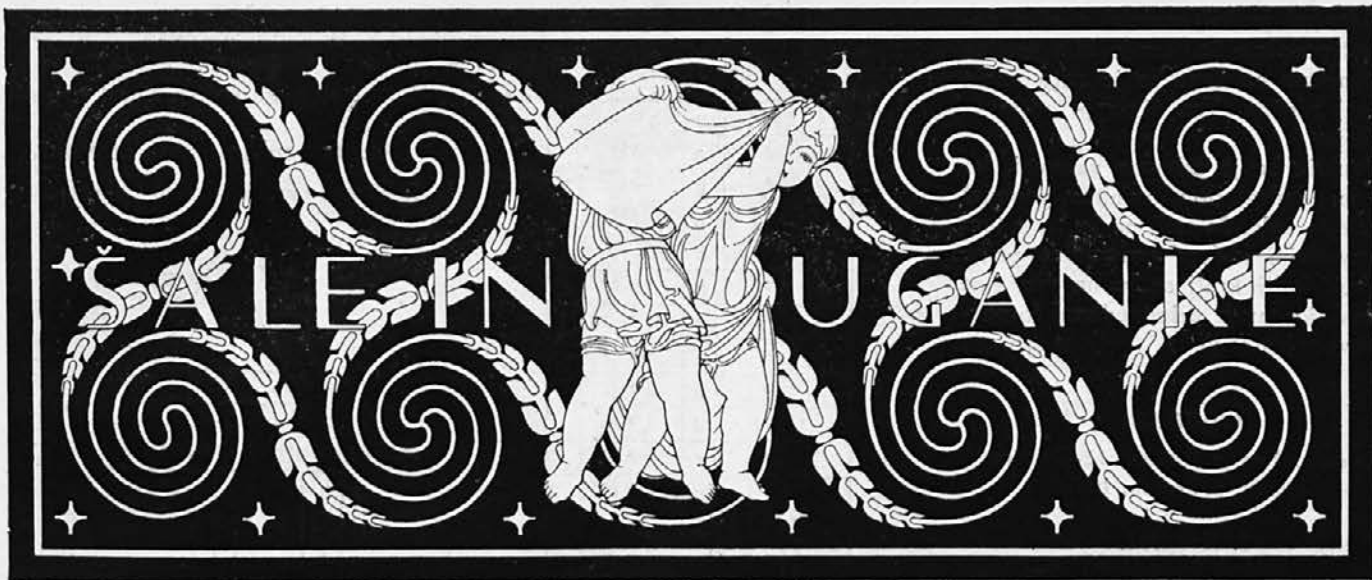
Borovnice z vinom.

Zavri četrt litra vina in 15—20 dkg sladkorja, košček cimetine skorje in dve nageljnovi žbici ter kuhaj četrt ure. Nato prideni liter opranih in izbranih borovnic ter jih kuhaj 6 do 8 minut. Še vroče stresi v kozarce, ki si jih v pečici dobro segrela. Hladne zaveži in shrani. Ko jih daš na mizo, jim poberi cimet.

Borovnični odcedek.

Osnaži borovnice, jih operi in stresi na rešeto, da se odteko in osuše. Potem jih stresi v lončen lonec ali skledo ter jih z rokami dobro stlači. Postavi jih za dva dni na hladno prostor in jih večkrat premešaj; nato ožmi borovnice skozi prtico ter postavi ta sok čez noč na hladno. Nato precedi sok skozi zmočen, pa ožet ter na stolove noge privezan prtico. Sok zmeri, ga zlij v lonec in prideni na vsak liter soka 40 do 60 dkg sladkorja. Ko se sladkor stopi, ga postavi na ognjišče, nalij v dobro segrete steklenice in takoj zamaši, pomoči vsako steklenico v raztopljen parafin ter jo postavi zavito na glavo do drugega dne. Drugi dan pa jih zloži pokonci postavljene ali položene v pesek. — Steklenice segrej takole: Steklenice položi v precej vročo vodo, ki ji pa počasi prilivaj še prav vroče; kadar deneš odcedek v steklenice, jih jemlji sproti iz vroče vode in nalivaj, druga oseba pa naj takoj s strojem zabije nove in prevrete zamaške. Tako pripravljen odcedek je zelo okusen in se dobro ohrani.

M. R.

Za smeh.

Indijančeva sodba.

Okoli srede sedemnajstega stoletja je vzbudilo v Parizu veliko hrupa, ko je admiral grof du Plessis pripeljal s seboj iz Amerike nekoliko Indijancev v popolnem bojnem okrasu, njim na čelu velikanskega poglavarja, imenovanega »Rdeča kača«. Ko so bili pokazani Ludoviku XIV., so se pulili zanje po vseh salonih. Delali so z njimi tudi različne poskuse, da bi videli, kak vtisk napravlja nanje ta ali ona kulturna naprava.

Nekega dne sreča admiral na dvoru slovitega slikarja Poussina.

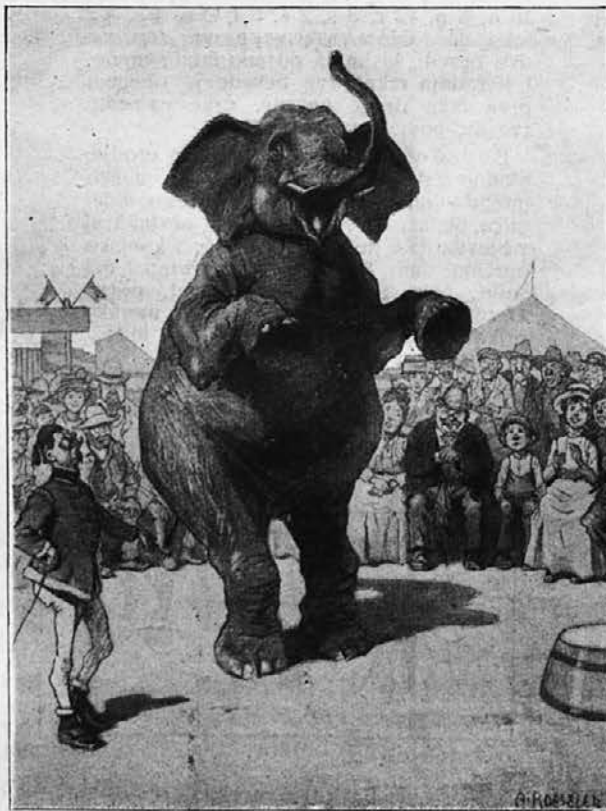
»Nekaj bi Vas rad prosil, gospod admiral,« pravi slikar. »Že toliko sem slišal o Vaših Indijancih in na misel mi je prišlo, da bi dal svojo najnovejšo sliko, bretonsko pokrajino, presoditi po takem divjaku. Ali ne bi hoteli poslati k meni Vašega poglavarja?«

»Prav rad, saj sem sam raveden, kakšen vtisk bo napravila Vaša genialna umetnost na divjaka. Ali Vam je prav, če prideva jutri dopoldne v Vaš atelje?«

»Popolnoma prav, samo prosim, da ne pred deseto uro, ker mi je med deveto in deseto uro princ Condé prijavil svoj obisk.«

Admiral je obljubil in stal drugo jutro malo po desetih z »Rdečo kačo« pred slikarjevo hišo. Toda baš ko sta hotela vanjo, stopi iz nje princ Condé, pozdravi admirala in ga vpraša, po kaj gresta, kar mu le-ta pové.

»Izvrstno šalo sem si domislil, admiral,« pravi princ, »to moramo takoj izvesti. Že naprej me veseli, ko bom

Po lastni skušnji.

Čevljarček: »Koliko let se je učil slon, da vse to zna?«

Lastnik cirkusa: »Samo eno leto!«

Čevljarček: »A, zato ima tako dolga ušesa!«

Ko vstopi admiral s svojim varovancem, pozdravi slikarja in grofico in reče šaljivo le-tej: »Saj dovolj, grofica, da Vam predstavim tega gospoda. Poglavar »Rdeča kača« — gospa grofica Viremont.«

Indijanec seveda ni imel pojma o pomenu tega predstavljanja in je mislil, da je zdaj tisti čas, ko naj pove naučeni stavek. Ostro upre torej oči v grofico in bruhne iz sebe: »Prav lepo! Čudovita slikarija, samo malo preveč rdečega!«

zgodbo kralju pripovedoval. Pravkar sem si namreč ogledal novo pokrajinsko sliko, ki jo hoče Poussin pokazati Vašemu Indijancu. Ko sem videl, da pričakuje mojo sodbo, sem mu rekel: »Prav lepo! Čudovita slikarija, samo malo preveč rdečega!« Zpomnite si natanko te besede in jih naučite tudi Vašega Indijanca. Precej bi dal za to, da bi bil zraven, da bi videl Poussinovo presenečenje, ko bo čul od Indijanca prav isto sodbo, kakor jo je od mene. Toda če bi bil jaz poleg, bi bila vsa šala pokvarjena in zapazili bi domenek. Pričakujem pa, da mi natančno poročate.«

Ko princ Condé odide, se zardi admiralu potrebno sesti s svojim indijanskim poglavarjem vnovič v nosilnico, v kateri sta prišla, ter se dati po cesti nositi gori in doli, dokler Indijanca ne napili besed, ki naj jih reče slikarju.

Medtem pa dobi umetnik Poussin nov obisk. Grofica Viremont, nekdanja lepotica, ki se je bila pa že začela starati, je šla v njegovo slikarno.

Admiral je bil seveda v silni zadregi, posebno še, ker je bila grofica res močno naličena in je zato vzela precej rdečila. Vsa divja je odšla iz ateljeja.

Poussin se je izborno zabaval, ko mu je admiral brez ovinkov povedal vzrok te šale. Še bolj pa je bil s tem nenavadnim izidom zadovoljen princ Condé, kajti kralj se je na ves glas smejal, ko mu je pripovedoval to pre-zabavno historijo. *M. H.—d.*

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italija

1. Kvadrat.

(Miklavč Oskar, Ljvek.)

Šteje 7 točk.

z	l	j	o	v
m	o	t	m	i
t	e	.	a	e
o	r	l	t	k
i	s	s	k	e

Ključ: „zobi“.

2. Kaj je to?

(Tone, Sv. Jurij ob Ščavnici.)

Šteje 10 točk.

Lučka sem sredi trate zelene.
V ranem že jutru rumeno žarim,
proti poldnevu počasi zbledim.
Takar potegne pa vetrček blag —
meni ugasne plamen, ostane le gol še stenj. —
Veš li ime mi, bratec predragi?

3. Koledar.

(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

Šteje 6 točk.

4. Črkovnica.

(Janko, Selca.)

Šteje 9 točk.

j l č p ě — p z l ě — n m k h — p ě b
— c s g — b ě v z l r h — d z ž h š —
n m k h — p ě b — š c d s g — k m —
ž p z c h g ě r t š z — r ě l m k r z —
m b h š z — ě — b — t c m b f z š

Ključ: b c ě d = izraz o zvezdi, kadar je nevidna

f g h j = izraz o zvezdi, kadar je vidna

k l m n = v trebuhu

p r s š = družinski član

t v z ž ě = pot.

5. Dopolnilna uganke.

(Miraljub, Vižmarje.)

Šteje 11 točk.

1		*	n	*
2		*	a	*
3		*	k	*
4		*	n	*
5		*	k	*
6		*	a	*
7		*	t	*
8		*	a	*
9		*	č	*
10		*	d	*
11		*	r	*
12		*	p	*
13		*	j	*
14		*	v	*

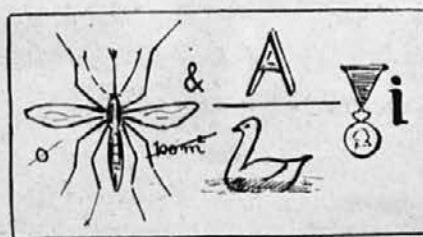
Vstavi v prazne prostore in v prostore z zvezdicami črke: 12 a, 4 b, 1 c, 1 ě, 1 d, 7 e, 3 g, 1 h, 8 i, 3 j, 5 k, 6 l, 3 m, 6 n, 16 o, 3 p, 12 r, 3 s, 2 š, 5 t, 2 u, 4 v, 4 z tako, da dobiš v vsaki vodoravni vrsti po dve besedi, ki imata po eno črko skupno, t. j. zadnja črka prve besede je obenem prva črka druge besede. Črke namesto zvezdic povedo pregovor.

Besede značijo: 1 glasbeno orodje, plodno zemljo; 2 leposlovno obliko, moško ime; 3 podnebno telo, žensko obleko; 4 del ptiča, denar; 5 kemično prvino, obrtni kraj v Sloveniji; 6 del hiše, gorovje; 7 konjsko opremo, dan; 8 rudnino, del sveta; 9 del soda, pokrivalo; 10 sladek sad, ptico; 11 veter, del sukne; 12 del sobe, morsko prikazen; 13 mesto v Sloveniji, del telesa; 14 posodo, vpitje.

6. Podobnica.

(Davorin Cijan, Maribor.)

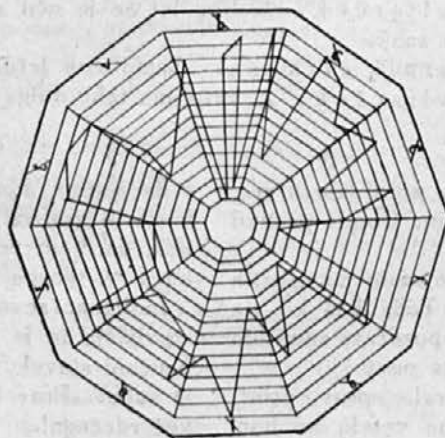
Šteje 6 točk.

7. Pajkova mreža.

(Miklavč Oskar, Ljvek.)

Šteje 12 točk.

8. Šaljivka.

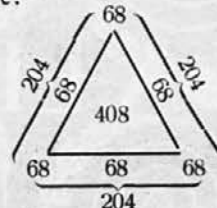
(Gojenci, Stična.)

Šteje 5 točk.

Katero vino ima pošten človek najrajši?

Rešitev ugank v 6. številki.

1. Trdnjava. Vojaki so bili razpostavljeni takole:

2. Segnerjevo kolo:

3. Čarobni lik:

b z
b r o d a r
o s e m
d e t e
z a m e n a
r a

4. Krogi: I. Rakev, II. Ovira, III. Mazač, IV. Učilo, V. Nosek, VI. Ikona, VII. Jadro, VIII. Aorta, IX. Romunija.

5. Krajec: komet, jezik, vsota, sever, kocka, krogla, jutro, jagoda, mizar, sodar, srajca, kovač, solnce, breza, vzhod, jopić, brada, sliva.

6. Podobnica:

Za pasjim zglavjem ni mesa.

7. Besedna uganke. Prav razvrščene besede: trava, reka, ropar, voda, slava, val, glina, pas, selo. Nove besede: Drava, roka, romar, Vida, slana, vas, gliva, pes, telo = Dom in svet.

8. Konjiček:

Navzgor oči — za žarkom solnca zlatim! tam vir je luči: solnca plamna sveča.

Navzgor srce — v višave rajsko svetle! tam sreča biva večno obstoječa!

(Gregorčič.)

Reševavcem ugank.

Za tretje četrtletje, za julijske, avgustovske in septembrske ugank razpisujemo tele nagrade:

za 66–60 točk 1. nagrado: aneroid,
" 60–50 " 2. " nahrbtnik za turiste,
" 50–40 " 3. " Prešernova čitanka,
I. in II. del, in Podkrajškov slovar,
" 40–30 " 4. " termofor,
" 30–20 " 5. " usnjata denarnica za drobiž.

Opozorjamo: žrebanja za 1. nagrado se udeležijo samo oni, ki so dosegli pravico. Neizžrebani pridejo v žaro za 2. nagrado, da je dana možnost, zadeti dobiček tam. In vsi neizžrebani, a upravičeni do 2. nagrade, igrajo zopet v 3. vrsti itd.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Sent Vid nad Ljubljano.